

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ Κ'.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1957

ΑΡΙΘ. 178.

ΓΙΑ ΝΑ ΜΗΝ ΕΙΝΑΙ ΟΥΤΟΠΙΑ

Α'.

Όταν, λίγο πριν ό Χίτλερ έλθη στην άρχή, ή περίφημη γερμανική «Εφημερίς του Φόξ», ή «Vossische Zeitung», έσταματούσε την έκδοσί της από έλλειψι κυκλοφορίας, τόν γεγονός έκανε εξαιρετικήν αισθησι. Ούτε κύρος, ούτε μακρά παράδοσι, ούτε απόλυτη ειδησεογραφική έννημερότης έλειπαν από την εφημερίδα αυτή. Τότε λοιπόν, γιατί έπαισε την έκδοσί του ένα τέτοιο έλλεκτό, αλήθεια, δημοσιογραφικό όργανο; Καί ή απάντησις, πού έδινε τό πολύ κοινόν: ή «Εφημερίς του Φόξ» ήταν δημοκρατική, όχι με την κομματική μόνο με την ούσιαστικήν έννοια. Κι' αυτά δέν έχουν πιά πέρασι στόν καιρό μας!

Δέν ξέρω, ούτε ένδιαφέρει, για ποιο λόγο έσταμάτησε την έκδοσί της ή «Εφημερίς του Φόξ». Θα την έπαισε άλλως τε σέ λίγο ό Γκαίμπελς! Ένδιαφέρει όμως ή εξέγησις πού έδόθηκε από τό πολύ κοινόν και πού έχαροκτήριζε την νοοτροπία πού κυριαρχούσε πιά. Λίγα σχετικώς χρόνια ύστερα από τό «Σύνταγμα της Βαϊμάρης», πού είχε θεωρηθή ως θρίαμβος της δημοκρατίας, έβρισκαν όλοι φυσικό, πώς τά γνήσια δημοκρατικά ιδανικά δέν έχουν πιά πέρασι στόν καιρό μας, άποτελούν ουτοπία. Αυτό τό ουτοπικό, αυτό τό στίγμα, αυτή ή κατηγορία άποτελεί τό κύριο κενδύλι του παθητικού της δημοκρατίας... κι' έτσι κλείνομε τόν «ισολογισμό» πού είχαμε άρχίσει στή προηγούμενο άρθρο. Η δημοκρατία στην ούσιαστική, αλήθινή, συνεπή, άγνή εμφάνισί της είναι, λείι λοιπόν τό κατηγορητήριο, ουτοπία. Ουτοπία, όχι

σέ μιá μόνο χώρα, για λόγους τοπικούς, όχι στην εποχή μας μόνο για λόγους καιρικούς· στην ούσία της μέσα τóχει ή δημοκρατία: να είναι ακριβώς και κατά γραμμα ουτοπία. Καί μάλιστα δέν εμφανίζεται καθαρά σαν «ουτοπία», τύπου Th. Morus, σαν ιδανικό, μα προβάλλει σαν πραγματικότητας τάχα. Είναι κρυπτοουτοπία. Άρα άπάτη, έστω και άδολη! Πάντως κίνδυνος. Όσο μάλιστα πού όμορφη στην εμφάνισι είναι ή κρυπτοουτοπία, τόσο πού επικίνδυνη! Κι' ή δημοκρατία και οι δημοκρατικές «διακηρύξεις» και τά παρόμοια είναι πολύ όμορφα πράγματα!

Μέ τό κατηγορητήριο αυτό του ουτοπικού επάνω της βλέπομε να πλησιάζη ή δημοκρατία, ή δημοκρατία του νεότερου πολιτισμού, τόν Χριστιανισμό. Στα νεύατα της, γύρω στο 1789, δέν καταδεχόταν να τόν κυττάξη καν. Τώρα κάθεται μαζί του στο ίδιο μ' αυτόν έδώλιο του κατηγορουμένου ακούοντας τό ίδιο σχεδόν κατηγορητήριο: ότι είναι ουτοπία ανεφάρμοστη, άρα καταστρεπτική για τόν πολιτισμό μας, άνίκανη, πάντως, να του χρησιμεύση για θεμέλιο.

Φυσικά, δέν λείπει από μέρους της δημοκρατίας ή απάντησις. «Εγώ αγωνίζομαι, κάνω διακηρύξεις, θα πη, άπαγορεύω συντάγματα, νόμους... Άν αυτά δέν τηρούνται δέν φταίω εγώ, βέβαια! Έκείνοι φταίνε πού δέν τά τηρούν, και φυσικά τόσο τό χειρότερο γι' αυτούς»!

Είναι, όμως, αυτό απάντησις, άρα γε; Μά, πώς να είναι; Στόν άλλο κατηγορούμενο, τόν Χριστιανισμό, είχαμε άπαγορεύ-

σει νὰ ἀπαντήση μὲ παρόμοιο τρόπο. «Καλή ἢ διδασκαλία», τοῦ εἶπαμε, «ἀλλὰ ἐμεῖς θέλομε τὸν Χριστιανισμό σὰν πραγματικότητα, γιατί μόνον ἡ ζωντανή πραγματικότητα θὰ διαμορφώσῃ πολιτισμό, θὰ ἀποδείξῃ πὼς ὁ Χριστιανισμός εἶναι σ' ἀλήθεια ἡγέτης». Γιατί θ' ἀλλάξωμε λογική, προκειμένου νὰ κρίνωμε τὴν δημοκρατία;

«Ὅμως ἐδῶ προβάλλει μιὰ δυσκολία, πού ξεχωρίζει τοὺς δύο κατηγορουμένους μας. Ὁ Χριστιανισμός—εἶπαμε: μὲ τὴν ἔννοια τοῦ πὼς τὸν ζοῦν ὅσοι τὸν ἐπικολοῦνται—εἶναι «εἰς μάλιστα ἔτοιμος», προσφέρεται στὴν κριτική, γιατί ὁ πιστὸς χριστιανὸς ἔχει τὴν αυτοκριτικὴ μέσα του. Ἀπαγγέλλομε, ἔτσι, τὸ «κατηγορῶ τοὺς Χριστιανούς» κ' ἀκοῦμε κ' «εὐχαριστῶ». «Κατηγορῶ τοὺς δημοκρατικούς» ὅμως, μόνον σὰν ἀντιδημοκρατικὸ κομματικὸ σύνθημα μπορεῖ νὰ νοηθῇ, ἢ, τὸ πολὺ-πολύ, σὰν δημοκρατικὴ αυτοκριτικὴ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς κομματικῆς στρατηγιᾶς μόνο. Πάρα πέρα ὅμως... Μὰ ἐδῶ εἶναι ἡ διαφορὰ! Κατηγορητήριο τῶν δημοκρατικῶν ἀπὸ δημοκρατικὸ θεωρεῖται ἄρνησις τῆς δημοκρατίας! Κατηγορητήριο τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ Χριστιανό, εἶναι πραγματοποίησις τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἶναι ὁ πεντηκοστὸς ψαλμός. Ἀλλά, βλέπετε, δὲν ἔχει πεντηκοστὸ ψαλμὸς ἡ δημοκρατία!

Ὅπωςδήποτε, εἴτε ξέρει, εἴτε δὲν ξέρει τὴν οὐσιαστικὴν αυτοκριτικὴ ἢ δημοκρατία, ὁ σημερινὸς βασανισμένος, φόβισμένος, ἀπογοητευμένος ἄνθρωπος (καὶ γι' αὐτὸν κ' ὄχι γιὰ τὰ συστήματα ἐνδιαφέρεται καὶ ἀπὸ τὸν πόνο γι' αὐτὸν ἐμπνέεται ἡ ἔρευνά μας) ὁ ἄνθρωπος αὐτός, λοιπόν, διατυπώνει τὴν ἀξίωσι: Πρέπει νὰ ξεκαθαρίσωμε. Ἡ δημοκρατία εἶναι ἀρὰ γε χαρτιά ἢ εἶναι πραγματικότητα; Εἶναι σχήματα ἢ εἶναι ζωή; Εἶναι ἀρχιτεκτονικὸ σχέδιο νὰ τὸ καμαρώσωμε στὸ χαρτί ἢ εἶναι σπῆτι νὰ στεγασθοῦμε; Ἀρκεῖται νὰ κἀνὴ νόμους κ' ὕστερα νά... μιμηταὶ τὸν Πόντιο Πιλάτο πλένοντας τὰ χέρια ἢ κυβερνᾶ σ' ἀλήθεια τὴν ζωὴ μας; Πρέπει νὰ τὴν βλέπωμε σὰν ἀπλῆ θεωρία, πού θὰ τὴν μελετοῦμε ὅταν τὰ βάσανά μας θὰ μᾶς ἀφίπουν ὄρεξι καὶ ὥρα γιὰ τέτοιες μελέτες, ἢ

μποροῦμε νὰ στηρίξωμε σ' αὐτὴν ἐπάνω τὶς ἐλπίδες μας γιὰ νὰ σωθῇ ὁ πολιτισμός μας;

Ὅταν ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἔθετε τέτοια ἐρωτήματα τοὺς χριστιανούς, τοῦ ἐλέγαμε πὼς ἦταν εὐλόγο τὸ ἐρώτημά του. Πὼς θὰ τοῦ ποῦμε τώρα ἐδῶ τὸ ἀντίθετο; Μὰ καὶ πὼς νὰ δώσωμε ἀπάντησι; Ποῦ νὰ τὴν βροῦμε;

Β'.

Φαίνεται, πὼς καὶ πάλι θὰ μᾶς εἶναι πολύτιμο βοήθημα ἡ γνωστὴ διάκρισις ἀνάμεσα σὲ «πνευματικὸ πολιτισμό» (Kultur) καὶ «τεχνικὸ πολιτισμό» (Zivilization) διακρίσις πού τὴν ἀκολοθησαμε ὡς τώρα στὴν ἔρευνά μας. Ἄς τὴν ἀκολοθησωμε κ' ἐδῶ. Ὅποτε βλέπομε ὅτι τὸ δραματικὸ στὸν πολιτισμὸ μας ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς δημοκρατίας εἶναι τοῦτο: Ὅτι ἡ ἀνθρωπότης περιμένει τὴν δημοκρατία σὰν Kultur, ἐνῶ ἡ δημοκρατία εἶναι Zivilization, εἶναι τεχνικός πολιτισμός. Καὶ εἶναι τεχνικός, γιατί εἶναι μηχανικός. Καὶ εἶναι μηχανικός, γιατί στήριγμά του ἔχει τὸν νόμο!

Ἄς μὴ σκανδαλισθῇ κανεὶς κ' ἄς μὴ νομίση, πὼς μᾶς ἔπιασε κανένας οἰστρος ἀναρχικός, ὅτι «νόμον καταγοῦμεν!» Ὅμως πρέπει κάποτε νὰ καταλάβωμε τοῦτο: Τὸν πνευματικὸ πολιτισμὸ δὲν τὸν ἀπαρτίζει ὁ νόμος, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ προσωπικότης τοῦ ἀνθρώπου καὶ προκειμένου γιὰ δημοκρατία, ἡ προσωπικότης τοῦ δημοκρατικοῦ ἀνθρώπου, πού εἶναι δημοκρατικός (εἶπαμε στὴν οὐσιαστικὴ, ἀληθινὴ, συνεπῆ, ἀγνήν ἔννοια) ὄχι ἐπειδὴ τοῦ τὸ ἐπιβάλλει ὁ νόμος, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ του εἶναι δημοκρατικὴ καὶ θὰ ἦταν, ὅπως τόσοι ἄλλοι ἦσαν δημοκρατικοί, κ' ἂν ἀκόμα ὁ νόμος, τυράννων τυχὸν πρόσταγμα, τοῦ ἐπέβαλλε τὸ ἀντίθετο. Ὅτι ὁ νόμος εἶναι βοήθημα, ὄργανο ἀπαραιτήτο ποιὸς θὰ τὸ ἀμφισβητήσῃ; Ὅμως ὅτι ὁ νόμος μόνος του εἶναι ἐλευθερία, ἰσότης, ἀδελφότης, κλπ. θὰ ἦταν μωρία νὰ τὸ πῆ κανεὶς. Κι' ὅμως σ' αὐτὴν τὴν μωρία πέφτουν τὰ μεγάλα παιδιὰ πού λέγονται λαοί! Μιὰ ἐπανάστασις γίνεται, καταλαμβάνεται τὸ τυπογραφεῖο τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως», τυπώνει ἀράδα

νόμους... ἔγινε ἡ δημοκρατία! Ἀπὸ τὸ βράδυ ὡς τὸ πρωὶ μπορεῖ νὰ πλημμυρίσης τὸν τόπο μὲ νόμους δημοκρατικούς, ὅπως (τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν φυσικά) καὶ μὲ ἀεροπλάνα, μὲ τηλέφωνα, μὲ δρόμους, μὲ τραῖνα, μὲ τεχνικό πολιτισμὸ γενικά. Ὅμως πολιτισμὸ πνευματικὸ δὲν μπορεῖς ἔτσι μὲ ἐξωτερικά μέσα νὰ ἔχῃς. Καὶ ἂν ἡ δημοκρατία πρόκειται νὰ εἶναι πνευματικὸς πολιτισμὸς, ὅπως προβάλλει ὅτι εἶναι καὶ ὅπως τὴν περιμένει ὁ ἄνθρωπος νὰ εἶναι, τότε πρέπει νὰ εἶναι καὶ κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τυπωμένο χαρτί, κάτι πάρα πάνω ἀπὸ νομικὸ ἔξαναγκασμὸ, ἀπὸ ἐξωτερικὴ ἐπιβολὴ καὶ χωροφύλακες καὶ δεσμοτήρια. Ὁ ἔξαναγκασμὸς καὶ τὰ ὄργανά του χρειάζονται γιὰ τὴν προστασία τῆς δημοκρατίας, δὲν μποροῦν ν' ἀποτελοῦν τὴν οὐσία τῆς, ὅπως δὲν μποροῦν ν' ἀποτελοῦν τὴν οὐσία τοῦ ἀγῶνος ἐνὸς ἔθνους τὰ στρατοδικεῖα. Τὰ στρατοδικεῖα χρειάζονται βέβαια στὸν πόλεμο. Δὲν κάνουν ὅμως αὐτὰ τὸν πόλεμο. Τὸ πολὺ-πολὺ κάνουν... μικρασιατικὴ καταστροφὴ!

Γ'.

Δὲν μπορεῖ, λοιπόν, καὶ ἡ δημοκρατία νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴν ἀναπόφευκτη πορεία πού θὰ τὴν ὀδηγήσῃ ἀπὸ τὸν τεχνικὸ πολιτισμὸ στὸν πνευματικὸ, ἀπὸ τοὺς νόμους καὶ τοὺς δεσμοφύλακες στὴν ἐλευθερία, ἀβίαστη ψυχικὴ ἀφομοίωσι, μ' ἄλλα λόγια, ἀπὸ τὴν δημοκρατία-σχῆμα, στὴν δημοκρατία-πραγματικότητα, πραγματικότητα πού μπαίνει ἐκεῖ ὅπου ὁ εἰσαγγελεὺς κι' ὁ χωροφύλακας δὲν μποροῦν καθ' ὅλου νὰ εἰσδύσουν, στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀνθρώπου, στὴν ψυχὴ του. Γιατί αὐτὴν τὴν «ἐν ἐλευθερίᾳ» πραγματικότητα κι' ὄχι τὰ σχήματα ἢ τὴν πραγματικότητά τῆς χειροπέδης ζητᾷ ὁ πολιτισμὸς κι' ὁ σημερινὸς βασιμιένος ἄνθρωπος.

Αὐτὸ σημαίνει ὅμως, πὼς ἡ δημοκρατία δὲν μπορεῖ νὰ ἔχῃ ἔμβλημά της τὴν «λαμπρὴ ἀπομόνωσι», τὴν splendid isolation. Θὰ μπῆ στὴν ἐνότητα τῶν ἀξιῶν πού ἀπαρτίζουν τὸν πνευματικὸ πολιτισμὸ. Θὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὴν ψευδαίσθησι, πὼς μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἔτσι αὐτάρκης, μόνη της, τοῦ ἑαυτοῦ της θεμέλιου. Ὅσο ἡ ψευδαί-

σθησις αὐτὴ ὑπάρχει, ἡ δημοκρατία θὰ εἶναι οὐτοπία, δηλαδή ξεγέλασμα τῶν καλοπροαιρέτων ἀνθρώπων, ἔγκλημα δηλαδή, ἀπὸ τὰ βαρύτερα πού μπορεῖς νὰ σκεφθῆς. Ἀπὸ τὴν οὐτοπία ἡ δημοκρατία θὰ λυτρωθῇ μόνο ὅταν κι' αὐτὴ πῆ τὸ δικό της: «δὸς μοι πᾶ στῶ»! Κι' αὐτὸ τὸ «πᾶ στῶ» εἶναι βέβαια, ὁ ἄνθρωπος, πού μπορεῖ μέσα του, μέσα στὴν ἐλεύθερη συνειδήσί του, στὴν ψυχὴ του νὰ λειτουργῇ ἡ δημοκρατία ἀνεξάρτητα ἀπὸ ἐπιβολή.

Κι' αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι οὔτε τὸ «ἄτομον» μὲ τὶς ἀτομικὲς ἐλευθερίες, πού ἀποζητᾷν κι' αὐτὲς στήριγμα, οὔτε ὁ «πολίτης», ψυχρὸ κατασκευασμα χωρὶς πνοή. Μὰ οὔτε ὁ homo oeconomicus, ὁ ἄνθρωπος πού μοναδικὸ του κίνητρο ἔχει τὰ οικονομικὰ συμφέροντα, μπορεῖ νὰ ἔχῃ τὴν δημοκρατία μέσα στὴν συνειδήσί του. Ἡ τυραννὶς πολλὰ φορὲς καὶ γιὰ πολλοὺς εἶναι οικονομικῶς ἀποδοτικώτερη! Οὔτε ὁ ἄνθρωπος πού εἶναι μόνο ὕλη, ἀκριβέστερα, ὁ ἄνθρωπος πού νομίζει πὼς εἶναι μόνο ὕλη, μπορεῖ νὰ κλείσῃ μέσα στὴν ψυχὴ του τὴ δημοκρατία. Ἡ ὕλη δὲν ἔχει οὔτε συνειδήσι, οὔτε ψυχὴ, πού νὰ χρησιμεύσῃ γιὰ στήριγμα καμμιᾶς ἰδέας.

Ὁ ἄνθρωπος πού θὰ κἀν πραγματικότητα τὴ δημοκρατία θὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού κἀν πραγματικότητά τὸν πνευματικὸ πολιτισμὸ. Θὰ εἶναι ἡ πλήρως ὀλοκληρωμένη, ἀπρητισμένη ἄνθρωπινὴ προσωπικότης, ὅπου συνειδήσι ἐλεύθερη καὶ ψυχὴ καὶ ἰδανικά ἔχουν νόημα, ζωὴ, ὅπου ἡ δημοκρατία θὰ βροῖ πού νὰ σταθῇ γιὰ νὰ ἀνεβῇ πάνω ἀπὸ τὸ μηχανιστικὸ, τὴν Zivilization, στὸν ἀληθινὸ πνευματικὸ πολιτισμὸ, νὰ συμβάλῃ μὲ τὴ δική της, ὄχι ὑποθετικὴ ἀλλὰ ἀληθινὴ, ἄρα «ἐν ἐλευθερίᾳ» ἄρα πνευματικὴ δύναμι, στὴν διαμόρφωσι τοῦ πολιτισμοῦ μας. Ὅπως κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ἡ δημοκρατία θὰ τὴν σεβασθῇ αὐτὴν τὴν προσωπικότητα, σὰν τὴν ἴδια της τὴν ζωὴ. Μπορεῖ νὰ ἀξιώσῃ ἀπὸ μυριάδες νὰ θυσιάσουν τὴ ζωὴ τους, μὰ δὲν μπορεῖ οὔτε ἀπὸ ἓνα ἄνθρωπο νὰ ζητήσῃ νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν προσωπικότητά του. Αὐτὴ ἡ προσωπικότης δὲν εἶναι μόνο τὸ στήριγμα, εἶναι καὶ τὸ ὄριο. Τὸ ὄριο,

ποῦ ὡς αὐτὸ καὶ μόνο μπορεῖ καὶ ἡ δημοκρατία νὰ καταφεύγῃ στὸν ἐξαναγκασμό. Θὰ εἶναι ἀκόμα ἡ ἀσφάλεια ἀπὸ τὸν κίνδυνο, ἡ λύτρωσις ἀπὸ τὸ δῆλημα ποῦ εἶδαμε στὸ προηγούμενο ἄρθρο καὶ ποῦ εἶναι ἡ αὐτοκαταστροφὴ τῆς ἐλευθερίας. Δημοκρατία εἶναι τὸ πολίτευμα, ὅπου κυριαρχεῖ ἡ ἀνθρωπίνη προσωπικότης.

Δ'.

Πρᾶγμα ποῦ σημαίνει, πὼς ἡ δημοκρατία ἂν δὲν πρόκειται νὰ εἶναι οὐτοπική, πρέπει νὰ βρισκεται σὲ ὀργανικὴν ἐνότητα μὲ τὶς ἀξίες ποῦ δημιουργοῦν τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα, μὲ τὶς πνευματικὲς ἀξίες. Μόνο μὲ τὴν ὀλομερῆ καλλιέργεια τῶν ἀξιῶν αὐτῶν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ προσωπικότης ἀνθρώπινη, ἀξία νὰ στηρίξῃ τὸν πολιτισμό, ἰκανὴ νὰ πραγματοποιῆ τὴν δημοκρατία.

Θὰ πῆ ἴσως κανεὶς ἀπὸ δημοκρατικὴ πλευρά, πὼς κι' οἱ πνευματικὲς ἀξίες, γιὰ νὰ εἶναι πνευματικὲς, πρέπει νὰ νοιώσουν, νὰ ἐγκλωπιθοῦν τὴν δημοκρατία. Καὶ βέβαια πρέπει! Μποροῦμε μάλιστα νὰ πᾶμε πρὸς τὴν ἀκόμα! Ὅπως ἡ δημοκρατία εἶναι πραγματικότης μόνο ἅμα ἔχει θεμελιωθῆ πάνω στὸ σύστημα τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν ποῦ ἀπαρτίζουν τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα, ἔτσι καὶ οἱ πνευματικὲς ἀξίες ἐλέγχονται ὅτι εἶναι ἀξίες ποῦ δημιουργοῦν πολιτισμό, μόνο ἅμα στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου στηρίζουν καὶ τρέφουν τὴν δημοκρατία, μὲ τὴν ἐννοια πάντα ποῦ εἶδαμε σὲ τούτα τὰ δύο ἄρθρα!

Ἔτσι ἡ πορεία μας μᾶς φέρνει πάλι στὴν ἀντιμετώπισι τοῦ Χριστιανισμοῦ, σὰν φορέως τῆς ἀξίας ποῦ λέγεται «ἅγιον». Ἀκόμα εἰδικότερα, τῆς ἀξίας ποῦ λέγεται «αἰώνιον», «οὐράνιον», «ὑπεράνθρωπον». Κι' ἀκόμη, δὲν διστάζομε νὰ τὸ ποῦμε ξάστερα: μόνο μὲ τὴν ἀποκατάστασι τῆς ἐπαφῆς μὲ τὶς ἀξίες αὐτὲς μποροῦμε νὰ ἔχωμε δημοκρατία, δηλαδὴ δημοκρατικὴ ψυχὴ κι' ὄχι ἀπλῶς τόμους τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως». Εἶπαμε: Δημοκρατία σημαίνει πνευματικὸς πολιτισμός. Καὶ πνευματικὸς πολιτισμός σημαίνει ἐνότης τῶν πολιτιστικῶν ἀξιῶν. Καὶ ἐνότης τῶν ἀξιῶν σημαίνει ξεπέραςμα τοῦ χωρισμοῦ

ἀνάμεσα σὲ «τούτη» καὶ «ἐκεῖνη», τὴν «γῆϊνη» καὶ τὴν «πέραν τοῦ τάφου» ζωὴ, ἀνάμεσα στὸ «Diesséits» καὶ τὸ «Jenseits», ἀνάμεσα σ' Οὐρανὸ καὶ γῆ. Κι' ἀπὸ τὸ Χριστιανισμὸ ἀκριβῶς προβάλλεται γιὰ θεμέλιος, μοναδικὸς θεμέλιος, «ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν».

Πιὸ ξεκάθαρο ἀκόμα φαίνεται αὐτὸ, ἂν δοῦμε τὴν ἀξία ποῦ ὁ Χριστιανισμὸς χαρακτηρίζει ὡς τὴν «μείζονα», τὴν ἀγάπη. «Ἐλευθερία, ἰσότης, ἀδελφότης», εἶναι ἡ γνωστὴ τριλογία τῆς δημοκρατίας. Κι' ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, σκεπτικιστὴς γιὰ τὰ δύο πρῶτα, μειδιᾷ μὲ πικρὴν εἰρωνεία ἅμα φθάσῃ στὴν «ἀδελφότητα». Ἀδελφότης ἀνάμεσα στὰ ἄτομα, ἀνάμεσα στοὺς λαούς. Τί ψέμα! Ἐλάτε νὰ κάμετε ἀδελφότητα μὲ νόμους μόνο, ἐλάτε νὰ κάμετε κοινωνικὴ δημοκρατία καὶ νὰ πραγματοποιήσετε κοινωνικὴ δικαιοσύνη μὲ νόμους μόνο! Ἐνῶ μὲ τὴν ἀγάπη ποῦ τὴν κάνει ὄχι ὑπόθεσι μὰ πραγματικότητα ἢ πίστις, ὅπως τὴν δίνει ὁ Χριστιανισμὸς, μὲ τὴν χριστιανικὴν ἀγάπη, ἢ ἀδελφότης εἶναι πραγματικότης. Κι' ἡ κοινωνικὴ δημοκρατία δὲν φοβάται πιά διλήμματα ὅπως αὐτὰ ποῦ εἶδαμε στὸ προηγούμενο ἄρθρο. Ἐλευθερία καὶ κοινωνικὴ δημοκρατία βαδίζουν ἔτσι, ἀλλὰ μόνον ἔτσι, σὰν ἀξίες ποῦ συμπληρώνουν ἢ μὰ τὴν ἄλλη μέσα σὲ ἓνα ἀληθινὰ πνευματικὸ πολιτισμό.

Καὶ καταλήγομε πὼς ἡ δημοκρατία δὲν μπορεῖ νὰ φύγῃ ἀπὸ τῆς οὐτοπίας τὴν περιοχὴ, νὰ σταθῇ σὰν πραγματικότης, χωρὶς τοῦ Χριστιανισμοῦ τὶς ἀξίες, χωρὶς τὸν ἄνθρωπο, ὅπου γι' αὐτὸν ἡ ψυχὴ εἶναι ὄχι παραδοξολόγημα ἀλλὰ πραγματικότης εἴπερ τις καὶ ἄλλη, ἢ οὐσία τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος. Δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ χωρὶς τὸν ἄνθρωπο ὅπου λειτουργεῖ ἡ ἀξία ποῦ λέγεται «ἅγιον» (καὶ δὲν ὑπάρχει πολιτισμὸς ὅπου δὲν ὑπάρχει ἡ ἀξία αὐτή) καὶ ἀντίστοιχα ἡ ἀξία ποῦ λέγεται πίστις, ἢ πίστις ποῦ τὴν προσφέρει ὁ Χριστιανισμὸς, μ' ἄλλα λόγια χωρὶς τὴν ἄρτια ἀνθρώπινη προσωπικότητα, ὅπως τὴν διαμορφώνει ὁ Χριστιανισμὸς, ἢ χριστιανικὴ ἀγωγή. Ἄν τώρα ἀπὸ δημοκρατικὴ πλευρά, μᾶς ἀντιτάξῃ κανεὶς, ὅτι καὶ

ἀντίστροφα οὔτε ἡ χριστιανικὴ ἀγωγή εἶναι ἀληθινά, γνήσια χριστιανικὴ, ἅμα δὲν ὀδηγεῖ στὴν ἀφομοίωσι τοῦ δημοκρατικοῦ ἰδανικοῦ καὶ ὅτι ἡ χριστιανικὴ προσωπικότης δὲν εἶναι ἀρτία, ἂν δὲν νοιώθῃ μέσα τῆς τὸ δημοκρατικὸ βίωμα, ἡ ἀπάντησίς μας θὰ δοθῇ χωρὶς περιστροφές: Μὰ φυσικὰ δὲν εἶναι.

Ε'.

Τί περίεργο, ἀλήθεια, φαινόμενο! Νὰ συμφωνοῦν, σὲ τόσο καιρὸ σημεῖο μάλιστα, ὅπως εἶναι ἡ ἀνθρωπινὴ προσωπικότης, νὰ ἐνώνονται θὰ ἐλέγαμε, Χριστιανισμὸς καὶ Δημοκρατία! Ποῦ νὰ τὸ φανταζόταν αὐτὸ κανεὶς τὸ 1789! Μὰ ἀπὸ τότε ὡς τώρα ἔγινε τὸ μεγάλο γεγονός, οἱ δυὸ ἀντίπαλοι νὰ κάθονται πλάι-πλάι στοῦ κατηγορουμένου τὸ ἐδώλιο μὲ τὸ ἴδιο κατηγορητήριο ἐπάνω τους, ἐκεῖ πού τοὺς ἔβαλε ἡ ἀπελπισία τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, πού ἀπὸ ὅλα εἶναι ἀπογοητευμένοι καὶ φοβᾶται πὼς ὅ,τι τὸ εὐγενικὸ εἶναι οὐτοπία. Εὐλόγημένο ἐδώλιο, πού ἐπραγματοποίησε τὴν συνάντησι αὐτή. Ἡ δημοκρατία τοῦ 1957 ἔξρει πιά, πὼς στὸν Χριστιανισμὸ θὰ βρῆ τὸ αἷμα πού θὰ τῆς δώσει ζωή. Κι' ὁ Χριστιανισμὸς θὰ παρουσιάσῃ

τὸν ἄνθρωπο μὲ βίωμα τὰ δημοκρατικὰ ἰδεώδη, σὰν τὸν καρπὸ πού θὰ τὸν δείξῃ ὅτι εἶναι «δένδρον ποιοῦν καρπὸν καλόν». Μόνον μὲ τὸν Χριστιανισμὸ σὰν στήριγμα μπορεῖ νὰ σταθῇ ἡ δημοκρατία. Μόνον μὲ τὴν δημοκρατία σὰν καρπὸ σὲ τούτη τὴ γῆ, μπορεῖ ὁ Χριστιανισμὸς νὰ δείξῃ τὴν καρποφορία πού θὰ κἀνῃ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπο νὰ ὑψώσῃ τὸ βλέμμα καὶ πρὸς τὸν Οὐρανόν.

Ἐτελειώσαμε; Θὰ ἔπρεπε! Πὼς νὰ τελειώσωμε ὅμως; Ἄν τελειώναμε ἐδῶ, τὸ συμπέρασμά μας θὰ ἦταν ἓνας εὐσεβῆς πόθος, ἓνα «*primus desiderium*». Κι' ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη ὄχι ἀπὸ εὐσεβεῖς πόθους μὰ ἀπὸ σώτερους πραγματικότητες.

Πρέπει, λοιπόν, νὰ δοῦμε, τί φταίει, ποῖος φταίει, πού ὁ πόθος αὐτὸς δὲν γίνεται πραγματικότης. Γιατί, ἀσφαλῶς, κάποιος φταίει. Πρέπει νὰ τὸν βροῦμε. Ἄλλοιῶς, ὅ,τι εἶπαμε ὡς τώρα εἶναι ἀπλῆ φιλολογία.

Καὶ γιὰ τέτοια θέματα ἡ ἀπλῆ φιλολογία εἶναι ἀσέβεια! Ἀσέβεια στὴν κρίσι πού περνᾷ ὁ πολιτισμὸς μας, στὸν πόνο καὶ τὴν ἀγωνία τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου.

Π. ΜΕΛΙΤΗΣ

ΣΤΟ ΠΛΑΪ ΜΟΥ ΣΤΕΚΕΙΣ...

Στὸ πλάι μου στέκει βουβός.
Ποῖός θὰ σ' ἀναγκάσει νὰ μιλήσης;
Δὲν σὲ βλέπω.
Δὲν σ' ἀκούω.
Κι' ὅμως νοιώθω τὴν παρουσία σου
ὀλοζώνταν στὸ πλάι μου.

Καμμιά φορὰ μέσα στὴ νύχτα σαλεύεις.
Νᾶναι τὸ φτερό κανενὸς πουλιοῦ
μέσ' στὰ κλαδιά;
Νᾶναι τὸ θρόϊσμα τῶν φύλλων
μπρὸς στ' ἀνοιχτὸ παράθυρό μου;

Εἶσαι φίλος;
Εἶσαι ἐχθρός;
Δὲν ξέρω. Κι' ὦ πὼς λαχταρῶ νὰ τὸ μάθω;
Χρόνια ἐτοιμάζεται ἡ ψυχὴ μου γιὰ τὸ μεγάλο ἀντίκρουμα.

Κι' ὅμως.
Πόσο τρέμω σὰν σκέπτομαι
πὼς μπορεῖ, ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή,
Μιά ἀστραπή νὰ σκίση ξαφνικὰ τὴ νύχτα,
Καὶ νὰ Σ' ἀντικρύσω, ὀλοζώντανο, μέσ' στὸ σκοτάδι!

ΙΟΥΛΙΑ ΚΟΜΝΗΝΟΥ

ΠΤΩΧΕΙΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Α'.

1. Ἡ δημοσιευθεῖσα εἰς παλαιότερον τεύχος τῶν «Ἀκτίνων», ἐπισήμου προελεύσεως, πληροφορία περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπόρων ἐν Ἑλλάδι παρουσίασε τὴν εἰκόνα τῆς πτωχείας, ἣ ὅποια ὑπάρχει εἰς τὴν χώραν μας, πτωχείας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ὁποίας ὅλοι βλέπομεν εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν, ἀλλὰ πολλοὶ δὲν εἶχον ἐπιπτειθῆν, δὲν ἠμπορούσαμεν νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ὑπῆρχε εἰς αὐτὴν τὴν ἔκτασιν τὴν ὁποίαν δεικνύουν οἱ ἀριθμοὶ τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας. Ὡς θὰ ἐνθυμῶνται οἱ ἀναγνώσται τῶν «Ἀκτίνων», οἱ ἄποροι εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἀνέρχονται συμφώνως πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς αὐτοὺς εἰς 2.900.000, δηλ. εἰς τὸ τρίτον περίπου τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων 1.980.000 ἔχουν εἰσόδημα κατώτερον τῶν 120 δραχμῶν μηνιαίως!

2. Τὸ ἐρώτημα τὸ ὁποῖον ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀποκάλυψιν ἀνακύπτει ἀμέσως, εἶναι ἓνα μεγάλο «διατί». Διατί ὑπάρχει τόση πτωχεία εἰς τὸν τόπον μας; Καὶ περαιτέρω: Πῶς ἠμπορεῖ νὰ καταπολεμηθῇ αὕτη;

Δύο εἶναι τὰ αἰτία τῆς ἐνδεείας τῶν 2.900.000 Ἑλλήνων. Τὸ πρῶτον αἴτιον εἶναι ὅτι ἡ χώρα μας εἶναι οἰκονομικῶς καθυστερημένη χώρα καὶ δι' αὐτὸ τὸ ἔθνικόν αὐτῆς εἰσόδημα εἶναι ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς χαμηλόν. Τὸ δεύτερον αἴτιον τῆς πτωχείας εἶναι ἡ ἀνίσος κατανομὴ τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος.

3. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον αἴτιον, πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνέρχεται εἰς 192 δολλάρια ἐτησίως. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀνέρχεται εἰς 360 δολλάρια. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν εἰς 870 δολλάρια. Εἰς τὴν Σουηδίαν εἰς 900 δολλάρια. Εἰς τὴν Ἑλβετίαν εἰς 1.025 δολλάρια. Καὶ εἰς τὰς Η. Π. Α. εἰς 1.810 δολλάρια ἐτησίως.

Τὸ πρῶτον αὐτὸ αἴτιον τῆς πτωχείας εἶναι βασικόν. Ἐὰν τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσό-

δημα εἰς τὴν χώραν μας ἦτο οὐσιωδῶς μεγαλύτερον παρ' ὅσον εἶναι, ἀκόμη καὶ ἐὰν εἰς τὴν κατανομὴν αὐτοῦ ὑφίστατο ὁ ἴδιος βαθμὸς ἀνισότητος πού ὑπάρχει σήμερον, τὸ μερίδιον ἐκάστου ἀτόμου θὰ ἦτο οὐσιωδῶς μεγαλύτερον παρ' ὅσον εἶναι σήμερον. Διὰ νὰ καταδειχθῇ ἡ βασικὴ σημασία τὴν ὁποίαν ἐνέχει τὸ συνολικὸν μέγεθος τοῦ πρὸς διανομὴν εἰσοδήματος διὰ τὸ ἐπίπεδον κοινωνικῆς εὐημερίας, ἀναφέρομεν τὸ παράδειγμα δύο χωρῶν: τῶν Η. Π. Α. καί, ὡς εἴπωμεν, τῆς Ἀλβανίας. Ἡ πρώτη εἶναι πλουσία χώρα, ἔχει ὡς εἶδομεν μεγάλο κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα, ἀλλὰ παρουσιάζει καὶ μεγάλην ἀνισότητα εἰς τὴν κατανομὴν τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος. Εἰς τὴν δεύτεραν, τὴν Ἀλβανίαν, δὲν ὑφίστανται ἄξια λόγου οἰκονομικαὶ ἀνισότητες, τὸ παραγόμενον λαϊκὸν εἰσόδημα διανέμεται κατ' ἴσον περίπου τρόπον μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ, ἀλλὰ τὸ πρὸς διανομὴν εἰσόδημα εἶναι πολὺ μικρόν. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι τὸ ἐπίπεδον διαβίωσης τοῦ μέσου Ἀμερικανοῦ ἐργάτου εἶναι ἀσυγκρίτως ὑψηλότερον τοῦ ἐπιπέδου διαβίωσης τοῦ Ἀλβανοῦ ἐργάτου.

4. Τ' ἀνωτέρω δὲν ἔχουν βεβαίως τὴν ἔννοιαν ὅτι ἡ ἀνισότης εἰς τὴν κατανομὴν τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος εἶναι ἀμελητέος παράγων πτωχείας. Οὐδεὶς δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ ὅτι ἡ παρατηρούμενη σήμερον ἐν Ἑλλάδι πτωχεία θὰ ἦτο μικροτέρα παρ' ὅσον εἶναι ἐὰν τὸ ἔθνικόν εἰσόδημα κατενέμετο κατὰ τρόπον ἴσον μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ὅταν λέγωμεν ὅτι τὸ κατὰ κεφαλὴν ἐτήσιον εἰσόδημα εἰς τὴν χώραν μας εἶναι περίπου 5.700 δραχμαί, λέγομεν κάτι πού ἀπὸ μᾶς ἀπόψεως εἶναι παραπλανητικόν. Καὶ εἶναι παραπλανητικὸς ὁ μέσος ὁρος τοῦ ἐτησίου κατὰ κάτοικον εἰσοδήματος, διότι συγκαλύπτει τὴν πραγματικότητά. Ἡ πραγματικότης δὲ εἶναι ὅτι ὑπάρχουν χιλιάδες Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν

ετήσιον εισόδημα όχι διπλάσιον, όχι πενταπλάσιον, όχι δεκαπλάσιον, αλλά πολλαπλάσιον τοῦ μέσου ὄρου τῶν 5.500 δραχμῶν. Ἀλλὰ διὰ τὸ ἔχουν αὐτοὶ πολλαπλάσιον τοῦ μέσου ὄρου, θὰ πρέπει κατ' ἀνάγκην ἄλλοι, καὶ αὐτοὶ εἶναι πολλοί, νὰ ἔχουν εἰσόδημα χαμηλότερον τοῦ μέσου ὄρου.

Καὶ πράγματι ἔχουν:

Σύμφωνα πρὸς ἕνα ὑπολογισμόν, ποῦ εἶχε γίνει πρὸ ὀλίγων ἐτῶν καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὴν κατανομήν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος τοῦ τελευταίου προπολεμικοῦ ἔτους:

α) 2.850.000 Ἑλλήνων εἶχον μέσον κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα 4.150 δραχμᾶς ἄγορ. δυνάμεως 1938.

β) 2.733.000 εἶχον εἰσόδημα 8.400 δραχμᾶς.

γ) 1.103.000 εἶχον εἰσόδημα 15.415 δραχμᾶς.

δ) 275.000 εἶχον εἰσόδημα 30.000 δραχμᾶς.

καὶ ε) 156.000 εἶχον εἰσόδημα 60.000 δραχμᾶς καὶ ἄνω.

Τὸ ὅτι οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ πλησιάζουν πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ ὄχι μόνον πρὸς τὴν προπολεμικὴν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν μεταπολεμικὴν πραγματικότητα, ἀποδεικνύει ἡ ἐπίσημος στατιστικὴ τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῆς Προνοίας, περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο λόγος προηγουμένως.

5. Οἱ πρὸ ὀλίγου ἀναφερθέντες ἀριθμοὶ δεικνύουν ὅμως καὶ κάτι ἄλλο: Δεικνύουν ὅτι οἱ πλείστοι Ἕλληνες εἶναι μικροεισοδηματῆαι καὶ ὅτι συνεπῶς ἡ Ἑλλὰς εἶναι χώρα μικρῶν εἰσοδημάτων. Δεικνύουν δηλ. ὅτι βασικὸν αἴτιον τῆς πτωχείας εἶναι ἡ χαμηλὴ στάθμη τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Τὸ γεγονός αὐτὸ ὀφείλεται καὶ εἰς ἄλλους παράγοντας (ὡς εἶναι ἡ ἑλλειπὴς ὀργάνωσις τῆς Οἰκονομίας), κυρίως ὅμως εἶναι τοῦτο συνέπεια, ὡς προηγουμένως ἀνεφέρθη, τῆς οἰκονομικῆς ὑπαναπτύξεως τῆς χώρας.

Πράγματι, ὅταν μία χώρα εἶναι οἰκονομικῶς ὑπανεπτυγμένη, δηλαδή καθυστερημένη, ὅταν ἔχη ὀρυκτὸν πλοῦτον τὸν ὁποῖον ἀνεπαρκῶς ἐκμεταλλεύεται ἢ τὴν ὑπαρξίν τοῦ ὁποῖου ἀγνοεῖ, ὅταν δὲν ἔχη ἀξιοποιήσει τὰς ἰδατοπτώσεις διὰ τὴν πα-

ραγωγὴν ἐνεργείας ἢ τὰς ὑπογεῖους ροὰς ὑδάτων διὰ τὴν ἐπαρκῆ ἄρδευσιν τῶν ἐδαφῶν τῆς, ὅταν οἱ ἀγρόται τῆς ἔχουν ἐλλιπῆ τεχνικὴν μόρφωσιν καὶ δὲν εἶναι ἐφοδιασμένοι μὲ συγχρονισμένα μέσα καλλιέργειας, ὅταν δὲν ἔχη ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν ἢ τὰ ὑπάρχοντα ἐργοστάσια τῆς λειτουργοῦν μὲ πεπαιτωμένον τύπου μηχανήματα, ὅταν δὲν διαθέτῃ ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς ἐπαρκῆς ὀδικὸν δίκτυον κλπ. τότε τὸ ἐθνικὸν τῆς εἰσόδημα εἶναι ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς χαμηλόν, διότι ἡ παραγωγικότης αὐτῆς εἶναι χαμηλὴ, δηλ. ἡ παραγωγικὴ προσπάθεια τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἔχει πενιχρὰ οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα.

6. Σημειωτέον, ὅτι ἡ οἰκονομικὴ καθυστέρησις μᾶς χώρας ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν πτωχείαν εὐρυτάτων στρωμάτων τοῦ πληθυσμοῦ τῆς, ὄχι μόνον ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ἡ παραγωγικὴ προσπάθεια τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἔχει πενιχρὰ ἀποτελέσματα, δηλαδή δημιουργεῖ μικρὸν εἰσόδημα. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς εἶναι καταδικασμένον εἰς χρονίαν ἀνεργίαν καὶ ἐπομένως εἰς στέρησιν εἰσοδήματος, ἢ εἶναι ἠναγκασμένον ν' ἀσκῆ παρασιτικὰ ἐπαγγέλματα. Τοῦτο πάλιν ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι αἱ δυνατότητες παραγωγικῆς ἀπασχολήσεως τοῦ πληθυσμοῦ μᾶς οἰκονομικῶς καθυστερημένης χώρας εἶναι περιορισμένα, διότι ὁ παραγωγικὸς αὐτῆς μηχανισμὸς εἶναι μικρὸς καὶ ἡ παραγωγὴ τῆς εἶναι κυρίως γεωργικὴ—δηλαδή δὲν ἔχουν ἀναπτυχθῆ ἐπαρκῶς οἱ ἄλλοι κλάδοι παραγωγῆς, οἱ ὁποῖοι θὰ ἠδύναντο νὰ παράσχουν προσοδοφόρον ἀπασχόλησιν εἰς τὰς ἤδη ἀργοῦσας ἐργατικὰς δυνάμεις.

Μίαν ἰδέαν τῆς σημασίας, τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὰς δυνατότητας παραγωγικῆς ἀπασχολήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ὁ βαθμὸς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως παρέχει τὸ παράδειγμα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Εἰς τὰς Η.Π.Α., αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν μίαν ἐκ τῶν πλέον ἀνεπτυγμένων οἰκονομικῶς χωρῶν, μόνον τὰ 5% τοῦ τεραστίου ἐθνικοῦ αὐτῶν εἰσοδήματος προέρχεται ἀπὸ τὴν Γεωργίαν, ἐνῶ τὰ 95% προέρχονται ἀπὸ τὴν Βιομηχανίαν καὶ ἄλ-

λους κλάδους παραγωγής. Ἀντιθέτως, εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου δὲν ἔχουν ἀναπτυχθῆ ἑπαρκῶς Βιομηχανία, Μεταφοραί, Ἀσφαλιστικαὶ Ἐπιχειρήσεις καὶ ἄλλοι κλάδοι παραγωγῆς, τὰ 35% τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος προέρχονται ἀπὸ τὴν Γεωργίαν.

Τὸ ὅτι δὲν ἔχουν ἀναπτυχθῆ ἀκόμη ἐπαρκῶς οἱ λοιποὶ κλάδοι παραγωγῆς παρ' ἡμῖν ἔχει ἀκριβῶς ὡς συνέπειαν ὅτι πλῆθος ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι θὰ ἠδύνατο νὰ εὐρουν παραγωγικὴν ἀπασχόλησιν εἰς ἄλλους ἐκτὸς τῆς Γεωργίας παραγωγικοὺς κλάδους, ἐὰν οἱ κλάδοι οὗτοι εἶχον περισσότερον ἀναπτυχθῆ, εἶναι ἤδη ἀνεργοί. Ἡ ἀσχοῦν ὡς ἐσημειώθη παρασιτικὰ ἐπαγγέλματα εἰς τὰ ἀστικά κέντρα (πολοῦν μπαλόνια καὶ τσατσάρες εἰς τοὺς δρόμους) ἢ ἀκόμη ζοῦν παρασιτικῶς εἰς τὴν ὑπαιθρον. Σχετικῶς πρὸς τοὺς τελευταίους αὐτοὺς ἔχει ὑπολογισθῆ ὅτι μόνον 60% τῶν ἐργατικῶν χειρῶν ποὺ διαθέτει ἡ Ὑπαιθρος ἀπασχολοῦνται παραγωγικῶς εἰς τὴν Γεωργίαν—πρᾶγμα τὸ ὅποιον σημαίνει ὅτι κάθε ἐργαζόμενον εἰς τὴν Γεωργίαν ἄτομον ἔχει νὰ διαθρήψῃ περίπου καὶ ἓνα μὴ ἐργαζόμενον.

Ὅσοι ἐκ τῶν ἀνέργων δὲν ζοῦν κατὰ τοὺς ἀνωτέρω τρόπους παρασιτικῶς, ζοῦν ὡς παράσιτα τοῦ Κρατικοῦ Προϋπολογισμοῦ, ὡς ἀργόμισθοι διαφόρων Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν ἢ διαφόρων Δημοσίων Ὁργανισμῶν, ἢ λυμαινόμενοι τὸν Κρατικὸν Προϋπολογισμὸν καὶ τοὺς προϋπολογισμοὺς Εἰδικῶν Ταμείων ὡς συνταξιούχοι καὶ βοηθηματούχοι. Ἡ, τέλος, βαρύνουν τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας διὰ τῆς ἀπολήψεως ἐμφανῶν ἐπιδομάτων ἢ ἄλλων εἰς εἶδος κοινωνικῶν παροχῶν.

Ὁ παρασιτισμὸς ὑπὸ τὰς διαφόρους αὐτὰς μορφάς του καὶ ἡ ἔνδεια πολλῶν ἐξ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι λόγῳ τῆς ἀνεργίας ζοῦν παρασιτικῶς καὶ στεροῦνται ἀξίῳ λόγου χρηματικῶν πόρων δὲν θὰ ὑφίσταντο, ἐὰν ὑπῆρχον περισσότεραι εὐκαιρίαι παραγωγικῆς ἀπασχολήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἐὰν δηλαδὴ ἡ χώρα μας ἦτο ἀνεπτυγμένη—ἀκριβέστερον περισσότερον ἀνεπτυγμένη—οἰκονομικῶς.

7. Ἡ ἀντιμετώπισις καὶ τῶν δύο αἰτίων τῆς πτωχείας, τὰ ὅποια ἀνελύθησαν πρὸ

ὀλίγου, ἦτοι πρῶτον τῆς οἰκονομικῆς καθυστερήσεως καὶ τῆς χαμηλῆς στάθμης τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος τὴν ὅποιαν αὕτη συνεπάγεται καὶ δευτέρον τῆς ἀνίσου κατανομῆς τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος, ἀνήκει ἐν πολλοῖς εἰς τὸ Κράτος. Τὸ Κράτος, διὰ τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς του πολιτικῆς, δύναται καὶ τὴν ὑφισταμένην οἰκονομικὴν ἀνισότητα νὰ μετριάσῃ καὶ τὰς κυριωτέρας προϋποθέσεις διὰ τὴν αὐξήσιν τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος νὰ δημιουργήσῃ.

Ἐν πρώτοις, ἡ καταπολέμησις τῆς οἰκονομικῆς ἀνισότητος ἐπιδιώκεται σήμερον εἰς ὅλας τὰς χώρας διὰ τῆς κοινωνικῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς, δηλ. διὰ τῆς μέσῳ τῆς φορολογίας καὶ τῶν κοινωνικῶν δαπανῶν ἀνακατανομῆς τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν λήψιν μέτρων διὰ τῶν ὁποίων σκοπεῖται ὅπως περιορισθῆ ἡ ἔκτασις τῶν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀγορὰν δημιουργουμένων εἰσοδηματικῶν ἀνισοτήτων (προσδιορισμὸς κατωτάτου ὁρίου ἡμερομισθοῦ, ἀγορανομικαὶ διατάξεις κλπ.).

8. Τὴν βάσιν τῆς κοινωνικῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς ἀποτελεῖ ἡ φορολογία, δηλαδὴ ἡ κοινωνικῶς προανατολισμένη φορολογικὴ πολιτικὴ.

Ἡ κοινωνικὴ αὕτη φορολογικὴ πολιτικὴ συνίσταται πρῶτον εἰς τὴν προσπάθειαν μετατοπίσεως τῶν φορολογικῶν βαρῶν ἀπὸ τῶν κατωτέρων εἰς τοὺς ἀνωτέρους εἰσοδηματικοὺς ὀμίλους. Εἰς τὸ πλαίσιον τῆς κοινωνικῆς φορολογικῆς πολιτικῆς ἐπιδιώκεται ἐν πρώτοις ὅπως περιορισθῆ εἰς τὸ minimum τὸ φορολογικὸν βᾶρος τῶν ἀσθενεστερῶν τάξεων τοῦ πληθυσμοῦ, δηλ. ἡ διὰ τῆς φορολογίας ἀφαίρεσις ἐνὸς τμήματος τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν, καὶ ὅπως ἡ ἀναγκαία διὰ τὴν κάλυψιν τῶν χρηματικῶν ἀναγκῶν τοῦ Κράτους φορολογία ἐπιβαρύνῃ κυρίως τὰ μεσαία καὶ ἀνώτερα εἰσοδήματα. Ἡ ἀποφυγῆ βαρείας φορολογίας τῶν κατωτέρων εἰσοδηματικῶν ὀμίλων ἔχει δι' αὐτοὺς ὡς συνέπειαν ὅτι τὸ μετὰ τὴν φορολογίαν διαθέσιμον πραγματικὸν εἰσόδημά των εἶναι μεγαλύτερον καὶ ἐπομένως τὰ ὑλικά μέσα πρὸς κάλυψιν τῶν βιοτικῶν ἀναγκῶν των περισσότερα, παρ' ὅσον θὰ

ἦσαν ἔαν δὲν ἐφηρμοζέτο κοινωνική φορολογική πολιτική ἔαν δηλ. αἱ οικονομικῶς ἀσθενέστεραι τάξεις ὑπεβάλλοντο ὑπὸ τοῦ Κράτους εἰς βαρεῖαν φορολογίαν.

9. Πλὴν τοῦ ὀφέλους τούτου ἐκ τῆς κοινωνικῆς φορολογικῆς πολιτικῆς, ἢ εἰς τὸ πλαίσιον τῆς πολιτικῆς ταύτης βαρεῖα φορολόγησις τῶν μεγάλων εἰσοδημάτων καὶ περιουσιῶν δημιουργεῖ καὶ ἓνα ἄλλο, περισσότερον αἰσθητὸν δηλαδὴ περισσότερον ἀντιληπτὸν, ὄφελος εἰς τὰ ἄτομα τὰ ἀνήκοντα εἰς τὰς ἀσθενετέρας οικονομικῶς τάξεις. Τὸ ὄφελος δὲ τοῦτο συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἡ βαρεῖα φορολογία τῶν οἰκονομικῶς ἰσχυρῶν παρέχει εἰς τὸ Κράτος τὰ ὑλικά μέσα, ὅπως ἐνισχύσῃ καὶ θεικῶς τοὺς οικονομικῶς ἀδυνάτους, δηλ. τοὺς ἐνδεεῖς καὶ μικροεισοδηματίας, διὰ τῆς διενεργείας ὑπὲρ αὐτῶν διαφόρων κοινωνικῶν δαπανῶν, ἧτοι τῶν δαπανῶν αἱ ὅποιαι συνθέτουν τὸν Κοινωνικὸν Προϋπολογισμὸν τοῦ συγχρόνου Κράτους: Τὸ Κράτος καταβάλλει συντάξεις καὶ ἐπιδόματα ἀνεργίας, παρέχει χρηματικά βοηθήματα εἰς ἀπόρους οικογενεῖας ἢ εἰς μεμονωμένα ἄτομα, ὀργανώνει λαϊκὰ συσσίτια, ἐπιδοτεῖ εἶδη πρώτης ἀνάγκης, ἰδρύει λαϊκὰ ἰατροεῖα καὶ λαϊκὰ νοσοκομεῖα, κατασκευάζει παιδικοὺς κήπους, ἰδρύει καὶ χρηματοδοτεῖ παιδικὰ κατασκηνώσεις, ἀνεγείρει λαϊκὰς πολυκατοικίας, παρέχει ὑποτροφίας εἰς ἀπόρους σπουδαστάς, ἐπιχορηγεῖ διάφρα κοινωνικῆ ἰδρύματα, ὡς προεβαντόρια, γηροκομεῖα, ὀφρανοτροφεία, ἄσυλα ἀστέγων κλπ., εἰς ὀρισμένας δὲ χώρας ὀργανώνει ἀκόμη (πρῶγμα πὸν θὰ εἶναι ἀσφαλῶς πολὺ δυσάρεστον διὰ τοὺς δικηγόρους) εἰδικὴν Κρατικὴν Ἐπιτροπὴν πρὸς παροχὴν δωρεὰν νομικῶν συμβουλῶν εἰς ἄτομα κατωτέρας εἰσοδηματικῆς καταστάσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα ἄλλον ὅστις ἤθελε προσφύγει εἰς τὴν ἐν λόγω Ἐπιτροπὴν.

10. Αὐτὴ ἢ πολὺμορφος ἐνίσχυσις τῶν οἰκονομικῶς ἀδυνάτων ὑπὸ τοῦ Κρατικοῦ Προϋπολογισμοῦ καθίσταται ἀναγκαῖα διὰ δύο κυρίως λόγους:

Πρῶτον, διότι ὑπὸ τὸ κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα παραγωγῆς μόνον ὅσοι ἔχουν χρήματα ἠμποροῦν νὰ ἱκανοποιήσουν τὰς

ἀνάγκας τῶν, διότι πρέπει ν' ἀγορασθῶν τὰ ἀγαθὰ, μὲ τὰ ὅποια καλύπτονται αἱ διάφοροι ἀτομικαὶ ἀνάγκαι. Ὑπὸ τὸ κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα παραγωγῆς οὔτε ἓνα καρβέλι ψωμί δὲν παρασκευάζεται διότι κάποιος πεινᾷ. Παρασκευάζεται μόνον διότι ὑπολογίζεται ὅτι ἐκεῖνος πὸν πεινᾷ θὰ εἶναι διατεθειμένος καὶ θὰ ἔχη χρήματα ν' ἀγοράσῃ ἓνα καρβέλι ψωμί.

Χρήματα ὅμως ἔχουν μόνον ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἔχουν εἰσόδημα ἢ περιουσίαν. Συνεπῶς, οἱ στερούμενοι εἰσοδήματος καὶ περιουσίας θὰ ἐκινδύνουν ν' ἀποθάνουν τῆς πείνης χωρὶς τὴν κρατικὴν πρόνοιαν, δηλαδὴ χωρὶς τὴν διενεργεῖαν ὑπὲρ αὐτῶν κοινωνικῶν δαπανῶν.

11. Ἡ κρατικὴ πρόνοια εἶναι ὅμως ἀναγκαῖα καὶ διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς θέσεως ἐκείνων, οἱ ὅποιοι πραγματοποιοῦν μὲν εἰσόδημα ἀλλὰ τὸ πραγματοποιούμενον εἰσόδημα δὲν ἐξαρκεῖ διὰ νὰ καλύψουν ὅποσδήποτε ἱκανοποιητικῶς τὰς βασικὰς βιοτικὰς ἀνάγκας τῶν. Εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐπεμβαίη καὶ ἐδῶ τὸ Κράτος, ἐὰν θέλῃ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν Κοινωνικὴν Εὐημερίαν, δηλαδὴ τὴν εὐημερίαν ὀλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ. Αὐτὸ δὲ πρέπει νὰ εἶναι τὸ καθήκον τοῦ συγχρόνου Κράτους.

12. Τὸ σύγχρονον Κράτος δὲν πρέπει νὰ περιορίζεται εἰς τὰ καθήκοντα νυκτοφύλακος-κυνός, ὅπως ἤθελον οἱ παλαιοὶ φιλελεύθεροι. Δὲν πρέπει νὰ εἶναι τοῦτο μόνον Κράτος-Δικαίον, ἀλλὰ καὶ Κοινωνικὸν Κράτος (Welfare State). Πρέπει δηλαδὴ νὰ φροντίσῃ καὶ διὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἐπιπέδου λαϊκῆς Εὐημερίας, διὰ τῆς λήψεως μέτρων τὰ ὅποια ν' ἀποβλέπουν ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὴν μείωσιν τῶν οἰκονομικῶν ἀνισοτήτων ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Ὁ πρῶτος αὐτὸς εἰδικότερος σκοπὸς τοῦ Κοινωνικοῦ Κράτους ἐξυπηρετεῖται ἀκριβῶς διὰ τοῦ Κοινωνικοῦ Προϋπολογισμοῦ, δηλ. διὰ τῆς διενεργείας τῶν κοινωνικῶν δαπανῶν, περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο λόγος προηγουμένως.

13. Διὰ ν' ἀνταποκρίνῳνται ὅμως αἱ κοινωνικαὶ δαπάναι εἰς τὸν σκοπὸν εἰς τὸν ὅποιον ἀποβλέπουν, πρέπει ν' ἀποβαίνουν αὐταὶ πραγματικῶς πρὸς ἐνί-

σχυρισμὸν ἐκείνων χάριν τῶν ὁποίων γίνονται καὶ νὰ μὴ καταλήγουν εἰς κοινωνικὴν ὑποκρισίαν. Ἀποτελεῖ δὲ καθαρὰν ὑποκρισίαν ἢ διὰ τῶν κοινωνικῶν δαπανῶν κρατικὴ «συμπαράστασις» τῶν οικονομικῶς ἀδυνάτων, ὅταν τὸ βῆρος τῶν τοιούτων δαπανῶν φέρουν τελικῶς ἐκεῖνοι ὑπὲρ τῶν ὁποίων διενεργοῦνται αὐταί. Τοῦτο ἀκριβῶς συμβαίνει ὅταν εἶναι βαρεῖς καὶ δυσβάστακτοι οἱ φόροι καταναλώσεως εἰς μίαν χώραν, οἱ φόροι δηλ. διὰ τῶν ὁποίων κυρίως πλήττονται οἱ κατώτεροι εἰσοδηματικοὶ ὄμιλοι. Διότι τότε, αὐτὸ τὸ ὅποιον οὗτοι λαμβάνουν ἀπὸ τὸ Κράτος διὰ τῶν κοινωνικῶν παροχῶν εἶναι μικρότερον ἐκείνου, τὸ ὅποιον δίδουν εἰς τὸ Κράτος διὰ τῆς φορολογίας. Πρέπει λοιπὸν διὰ ν' ἀσκηθῇ πραγματικῶς κοινωνικὴ πολιτικὴ ὄχι μόνον νὰ γίνωνται κοινωνικαὶ δαπάναι, ἀλλὰ ὅπως ἐλέχθη πρὸ ὀλίγου νὰ γίνεσθαι καὶ μετακύλησις φορολογικῶν βαρῶν ἀπὸ τὰ κατώτερα εἰς τὰ ἀνώτερα εἰσοδηματικὰ στρώματα. Μὲ ἄλλους λόγους πρέπει καὶ ἡ ἐφαρμοζομένη φορολογικὴ Πολιτικὴ νὰ ἐμφανίσῃ κοινωνικὸν χαρακτῆρα, νὰ ἐμφορῆται ἀπὸ τὸ ἰδεῶδες τοῦ Κοινωνικοῦ Κράτους.

14. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ βεβαίως δὲν ἀρκεῖ, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν Κοινωνικὸν Κράτος. Πρέπει ἀκόμη, διὰ νὰ εἶναι ἀποτελεσματικὴ ἡ ἀσκουμένη κοινωνικὴ δημοσιονομικὴ Πολιτικὴ νὰ συμπληροῦται αὕτη διὰ κρατικῶν μέτρων ἀποβλεπόντων εἰς τὴν προστασίαν τῶν οικονομικῶς ἀδυνάτων κατὰ τοῦ κινδύνου ἐκμεταλλεύσεώς των

ἐκ μέρους ἀσυνειδήτων ἐπιχειρηματιῶν καὶ ἰδίως ἐκ μέρους ἰδιωτικῶν μονοπωλίων. Ὁ κίνδυνος οικονομικῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ Κοινοῦ ἐκ μέρους τῶν πάσης φύσεως μονοπωλίων εἶναι μεγάλος καὶ πραγματοποιεῖται ἐνίοτε καὶ εἰς τὴν χώραν μας διὰ τῆς οικονομικῆς ἀφαιμάξεως τῶν καταναλωτῶν ἐκ μέρους ἰδιωτῶν μονοπωλητῶν. (Πρόχειρον παράδειγμα τούτου ἀποτελεῖ τὸ μονοπώλιον τῶν Ἀστικῶν Λεωφορείων εἰς τὴν Περιφέρειαν τῆς Διοικήσεως Πρωτευούσης).

Ἐν ἰδιωτικῶν μονοπωλίων, ὅταν δὲν ἐλέγχεται αὐστηρῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς ὑπὸ τοῦ Κράτους, ἔχει τὴν δυνατότητα, ἐκμεταλλεζόμενον ἀκριβῶς τὴν μονοπωλιακὴν του θέσιν, νὰ εἰσπράξῃ ὑπερβολικῆν, δηλ. ἀισχροκερδῆ, τιμὴν διὰ τὰ ἀγαθὰ ἢ τὰς ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας πωλεῖ. Ἡ εἰσπραξίς ὅμως ὑπερβολικῆς τιμῆς δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι ὁ μονοπωλητὴς ἀφαιρεῖ ἐν μέρος τοῦ ἰσχυροῦ εἰσοδήματος τῶν κατωτέρων εἰσοδηματικῶν ὀμίλων, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν πλειονότητα τῶν καταναλωτῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι διὰ τῶν ἰδιωτικῶν μονοπωλίων, ὅταν τὸ Κράτος δὲν ἐπεμβαίνει εἰς τὴν λειτουργίαν αὐτῶν, οἱ πλούσιοι γίνονται πλουσιώτεροι καὶ οἱ πτωχοὶ πτωχότεροι.

(Συνεχίζεται)

I. Ν. ΚΟΥΛΗΣ

Ἐκτ.Καθηγητὴς τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας
εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1956

Α'. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἐάν θελήσῃ κανεῖς νὰ ρίξῃ μιὰν ἐποπτικὴν ματιὰ στὸν πνευματικὸ—καὶ εἰδικώτερον τὸν λογοτεχνικὸ—καὶ καλλιτεχνικὸ τομέα τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς κατὰ τὸν χρόνον ποὺ πέρασε, δὲν θ' ἀντικρύσῃ βασικὰ γεγονότα καὶ δραστικὰ ἐπιτεύγματα τέτοια, ποὺ νὰ ἀναδημιουργοῦν ριζικὰ καὶ νὰ ἀνυψώνουν αἰσθητὰ τὸ συνολικὸ ποιητικὸ του ἐπίπεδο. Θὰ διαπιστώσῃ βέβαια ἐδῶ κ' ἐκεῖ μερικὰ ἐξέχοντα σημεῖα καὶ ἀρκετὲς σημαντικὲς ἐκδηλώσεις, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ, καὶ ὅταν ἀκόμη ἀποτελοῦν ἐνθαρρυντικὰ κ' εὐδαίμονα συμπτώματα, δὲν συνθέτουν μιὰν πραγματικὴν καὶ οὐσιαστικὴν ἀνοδο τοῦ συνόλου, μιὰν ὑπολογίσιμη γενικὴ πρόοδο. Ἀντιθέτως, ὑπάρχουν δυστυχῶς καὶ ἀρκετὰ σημεῖα κάμψως, ὅπως καὶ ἐκδηλώσεις ἀσήμαντες καὶ ἀστοχες, κάποτε καὶ νοσηρές, ποὺ ρίχνουν βαρεῖα σκιά στὴν ὅλην εἰκόνα. Ἄς ἐλπίσουμε ὁμως—καὶ θέλουμε νὰ θεωροῦμε βάσιμη τὴν ἐλπίδα μας αὐτὴν—ὅτι τὰ καλὰ αὐτὰ συμπτώματα σημειώνουν μιὰν λανθάνουσαν ἀκόμη, ἀλλὰ βιώσιμη καὶ γόνιμη προετοιμασία καὶ ἐπεξεργασία, ἀπ' ὅπου θ' ἀναβλύσουν οἱ ζωντανὲς δημιουργικὲς δυνάμεις, ποὺ θὰ φέρουν τὴν ἀναγέννηση καὶ τὴν ἀνθηση.

Μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν νὰ ἐπισημάνουμε κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν χωριστῶν τμημάτων τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ζωῆς τίς μειονεκτικὲς καὶ ἀσθενικὲς ἐκδηλώσεις, περιοριζόμεσθε σήμερον στὰ εὐχάριστα καὶ αἰσιόδοξα γεγονότα καὶ διαπιστώσεις.

Τὸ σημαντικώτερον καὶ οὐσιαστικώτερον ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ εἶναι τὸ Α' Συνέδριον Ἑλληνοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ, ποὺ

μὲ ζῆλον, μὲ πίστη καὶ σύστημα ὁργανώθηκε ἀπὸ τὴν «Χριστιανικὴν Ἐνωσιν Ἐπιστημόνων» καὶ τὸν «Χριστιανικὸν Κοινωνικὸν Κύκλον».

Μολονότι τὸ Συνέδριον αὐτὸ ἀγκάλιασε πλατύτερα καὶ γενικώτερα θέματα τοῦ ὅλου πνευματικοῦ πολιτισμοῦ μας, δὲν παρέλειψε νὰ δώσῃ ἀνάλογη σημασία καὶ θέση στὴν εἰδικώτερον μελέτῃ τῆς λογοτεχνικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ζωῆς τοῦ τόπου. Μὲ τὴν ἔνταξιν τῆς μελέτης αὐτῆς μέσα στὰ πλαίσια τῶν ὑψηλῶν ἐπιδιώξεων τοῦ Συνεδρίου, ἡ λογοτεχνία καὶ ἡ καλλιτεχνία τῆς χώρας βρῆκαν μιὰν στοργικὴν καὶ σοβαρὴν ἀντιμετώπιση καὶ ἐξέταση τῶν οὐσιαστικῶν ζητημάτων τους, ποὺ μὲ τὴν συνέχειαν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Συνεδρίου, θὰ δώσῃ ἀσφαλῶς ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα.

Ἄλλὰ καὶ τὸ Κράτος εὐτυχῶς ἄρχισε νὰ ἐκδηλώνῃ πρὸ πλατιά καὶ πρὸ ἔμπρακτα τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ζωὴν τοῦ τόπου. Ὅπως εἶναι γνωστὸν, τὸ Ἐθνικὸ Θέατρον, ἡ Λυρικὴ Σκηνή, ἡ Ὁρχήστρα Ἀθηνῶν, τὸ Ἐθνικὸν Ἰδρυμα Ραδιοφωνίας ἐνισχύονται καὶ προστατεύονται σοβαρὰ ἀπὸ τὸ Κράτος. Καὶ μόνο οἱ γύρω ἀπὸ τὴν Λογοτεχνία προσπάθειες ἔμειναν ἕως τώρα ἀβοήθητες καὶ παραμελημέναι. Γι' αὐτὸ ἡ καθιέρωσις καὶ ἡ γιὰ πρώτη φορὰ, κατὰ τὸ τέλος τοῦ περασμένου χρόνου, ἐφαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ τῶν κρατικῶν λογοτεχνικῶν βραβείων, συνδυασμένη μὲ τὴν ἀγορὰν ἀρκετοῦ ἀριθμοῦ λογοτεχνικῶν βιβλίων γιὰ τίς δημόσιαις βιβλιοθήκαις, παίρνει—παρὰ τίς ἐνδεχόμενας καὶ ἀναπόφευκτες ἴσως παραλείψεις καὶ λάθη, ποὺ μποροῦν ἄλλωστε στὸ μέλλον ν'

ἀποφευχθῶν—ἰδιαίτερη σημασία καὶ σημειώνει τὴν καλὴ ἀρχὴ γιὰ μιὰν εὐρύτερη καὶ συστηματικότερη προσπάθεια τῆς Πολιτείας ὑπὲρ τῆς Λογοτεχνίας τῆς χώρας.

Τὰ δύο «φεστιβάλ»—τῆς Ἐπιδαύρου καὶ τῶν Ἀθηνῶν—ἀποτελοῦν ἐπίσης μιὰν ἐνθαρρυντικὴ καὶ ἱκανοποιητικὴν ἐκδήλωση. Οἱ παραστάσεις προπάντων ἀρχαίου δράματος στὸ ἱστορικὸ θέατρο τῆς Ἐπιδαύρου ἐσημείωσαν ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχία, τόσο γιὰ τὴν εὐστοχὴ ἐρμηνεύειά καὶ ἀπόδοση τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν, ὅσο καὶ γιὰ τὸ αὐθόρμητο καὶ ζωηρὸ ἐνδιαφέρον ποὺ ἐπροκάλεσαν στὸ μεγάλο Κοινόν—πράγματα καὶ τὰ δύο ἰδιαίτερος σημαντικά. Καὶ ἀξίζει πραγματικὰ ν' ἀναφέρουμε μὲ ξεχωριστὴ τιμὴ τὰ ἀξιόλογα ἐπιτεύγματα, ποῦ, μὲ τὶς φωτεινὲς ἀντιλήψεις τῆς Διευθύνσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου καὶ τοῦ εἰδικοῦ σκηνοθέτη ἐπραγματοποιήθηκαν στὸ δύσκολο πρόβλημα τοῦ χοροῦ καὶ τῆς ὅλης ἀποδόσεως τῆς τραγωδίας, ἢ ὁποῖα, χωρὶς νὰ νοθεύεται καὶ ν' ἀλλοιώνεται στὸν ἱψηλὸν ἱερατικὸ τῆς χαρακτῆρα, ἔρχεται πρὸ κοντὰ στὴν ψυχὴ καὶ στὴ σκέψη τῶν συγχρόνων θεατῶν.

Τὸ φεστιβάλ Ἀθηνῶν ἐξ ἄλλου, μολονότι βρισκεται ἀκόμα στὸ στάδιο τῶν ἀναζητήσεων καὶ τῶν πειραματισμῶν καὶ μολονότι, μὲ τὴν δυσανάλογη συμμετοχὴ μεγάλου ἀριθμοῦ ξένων καλλιτεχνῶν καὶ συγκροτημάτων, δὲν ἔχει πάρεϊ ἀκόμη—ὅπως θὰ πρέπη ἀναμφιβόλως νὰ πάρεϊ—τὸν κύριο καὶ βασικὸ Ἐλληνικὸ χαρακτῆρα του, ἐσημείωσε ἀξιόλογον ἐπιτυχία καὶ κατόρθωσε—ἀπὸ τὸν δεῦτερο κιόλας χρόνον τῆς λειτουργίας του—νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐδραίωση καὶ καθιέρωσίν του. Καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐλπίζῃ ὅτι, μὲ τὴν πρέπουσα χρησιμοποίησιν τῶν Ἐλληνικῶν πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν δυνάμεων τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ—ποῦ δὲν ἵστεροῦν καθόλου, πολλὰς φορὰς μάλιστα καὶ ὑπερτεροῦν ἀπὸ τὶς ξένες—καὶ μὲ τὴν καλύτερην διάρθρωσιν καὶ ὀργάνωσιν τῶν προγραμμάτων καὶ τῶν παραστάσεων, θὰ μπορέσῃ σύντομα καὶ τὸ φεστιβάλ αὐτὸ ν' ἀνταποκριθῇ πληρέστερα στὸν πνευματικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ, ἀλλὰ καὶ στὸν τουριστικὸν ἀκόμα προορισμὸν του.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖον εἶναι δίκαιον νὰ κάμουμε τιμητικὴ μνεῖα καὶ γιὰ μιὰν ὡραίαν ἰδιωτικὴν προσπάθεια, ἢ ὁποῖα, μ' ὅλες τὶς δυσκολίας καὶ τὰ ἐμπόδια, ποῦ ἀπὸ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἰδιωτικὴ τῆς φύσιν εἶναι μοιραῖον νὰ συναντᾷ, ἀγωνίζεται μὲ πίστη, θέλησιν καὶ αὐταπάρνησιν νὰ μεταφέρει στὴν Ἐλληνικὴν ἵπαιθρον τὸ ἱψηλὸν μῆνυμα τοῦ ἀρχαίου Ἐλληνικοῦ θεατρικοῦ λόγου. Πρόκειται γιὰ τὸν «Ὀμιλον Ἀρχαίας Τραγωδίας», ποῦ, γιὰ δύο τώρα χρόνια, ἀξιολογώντας διάφορα ἀρχαῖα θέατρα καὶ ἄλλους κατάλληλους χώρους, ἔδωσε μ' ἐπιτυχία παραστάσεις σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ καίρια σημεία τῆς Ἐλληνικῆς ἐπαρχίας καὶ ἔδωσε τὴν ἀφορμὴν νὰ ἐκδηλωθῇ ἀκόμη μιὰ φορὰ καὶ νὰ τονωθῇ ἀκόμη περισσότερο τὸ ἔμφυτον καὶ πηγαῖον ἐνδιαφέρον τοῦ ἀγροτικοῦ μας κόσμου γιὰ τὴν ἀρχαία καὶ αἰώνια πνευματικὴ κληρονομία μας.

Ἀλλὰ καὶ αὐτοδυνάμως ἡ Ἐλληνικὴ ἐπαρχία ἐσυνέχισε τὸν περασμένον χρόνον τὴν βαθμιαίαν, ἀλλὰ καὶ σταθερὰν ἀξιοποίησιν τῶν δικῶν τῆς ζωντανῶν πνευματικῶν δυνάμεων, καὶ παρουσίασε ἀξιόλογες πνευματικὰς ἐκδηλώσεις. Οἱ τοπικὰς βιβλιοθηκαὶ ἐνισχύθησαν, σειρὰς διαλέξεων ὀργανώθησαν σὲ διάφορα ἐπαρχιακὰ κέντρα, φροντισμένα καὶ συμπαθέστατα περιοδικὰ ἐξακολούθησαν ἢ ἄρχισαν τὴν ἐκδόσιν τους, βιβλία ντόπιων λογοτεχνῶν μὲ πραγματικὴ καλλιτεχνικὴν ἀξία ἐκνκλοφόρησαν, καὶ γενικὰ ἐσημειώθηκα μιὰ αἰσθητὰ ζωηρότερη πνευματικὴ κίνησιν, ποῦ δείχνει ἔντονον τάσιν γιὰ μεγαλύτερη ὁλοένα ἐξέλιξιν καὶ ἀνάπτυξιν.

Μὲ ἰδιαίτερη ἐκτίμησιν σημειώνουμε τὴν πάντα ἀκμαία, ζωντανὴ καὶ ἰδιότυπὴ σὲ πολλὰς ἐκδηλώσεις πνευματικὴ ζωὴ τῆς Θεσσαλονίκης ὅπου ἡ «Ἐταιρία Μακεδονικῶν Σπουδῶν» καὶ ἄλλοι ὀργανισμοί, μαζὶ μὲ ἓνα ἐκλεκτὸ πυρῆνα πνευματικῶν ἀνθρώπων, πρωτοστατοῦν σὲ μιὰ φωτεινὴ καὶ γόνιμὴ κίνησιν ἰδεῶν καὶ γραμμάτων.

Μέσα στὸν ἴδιον χρόνον ἐσημειώθηκα καὶ μιὰ ἐξαίρετη πνευματικὴ ἐκδήλωσιν μὲ ἀπόλυτη ὁμοφωνία καὶ ψυχικὴ συνταύτισιν ὅλου γενικὰ τοῦ πνευματικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ μας κόσμου. Ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν

σ' ολόκληρη την Ελλάδα και όλα τα λογοτεχνικά και καλλιτεχνικά σωματεία, με πλήρη ενότητα γνώμης και αισθημάτων, εγκολπώθηκαν σταθερά, πιστά και αποφασιστικά τόν πανεθνικόν αγώνα για την αυτοδιάθεση και την ελευθερία του Κυπριακού λαού. Και με όλες τις δυνατές εκδηλώσεις (με ποιήματα και πεζογραφήματα, με ολόκληρα βιβλία, με διαλέξεις και ραδιοφωνικές ομιλίες, με ειδικές συγκεντρώσεις και γιορτές, με ψηφίσματα και δημοσιεύματα) διεκήρυξαν την αδιάσπαστη, πρόθυμη και άφοσιωμένη συμπαράσταση και συμμετοχή τους στον αγώνα.

Χαιρετίζουμε με χαρά, ικανοποίηση και τιμή την ώραία και ύψηλην αυτήν εκδήλωση, που δέν είναι μόνο μιá υπέροχη έθνική ενέργεια, αλλά και μιá ανώτερη πνευματική πράξη. Διότι η ελευθερία είναι πρώτα-πρώτα πνευματική αξία. Και οι Έλληνες πνευματικοί άνθρωποι εφάνησαν αξιότιμοι της.

(Και είναι πραγματικά περίεργο και εκπληκτικό, πώς ο ίδιος πνευματικός κόσμος και οι ίδιες οργανώσεις δέν έδειξαν την πρόεπουσαν ομόφωνη ψυχική συμμετοχή και συμπαράσταση στον δραματικόν αγώνα του Ούγγρικου λαού για την ελευθερία του).

Τέλος σημειώνουμε και μιάν επέτειο, που

έχει ιδιαίτερο έντελώς δικαίωμα να κρατησθι εξέχουσα θέση ανάμεσα στις πνευματικές του εκδηλώσεις. Δέν αποτελεί βέβαια ή επέτειος, αυτή καθ' εαυτήν, ξεχωριστό πνευματικό γεγονός. Άλλά είναι ακόμη— ύστερα από δέκα ολόκληρα χρόνια— τόσο έντονη και λαμπερή ή ακτινοβολία της, που έχει πάρει την υπόσταση και την αξία ενός μεγάλου και σωστικού φάρου, που εκπέμπει τό καθοδηγητικό του φώς όχι μόνο στα περασμένα δέκα χρόνια, αλλά και στην κατοπινή πνευματική πορεία του λαού μας.

Πρόκειται για την επέτειο της Διακηρύξεως της «Χριστιανικής Ένώσεως Έπιστημόνων». Δέν είναι απλώς ένα εξαιρετικό ιστορικό κείμενο, που προγραμματίζει περιοριστικά και ουσιαστικά τις βασικότερες αρχές του Έλληνοχριστιανικού πολιτισμού, αλλά είναι συγχρόνως και μέγα πνευματικό μήνυμα, ανώτερη ήθική έπιταγή, αλάνθαστος κανών πολιτισμένης ζωής και καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Γι' αυτό ή επέτειος του μεγάλου εκείνου γεγονότος γίνεται και αυτή γεγονός καιρό και πολύτιμο, που ή ανάμνηση και ο έορτασμός του δέν αποτελεί μόνον ένα πνευματικό καθήκον, αλλά και μιá πνευματικήν αναβάπτιση και αναγέννηση.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΚΑΛΟΙ

Υπάρχουν στον κόσμο καλοί
άνθρωποι
με καρδιά,
που μιλούν, καρδιά στην καρδιά.

Ίσως
δέν είναι πολλοί,
δμως
υπάρχουν στον κόσμο καλοί.

Τί μικρή,
τί πιικρή που 'ναι 'δώ ή ζωή!...
Ω,
αν δέν ήταν κι' οι λίγοι καλοί,
οί λίγοι καλοί.

Όχι μη πείς.
Ψάξε βαθειά σου, να βρείς την καρδιά σου.
Όχι μη πείς.

Υπάρχουν στον κόσμο καλοί
άνθρωποι
με καρδιά
που μιλούν, σαν «δικοί», στην καρδιά.

Ίσως δέν είναι πολλοί,
δμως
υπάρχουν στον κόσμο καλοί.

ΣΤ. ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΑΣ

Πλήρη στοιχεία επί του ύψους του εθνικού εισοδήματος, το οποίοον άπεικονίζει την οικονομικήν πρόοδον κάθε χώρας, δέν έχουν δημοσιευθῆ ἔως τήν στιγμὴν πού γράφεται τό παρόν. Ἐν κρίνωμεν ὁμως ἀπό τήν ἐξέλιξιν τῶν δεικτῶν εἰς τοὺς βασικοὺς τομεῖς τῆς οἰκονομίας, τὰ ἀποτελέσματα τοῦ λήξαντος ἔτους, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ κυρίως τήν ἐπέκτασιν τῆς παραγωγῆς, δέν ὑπῆρξαν διόλου ἱκανοποιητικά, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ τρία προηγούμενα ἔτη κατὰ τὰ ὁποῖα εἶχε σημειωθῆ ἀξιόλογος πρόοδος.

Ἐν πρώτοις, ἡ συνολικὴ γεωργικὴ παραγωγή δέν παρουσιάζει ἄνοδον ἐν σχέσει πρὸς τό 1955. Αὐξήσις ἐσημειώθη μόνον εἰς τήν κτηνοτροφίαν καί γενικώτερον εἰς τήν παραγωγὴν ζωοκομικῶν προϊόντων.

Ἐπίσης ὁ δείκτης τῆς καθαρᾶς βιομηχανικῆς παραγωγῆς παρέμεινε στάσιμος εἰς τὰ ἐπίπεδα τοῦ προηγούμενου ἔτους. Ὑψηλότερα ὁμως ἐμφανίζεται ἡ παραγωγή τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, ἰδίως μετὰ τήν ἀποφασιστικὴν λύσιν τὴν ὁποίαν ἔδωσεν ἡ Κυβέρνησις εἰς τό ζήτημα τῆς τιμῆς τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος εἰς τὰς ἐπαρχίας. Κατόπιν τούτου ὁ ἠλεκτρισμὸς κατέστη προσιτὸς εἰς ὁλόκληρον τὴν χώραν. Δέν μένει παρὰ ἡ ἐπέκτασις τοῦ δικτύου ἀνά τὰς διαφόρους κοινότητας, ἡ ὁποία εὐτυχῶς συντελεῖται μὲ ταχὺν κάπως ρυθμὸν.

Πρόκειται πράγματι περὶ σπουδαίας οικονομικῆς καί κοινωνικῆς προόδου, ἂν ληφθῆ ἐπὶ πλέον ὑπ' ὄψιν: α) ὅτι ἡ παραγωγή ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας εἶναι ἤδη ὑπερπενταπλασία τῆς προπολεμικῆς· καί β) ὅτι ἡ προβλεπομένη αὐξήσις τῆς ζήτησεως κατὰ τὰ ἀμέσως προσεχῆ ἔτη θὰ καλυφθῆ ἀνέτως ὑπὸ τῶν ἐν ἐκτελέσει εὐρισκομένων τριῶν ἠλεκτρικῶν σταθμῶν συνολικῆς ἰσχύος 240 χιλιάδων κιλοβάτ.

Ἄλλὰ καί παρὰ τὴν στασιμότητα τῆς παραγωγῆς εἰς τοὺς βασικοὺς κλάδους, γεωργίαν καί βιομηχανίαν, τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα θὰ ἐμφανισθῆ βελτιωμένον λόγῳ τῆς αὐξήσεως τῶν μισθῶν καί ἡμερομισθίων

ὡς καί τοῦ εἰσοδήματος πολλῶν ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν ἀφ' ἑνὸς διότι ἡ παραγωγή κτηνοτροφικῶν εἰδῶν ἦτο ὑψηλότερα καί ἀφ' ἑτέρου συνεπεῖα τῆς διαθέσεως γεωργικῶν τινῶν προϊόντων εἰς τιμὰς ἀνωτέρας τοῦ προηγούμενου ἔτους. Ἡδῆθησαν ἐπίσης τὰ προερχόμενα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσοδήματα ὑπὸ μορφὴν ναυτιλιακῶν καί μεταναστευτικῶν ἐμβασμάτων. Ἀκόμη τὰ εἰσοδήματα τῶν ἐμπορευομένων συνεπεῖα μεγαλυτέρας ἐμπορικῆς κινήσεως. Τέλος πρόσθετα εἰσοδήματα ἐδημιούργησεν ἡ σημαντικὴ διόγκωσις τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας.

Σημειωτέον ὁμως ὅτι ἡ ποσοστιαία αὐξήσις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος τοῦ ἀπελθόντος ἔτους θὰ εἶναι οὐσιωδῶς κατωτέρα τῆς πραγματοποιηθείσης τό 1955—6½% ἔναντι τοῦ 1954 μὲ βάσιν τὰς σταθερὰς τιμὰς τοῦ 1951.

★

Ἄμεσος συνέπεια τῆς βελτιώσεως τῶν εἰσοδημάτων σημαντικοῦ τμήματος τοῦ πληθυσμοῦ ὑπῆρξεν ἡ αὐξήσις τῆς καταναλώσεως ἀγαθῶν, ἡ ὁποία ὁμως ἀντιμετωπίσθη ἀνέτως, ἐν μικρῷ μὲν μέρει ἐκ τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς καί κατὰ τό ὑπόλοιπον διὰ προσθέτων εἰσαγωγῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Κατὰ τὰ ὑπάρχοντα προσωρινὰ στοιχεία, αἱ πληρωμαὶ δι' εἰσαγωγὰς ὑπερέβησαν κατὰ τό λήξαν ἔτος τὰ 440 ἑκατομμύρια δολλάρια, ἔναντι 374 ἑκατ. δολλ. τό 1955. Μέρος ὁμως τῆς διαφορᾶς αὐτῆς περὶ τὰ 10-12 ἑκατομ. δολλ. ἀπερρόφησεν ἡ ὕψωσις τῶν ναύλων καί τῶν τιμῶν εἰς τὴν διεθνῆ ἀγοράν.

Εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τώρα τὴν κίνησιν τῶν λιανικῶν τιμῶν, τό 1956 θὰ πρέπει νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς τό ἔτος τῆς καταστολῆς τοῦ πληθωρισμοῦ. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν τιμαριθμικῶν δεικτῶν τοὺς ὁποίους καταρτίζει ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος. Συγκεκριμένως οἱ τιμαριθμοὶ κόστους ζωῆς καί λιανικοῦ ἐμπορίου ἐνεφά-

νισαν μικρὰν μόνον ἄνοδον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ δὲν ὀφείλεται εἰς ἐπίδρασιν πληθωριστικῶν παραγόντων: ὁ πρῶτος ὑψώθη 1.2% καὶ ὁ δεύτερος 2.2%.

Τὴν εὐνοϊκὴν αὐτὴν ἐξέλιξιν, παρὰ τὴν σημαντικὴν διόγκωσιν τοῦ κυκλοφοροῦντος χαρτονομίσματος, δέον κατ' ἀρχὴν νὰ τὴν ἀποδώσωμεν εἰς τὴν πλήρη ἐπάρκειαν ἀγαθῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὰς κυβερνητικὰς προσπάθειάς πρὸς ἀποφυγὴν ὑψώσεως τοῦ παραγωγικοῦ κόστους.

Σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν εἰσαγωγῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἔπαιξεν ἀναμφιβόλως ἡ βελτιώσις, ἀφ' ἑνός, τῶν συναλλαγματικῶν ἐσόδων τῆς χώρας, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀμερικανικὴ βοήθεια, μέσῳ τῆς ὁποίας ἐκαλύφθη τὸ προκίψαν τελικῶς σημαντικὸν ἔλλειμμα τοῦ ἰσοζυγίου ἐξωτερικῶν πληρωμῶν—ὑπὲρ τὰ 70 ἑκατομμύρια δολάρια.

Ἀναλυτικώτερον, ἐξ ἐξαγωγῶν, ἀδήλων πόρων—τουρισμοῦ, ναυτιλίας, μεταναστεύσεως—καὶ εἰσαγωγῆς κεφαλαίων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, εἰσεπράχθησαν κατὰ τὸ ἀπελθὸν ἔτος περὶ τὰ 425 ἑκατομμύρια δολάρια, ἀντὶ 385 ἑκατομ. δολλ. τὸ 1955 καὶ 200 μόνον ἑκατομ. δολλ. τὸ 1952, τὸ τελευταῖον δηλαδὴ ἔτος πρὸ τῆς νομισματικῆς ὑποτιμήσεως, εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ὁποίας ὀφείλεται τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς κολοσσιαίας αὐτῆς προόδου.

Ἦδη ὁμως ἀπαιτεῖται μεγάλη προσοχή. Τὸ γενικὸν ἐπίπεδον τῶν τιμῶν ἔχει φθάσει, καὶ ὑπερβῆ ἴσως κατὰ τι, τὰ ὄρια τῆς ἰσοτιμίας μεταξὺ ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῆς δραχμῆς καὶ τῶν ξένων νομισμάτων. Ἄν ἐπομένως αἱ τιμαὶ δὲν συγκρατηθοῦν εἰς τὰ σημερινὰ ἐπίπεδα, διὰ δρακοντείων ἐν ἀνάγκῃ μέτρων, ἡ προκίψασα μεγάλη ὀφέλεια θὰ ἀρχίσῃ νὰ ἐλαττοῦται. Τὸ πρῶτον δυσμενὲς ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι ἡ πτώσις τῶν συναλλαγματικῶν ἐσόδων, ὁπότε δὲν θὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ πληρωμὴ τῶσων ὑψηλῶν εἰσαγωγῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Εἰς μίαν τοιαύτην περίπτωσιν θὰ ἀναγκασθοῦν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὸν πρὸ τοῦ 1953 ἰσχύσαντα εἰσαγωγικὸν ἔλεγχον μὲ ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὴν πρόσθετον ὑψώσιν τῶν τιμῶν. Οὕτω θὰ εἰσέλθωμεν εἰς μίαν νέαν περιόδον πληθωρισμοῦ, τὰς ὁλεθρίας συνεπει-

ας τοῦ ὁποίου ὅλοι γνωρίζομεν.

★

Ὡς ἀξιόλογον ἐπίτευγμα τοῦ λήξαντος ἔτους θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ κατὰ 1.300 καὶ πλέον ἑκατομμύρια δραχμῶν αὐξήσις τῶν παρὰ Τραπεζίας ἰδιωτικῶν καταθέσεων.

Ἡ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1953 ἐπικρατήσασα πολιτικὴ σταθερότης, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀσκηθεῖσαν ἔκτοτε ὀρθολογικωτέραν οικονομικὴν πολιτικὴν, ὑπῆρξε πρᾶγματι ὁ κυριώτερος λόγος τῆς στροφῆς ἐνὸς σημαντικοῦ μέρους τῆς ἀποταμιεύσεως πρὸς τὴν τραπεζικὴν κατάθεσιν.

Ἀποτέλεσμα τῆς τακτικῆς αὐτῆς ἦτο ἡ αὐξήσις τῶν καταθέσεων κατὰ 850 ἑκατομ. δραχμῶν τὸ 1954 καὶ 750 ἑκατομ. τὸ 1955. Ἡ ἐπέκτασις τῆς τοιαύτης προόδου κατὰ τὸ 1956 ὀφείλεται ἐκτὸς τῆς πολιτικῆς σταθερότητος: α) εἰς τὴν συγκράτησιν τῶν τιμῶν καὶ τὴν γενικωτέραν οικονομικὴν σταθερότητα. β) Εἰς τὴν ἀφασιοθεῖσαν τὸν Ἀπρίλιον ὑψώσιν τοῦ ἐπιτοκίου διὰ τὰς καταθέσεις ταμειντηρίου καὶ ἐπὶ προθεσμίᾳ ἀπὸ 7% εἰς 10%. Καὶ γ) ὅπερ σπουδαιότερον, εἰς τὴν διόγκωσιν τῆς ἐτησίως δημιουργουμένης ἀποταμιεύσεως κατόπιν τῆς βελτιώσεως πολλῶν εἰσοδημάτων καὶ τοῦ ἐνισχυθέντος ἴσως, λόγω τῆς γενικωτέρας οικονομικῆς βελτιώσεως, ἀποταμιευτικοῦ πνεύματος.

Ὅπως βλέπομεν, τὰ κεφάλαια δὲν εἶναι, ὅσον τουλάχιστον πιστεύεται, σπάνια εἰς τὸν τόπον μας. Τί ἐχρειάσθη ὁμως διὰ νὰ ἐμφανισθοῦν εἰς τὴν κυκλοφορίαν; Ἀπλούστατα τὸ κατάλληλον κλίμα τὸ ὁποῖον ἐδημιουργήθη διὰ τῆς πολιτικῆς σταθερότητος καὶ τῆς ὀρθολογισμένης δημοσιονομικῆς καὶ οικονομικῆς ἐν γένει πολιτικῆς.

Αὐτονόητον εἶναι συνεπῶς ὅτι ἂν τὸ κλίμα τοῦτο διατηρηθῇ ἐπὶ τινα ἔτη, καὶ ἐπὶ πλέον αἱ προσπάθειαι στραφοῦν τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν ἐπενδύσεων, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, σοβαρωτάτη οικονομικὴ πρόοδος θέλει πραγματοποιηθῇ ἐντὸς τῆς προσεχοῦς πενταετίας.

★

Λίαν εὐνοϊκὴ ὑπῆρξεν ἐπίσης ἡ ἐξέλιξις εἰς τὸν τομέα τῆς χρηματοδοτήσεως τῶν παραγωγικῶν κλάδων.

Αἱ συνολικαὶ πιστώσεις πρὸς τὴν οἰκονομίαν ηὔξηθησαν τὸ λήξαν ἔτος κατὰ τὸ σημαντικὸν ποσὸν τῶν 1.700 ἑκατομμυρίων δραχμῶν, τὸ ὁποῖον προήλθε, κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος, ἐκ τῆς ἀναφερθείσης αὐξήσεως τῶν ἰδιωτικῶν καταθέσεων.

Τὸ ζήτημα τῆς πιστοδοτήσεως τῶν παραγωγικῶν κλάδων ἐταλαιπώρησεν, ὡς γνωστὸν, τὴν οἰκονομίαν μετὰ τὸν πόλεμον, ἀφ' ἑνὸς λόγῳ τοῦ πλήρους ἐξανεισμμοῦ τῶν προπολεμικῶν καταθέσεων καὶ τοῦ νομισματικοῦ χάους ἀφ' ἑτέρου, τὸ ὁποῖον ἐπεκράτησε κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς μεταπολεμικῆς περιόδου. Ἡδὴ ὅμως αἱ πιστώσεις ἔχουν ὑπερβῆ ταῖς 10 δισεκατομμύρια σημερινῶν ἢ 17 δισεκ. προπολεμικῶν δραχμῶν καὶ ἂν τὸ δημιουργηθὲν εὐνοϊκὸν κλίμα διατηρηθῆ εἰς τὸ ἀμέσως προσεχὲς μέλλον, τὸ πρόβλημα τοῦτο συντόμως θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν δρόμον τῆς οἰκονομικῆς ἐπιλύσεώς του.

Εἰς τὸν δημοσιονομικὸν τομέα ἡ ἐξέλιξις ὑπῆρξε κατ' ἀρχὴν ὀμαλή. Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ λήξαντος ἔτους ἔκλεισεν ἰσοσκελῆς. Ἰσοσκελισμένος ἐπίσης ἐνεφανίσθη ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ ἀρξαμένου ἔτους.

Ἡ τοιαύτη ἐξασφάλις δημοσιονομικοῦ ἰσοζυγίου ἀπετέλεσεν ἀναμφιβόλως οὐσιώδη παράγοντα διὰ τὴν ἀποκατάστασιν νομισματικῆς σταθερότητος.

Παρὰ ταῦτα ἡ σύνθεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν δύναται νὰ κριθῆ ὡς ἱκανοποιητικῆ. Ὅπως καὶ κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη, αἱ συνολικαὶ σχεδὸν ἐκ φορολογίας εἰσπράξεις διετέθησαν καὶ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος διὰ τὰς τακτικὰς δαπάνας τοῦ δημοσίου, τὰς ὁποίας καὶ ὀνομάζουν «καταναλωτικὰς δαπάνας».

Ἐπιπλέον, ἐν τούτοις, θὰ ἦτο ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ ἂν μέρος, τὸ δέκατον ἔστω, τῶν φορολογικῶν εἰσπράξεων διετίθετο πρὸς ἐπέκτασιν τῶν κρατικῶν ἐπενδύσεων, ὥστε νὰ αὐξηθῆ ἡ παραγωγή. Καθίσταται μάλιστα περισσότερον ἀπογοητευτικὴ ἢ ἀσκηθεῖσα ἐν προκειμένῳ πολιτικὴ ἂν προσθέσωμεν ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν, ἡ προώθησις τῶν δημοσίων ἐπενδύσεων ἦτο κατὰ πολὺ εὐχερεστέρα λόγῳ τῆς σημειωθείσης κατὰ τὸ διά-

στημα τοῦτο ἀλματώδους αὐξήσεως τῶν κρατικῶν ἐσόδων κατόπιν τῆς ἐπιβολῆς νέων φορολογικῶν καὶ μεγαλύτερας ἀποδόσεως τῶν παλαιότερων. Ὀλόκληρον ὅμως τὸ ποσὸν τῶν προσθέτων τούτων ἐσόδων διετέθη ἀντυχῶς πρὸς αὐξήσιν τῶν καταναλωτικῶν δαπανῶν.

Κατὰ τὸ ἀπελθὸν ἔτος, ἐπὶ παραδείγματι, παρὰ τὴν μεγαλύτεραν ἀπόδοσιν τῶν φόρων, μὲ ἐπὶ πλεον διαφοράν 900 καὶ πλεον ἑκατομμυρίων δραχμῶν, τὸ ἀναλωθὲν ποσὸν διὰ τὸ πρόγραμμα κρατικῶν ἐπενδύσεων, περὶ τὰ 1.200 ἑκατομ. δραχμῶν ἔναντι 1.000 ἑκατομ. τὸ 1955, προήλθεν κατὰ τὸ μέγιστον αὐτοῦ μέρος, ἐκ τῶν κεφαλαίων τῆς ἀμερικανικῆς βοηθείας.

Ἄν προσεθῆ παρεμπιπτότως ὅτι ἀπὸ τοῦ προπαρελθόντος ἔτους μέγα τμῆμα τῶν ἀμερικανικῶν δολλαρίων δὲν χορηγοῦνται ὡς δωρεά, ὅπως κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη, ἀλλ' ὡς ἔντοκον μακροπρόθεσμον δάνειον ἐξωφλητέον χρεωλυτικῶς. Ἐπὶ τὰς συνθήκας αὐτὰς αἱ κρατικαὶ ἐπενδύσεις γίνονται μὲ μεγάλην οἰκονομικὴν ἐπιβάρυνσιν καὶ μάλιστα εἰς συνάλλαγμα. Ἄν ὁμοίως ἐδαπανᾶτο τμῆμα τῶν φόρων πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, οὔτε κεφάλαια οὔτε τόκοι θὰ ἐπληρώνοντο.

★

Ὡς καὶ ἄλλοτε μᾶς ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ ἀναπτύξωμεν ἀπὸ τὰς φιλοξένους στήλας τῶν «Ἀκτίνων», ἡ ἀνύψωσις τοῦ χαμηλοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ εἶναι ἀδύνατον χωρὶς οὐσιώδη προώθησιν τῶν κρατικῶν καὶ ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων, τουτέστιν ἄνευ ἀξιολόγου αὐξήσεως τῶν κεφαλαίων τὰ ὁποῖα ἐτησίως ἀναλίσκονται πρὸς ἐκτέλεσιν παραγωγικῶν ἐργῶν.

Ἄν εἰς ἄλλας χώρας ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος συντελεῖται μὲ ταχύτερον ρυθμὸν, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι σημαντικὸν τμῆμα τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος διατίθεται δι' ἐπενδύσεις. Εἰς τὴν χώραν μας ὁ ρυθμὸς τῆς οἰκονομικῆς ἀνάδοσης εἶναι βραδύς διότι τὸ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν διατιθέμενον ποσοστὸν ἐκ τοῦ συνολικοῦ εἰσοδήματος εἶναι πολὺ κατώτερον ἀπὸ ἄλλας χώρας.

Ἄπτοτέρα ἀποδείξις τοῦ ρόλου τῶν ἐπενδύσεων εἶναι ἡ πραγματοποιηθεῖσα εἰς

τὴν χώραν μας ἱκανοποιητικὴ οικονομικὴ ἀνοδος κατὰ τὴν τριετίαν 1953-55 χάρις εἰς τὰς ὑψηλοτέρας ἐπενδύσεις τῶν ἐτῶν 1949-1952 μέσῳ τῶν σημαντικῶν κεφαλαίων τῆς ἀμερικανικῆς βοήθειας. Μετὰ τὸ 1952, καίτοι τὸ περικοπὲν ποσὸν τῆς βοήθειας ἀντεκατεστάθη πολλαπλασίως ἐξ ἐγχωρίου παραγωγῆς, αἱ ἐπενδύσεις ἀντὶ τῆς αὐξηθῆσαν ἐμειώθησαν. Καὶ τοῦτο διότι ἡ σημαντικῶς αὐξηθεῖσα παραγωγή διετέθη ὀλόκληρος πρὸς βελτίωσιν τοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου.

Διὰ τὸ πρόγραμμα κρατικῶν ἐπενδύσεων, κατὰ τὰ ἔτη 1954 καὶ 1955, ἐδαπανήθησαν τελικῶς μόνον περὶ τὰ 1.100 ἑκατομ. δραχμῶν ἐτησίως, ἐναντι προβλέψεως 2.000 καὶ πλέον ἑκατομμυρίων. Κατὰ τὸ ἀπελθὸν ἔτος κατεβλήθησαν προσπάθειαι πρὸς βελτίωσιν ἀλλὰ καὶ πάλιν τὸ ἐπὶ πλέον δαπανηθὲν ποσὸν δὲν ὑπῆρξεν ἀξιόλογον. Ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω αἱ καταναλωτικαὶ δαπάναι, ἀντὶ τῆς μειωθῆσαν ἠδὲξήθησαν, ἀπορροφήσασαι ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν αὐξησιν τῶν δημοσίων ἐσόδων, ἡ ὁποία προήλθεν ἐκ μεγαλυτέρας ἀποδόσεως τῶν φόρων. Ἄρα, ἡ μὴ οὐσιώδης ἐπέκτασις τοῦ κρατικῆς προγράμματος ὀφείλεται εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἀρμοδίων νὰ περικόψουν περὶ τὰς ἡ δευτερευούσης σημασίας δαπάναις.

Εἰς τὸν τομέα τῶν ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων ἐσημειώθη ποιά τῆς βελτίωσις κατὰ τὸ 1955 καὶ ἴσως μεγαλυτέρα τοιαύτη τὸ 1956. Πλὴν ὅμως τὸ ἀναλωθὲν τελικῶς κεφάλαιον δὲν κρίνεται ὡς ἱκανοποιητικόν. Ἄλλο σοβαρὸν μειονέκτημα εἶναι ὅτι τὸ ἡμῶν σχεδὸν τῶν ἐπενδυθέντων ἐτησίως ἰδιωτικῶν κεφαλαίων διετέθη δι' οἰκοδομὰς καὶ μάλιστα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολυτελεῖς, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔμπορῶν νὰ θεωρηθῶν ὡς κατ' ἐξοχίαν παραγωγικαί.

Ἡ κυριώτερα αἰτία τῆς μὴ οὐσιώδους προωθήσεως τῶν ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων εἶναι ἡ ἀπὸ τινῶν ἐτῶν ἐπικρατήσασα τάσις πρὸς πολυτελεστέραν διαβίωσιν. Χωρὶς τὴν ροπήν αὐτὴν θὰ εἶχεν αὐξηθῆ ἡ ἀποταμίεσις καὶ συνεπῶς τὰ διαθέσιμα κεφάλαια θὰ ἦσαν περισσότερα.

Ὡς εἶναι λοιπὸν προφανές, ὁ ρυθμὸς τῆς οικονομικῆς προόδου θὰ καταστῆ τα-

χύτερος καὶ εἰς τὴν χώραν μας ἐὰν αὐξηθῶν τὰ ἐπενδύσιμα ἐτησίως κεφάλαια. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν εἰς μόνον τρόπον ὑφίσταται: ὁ περιορισμὸς τῶν καταναλωτικῶν δαπανῶν τοῦ δημοσίου καὶ τῶν κρατικῶν ὀργανισμῶν ὥστε ἡ διαφορά νὰ διατεθῆ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν περισσοτέρων παραγωγικῶν ἔργων. Ἡ ἐφαρμογὴ μιᾶς τοιαύτης πολιτικῆς δὲν εἶναι καὶ τόσον δύσκολος ἐφ' ὅσον γίνονται ἤδη δαπάναι περὶ τὰς αἱ ὁποῖαι ἔμπορῶν νὰ περικοποῦν. Συστηματικὴ ἐργασία ἀπαιτεῖται ἐπίσης πρὸς τὸν ὅσον τοῦ ἀποταμειωτικοῦ πνεύματος τῶν πολιτῶν.

Εὐνόητον εἶναι ἄλλωστε ὅτι εἰς κράτος οικονομικῶς καθυστερημένον, ὡς ἡ Ἑλλάς, αἱ φροντίδες δέον νὰ στρέφονται κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγῆς καὶ οὐχὶ διὰ τὴν πολυτελεῖα του ἐμφάνισιν.

Σημειωτέον ὅτι αἱ δημοσιαὶ δαπάναι ἔχουν ἤδη ὑπερβῆ τὰ 11 δισεκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν. Τὸ ποσὸν τοῦτο ἰσοδυναμεῖ πρὸς 18 δισεκατομμύρια προπολεμικῶν δραχμῶν. Εἶναι δηλαδὴ κατὰ 55% ὑψηλότερον τοῦ διατεθέντος τὸ 1938 καὶ ἀντιπροσωπεύει τὰ 20 περίπου ἑκατοστὰ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ἀντὶ τῶν 16 περίπου ἑκατοστῶν κατὰ τὴν προπολεμικὴν περιόδον.

Ἡ φορολογία ἐπομένως κατέστη πολὺ ἐπαχθεστέρα χωρὶς οὔτε μικρὸν ποσοστὸν τῆς ἐπὶ πλέον ἐπιβαρύνσεως νὰ διατεθῆ πρὸς μελλοντικὴν βελτίωσιν τοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου.

Εἰς τὰς χαμηλὰς ἐπενδύσεις πρέπει νὰ ἀποδοθῆ ἐπίσης ἡ χειροτέρευσις τοῦ σοβαρωτάτου προβλήματος τῆς ἀνεργίας καὶ ἂν δὲν ἐξευρεθῆ ὁ τρόπος προωθήσεως τῶν ἐπενδύσεων, τὸ πρόβλημα τοῦτο θὰ καταστῆ ὀξύτερον ἐφ' ὅσον ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας αὐξάνεται κατὰ ἑκατὸν καὶ πλέον χιλιάδας ἄτομα ἐτησίως. Δὲν εἶναι δὲ δύσκολον νὰ ἀντιληφθῆ κανεὶς ὅτι μόνον διὰ τῆς ἐκτελέσεως περισσοτέρων παραγωγικῶν ἔργων εἶναι δυνατὴ ἡ ἀπορρόφησης ἀνέργων.

★

Τὸ συμπέρασμα ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐπισκοπήσεως εἶναι ὅτι τὰ οικονομικὰ ἐπιτεύγματα τοῦ 1956 ὑπῆρξαν λίαν ἱκανοποιητικά

εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ μόνον τὴν ἀποκατάστασιν νομισματικῆς σταθερότητος. Καὶ οὐδεμία ἀμφιβολία γεννᾶται ἐπὶ τῆς λίαν εὐνοϊκῆς ἐπιδράσεως τὴν ὁποίαν θὰ ἔχῃ τὸ γεγονός τοῦτο ἐπὶ τῆς μελλοντικῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, φυσικά, ὅτι θὰ ληφθοῦν τὰ ἐνδεικνύμενα μέτρα πρὸς συγκράτησιν τῶν τιμῶν εἰς τὰ σημερινὰ ἐπίπεδα.

Οὕτω ἡ οἰκονομία μας εἰς τὸ νέον ἔτος εἰσέρχεται μὲ πολὺ περισσότερα ἐφόδια ἀπὸ ἄλλοτε. Ὁ πληθωρισμὸς κατεστάλη, ἡ τάσις πρὸς ἀποθησαυρισμὸν χρυσοῦ σοβαρῶς ὑπεχώρησεν· σημαντικὰ ποσὰ ἀποτα-

μεύσεως εἰσέρρευσαν εἰς τὰς τραπεζὰς· τὸ πιστωτικὸν πρόβλημα κατέστη ὀλιγώτερον ὀξύ. Τέλος τὸ ἀνά κάτοικον ἐθνικὸν εἰσόδημα, χάρις εἰς τὴν ἐπιτευχθεῖσαν σημαντικὴν πρόοδον κατὰ τὰ ἔτη 1953-1955, ἀνέρχεται σήμερον εἰς 225 δολλάρια, ἀντὶ τῶν 160 δολλαρίων, σημερινῆς ἀνταλλακτικῆς δυνάμεως, τοῦ ἔτους 1938.

Ἐπὶ τὰς καλυτέρας αὐτὰς συνθήκας τὸ ἔργον τῆς περαιτέρω οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καθίσταται εὐχερέστερον. Δὲν μένει παρὰ νὰ εὐχηθῶμεν τὴν σύντομον ἀξιοποίησιν τῶν ἐπιτευχθέντων.

ΓΕΩΡΓ. ΔΙΑΜΑΝΤΙΚΟΣ

Α Γ Α Π Η

Ἐκεῖ,
ὅπου πηγάζει τὸ φῶς,
πού ἡ ἀγάπη ἔχει τὴν Ἀρχήν της·
Πίσω ἀπὸ τὰ ὄρατά, πέρα ἀπ' τ' ἀόρατα...
στὴν καρδιά τοῦ Θεοῦ,
ἅς ἀκουστεῖ ἡ καρδιά σου
συντονισμένη στὸν ρυθμὸ τῆς ζωῆς
ἀγάπη.
Στὸν παλμὸ τῆς ζωῆς
ἀγάπη.

Ἐδῶ,
πού κυβερνᾷ τὸ κακό.
Στὴ χέρσα κι' ἔρημη τούτη γῆ, τῆς προ-
πατορικῆς μας ἐξορίας.
Στὰ σκοτεινὰ τὰ σπῆλαια τῶν ψυχῶν,
στὲς καρδιές,
ἐδῶ,
τῶν ἀνθρώπων·
ἅς ἀκουστεῖ ἡ καρδιά σου
συντονισμένη στὸ ρυθμὸ τῆς ζωῆς,
ἀγάπη.

Παλμὸς τῆς ζωῆς ἀγάπη.
Φῶς τῆς ζωῆς ἡ Ἀγάπη.

Σ. ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

ΕΝΟΤΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΤΕΡΙΚΗΝ ΣΚΕΨΙΝ

Τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ Newman ἀνεκάλυπτε τοὺς κρυμμένους θησαυροὺς τῶν Πατέρων τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ἔνας ἄλλος θεολόγος εἰς τὴν Γερμανίαν προέβασε εἰς παρομοίαν πνευματικὴν ἀνακάλυψιν. Ἦτο ὁ νεώτερος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης καὶ κατόπιν τοῦ Μονάχου Ἰωάννης Ἀδάμ Möhler (1796-1838). Ὁ βαθεὺς αὐτὸς μελετητὴς, τοῦ ὁποίου ὁ πρόωρος θάνατος ἐστέρησε τὴν εὐρωπαϊκὴν χριστιανικὴν σκέψιν ἀπὸ ἑνα σημαντικὸν κεφάλαιον, δὲν εἶναι σπουδαῖος μόνον διὰ τὰ τρία μεγάλα ἔργα του: (Ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας, Ἀθανάσιος ὁ Μέγας, Συμβολικὴ). Ἡ βαθύτης του ἔγκειται κυρίως εἰς τὸ ὅτι συνέλαβεν ὅσον ὀλίγοι τὸ γνήσιον πνεῦμα τῶν Πατέρων καὶ δι' αὐτῶν ὠδηγήθη εἰς μίαν ζωντανὴν καὶ οὐσιαστικὴν ἀντίληψιν περὶ Ἐκκλησίας, τοιοῦτοτρόπως δὲ ἐξηγήσατο πρὸδρομος τῶν νεωτέρων θεολογικῶν τάσεων. Ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἄποψιν ἐξετάζει τὸν Μαίλερ ἕνας σύγχρονός μας Χριστιανὸς στοχαστὴς, ὁ Congar (*).

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀντιπροσωπεύουν διὰ τὸν Μαίλερ αὐτὸν τοῦτον τὸν αὐθεντικὸν Χριστιανισμόν. Σήμερον δυστυχῶς κατὰ τὸ πλεῖστον οἱ Πατέρες μένουν ἔξω ἀπὸ τὴν θεολογικὴν σκέψιν. Τοὺς ἐπικαλούμεθα μᾶλλον ἐκ τῶν ἔξω, πρὸς ἐπιβεβαίωσιν ἐκ τῶν ὑστέρων μᾶλλον παρὰ πρὸς ἐσωτερικὴν ἀπόδειξιν μιᾶς ὁποιασδήποτε θέσεως. Ἡ ἀναδρομὴ εἰς αὐτοὺς ἔχει κατὰ συνέπειαν μίαν ἀξίαν ὠφελιμιστικὴν. Διὰ τὸν Μαίλερ ἡ γνώσις τῶν Πα-

τέρων εἶναι ἕνα μέσον νὰ ἐπικοινωνήσωμεν μετὰ τὸ πνεῦμα τῶν καὶ αὐτὴ ἡ κοινωνία δὲν εἶναι ἀπλῶς ἕνα μέσον· εἶναι κοινωνία μετὰ τὸν Χριστιανισμόν εἰς τὴν πλέον συγκεκριμένην πραγματικότητά του, τὴν ἀγνωστέραν καὶ πληρεστέραν. Ὅπως εἶναι οἱ γονεῖς καὶ τὰ ἀδελφία μέσα εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἔτσι καὶ οἱ Πατέρες ἀποτελοῦν ἕνα πνευματικὸν περιβάλλον, τὸ κανονικὸν περιβάλλον ζωῆς τοῦ θεολόγου.

Ἐπίσης δὲν εἶναι ἡ χρονολογικὴ τοποθέτησις τῶν μέσα εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας ποὺ τοὺς δίδει τὴν ἀξίαν καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτὸν τῆς Πατρότητος, μετὰ τὸν ὁποῖον τοὺς χαρακτηρίζομεν: Εἶναι μᾶλλον ἡ πνευματικὴ τῶν τοποθέτησις καὶ ἡ πλήρης συμφωνία τοῦ πνεύματος τῶν μετὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς ὅ,τι οὐσιώδες, εἰς τὰς πρωταρχικὰς καὶ οὕτως εἰπεῖν σπερματικὰς ἀξίας.

Οἱ Πατέρες εἶναι οἱ ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι πληρέστερα καὶ ἀγνότερα ἀπὸ ἄλλους ἐζησαν μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Εἰς τὴν σχολὴν τῶν ὁ Μαίλερ ἐνόησε, τί σημαίνει νὰ ζῆ κανεὶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, μέσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς πνευματικῆς αὐτῆς κοινότητος. Σημαίνει νὰ εἶναι ζωντανὸν μέρος αὐτοῦ τοῦ ὀργανικοῦ ὅλου, τοῦ ὁποίου ἀρχὴ ἐσωτερικὴ εἶναι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἐν τῷ ὁποίῳ συνεχίζεται ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ ὁποῖον ἐνσαρκοῦται εἰς τὸ δόγμα, εἰς τὴν λατρείαν, εἰς τοὺς κοινωνικοὺς καὶ ἱεραρχικοὺς θεσμούς. Τὴν Ἐκκλησίαν δὲν τὴν ἀποτελεῖ τὸ σύνολον τῆς ζωῆς καὶ τῆς θρησκευτικῆς πείρας τοῦ καθενὸς μας, ἀλλὰ ἡ «κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Β' Κορινθ. ιγ' 13).

Ἐὰν αὐτὰς τὰς γενικὰς ἀρχὰς τὰς μεταφέρωμεν εἰς τὸ πεδῖον τῆς πίστεως καὶ τῆς θρησκευτικῆς γνώσεως, θὰ σχηματίσωμεν μίαν ἀντίστοιχον ἰδέαν τῆς πα-

(*) M. J. Congar: Esquisses du mystère de l'Église. Paris Cerf 1941.

L'Esprit des Pères d'après Möhler (appendice).

ραδός εως: Ἐφ' ὅσον ἡ ζωὴ τῆς πίστεως μέσα μας εἶναι ἔργον τοῦ ἰδίου Πνεύματος, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δίδει ὄχι μόνον μίαν ὁμοιομορφίαν πίστεως εἰς ὅλα τὰ μέλη τῶν πλέον μακρυνῶν κοινοτήτων, ἀλλὰ καὶ τὸν δεσμὸν τῆς συνεχείας ἐν χρόνῳ, χάρις εἰς τὸν ὁποῖον ἡ πίστις τῆς Ἐκκλησίας εἶναι σήμερον ὅποια ἦτο ἐπὶ Μ. Ἀθανασίου καὶ τῶν Ἀποστόλων. Αὐτὴ ἡ συνέχεια εἶναι ἡ Παράδοσις. Εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ ζωὴ τῆς πιστευούσης Ἐκκλησίας, καὶ ἡ ἐμπνέουσα ἀρχὴ τῆς εἶναι τὸ ἴδιον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Τοιουτοτρόπως τόσον ἀπὸ ἀπόψεως πίστεως ἢ θρησκευτικῆς γνώσεως, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ζωῆς, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀναπτυχῶμεν παρὰ μόνον μέσα εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς Ἐκκλησίας, χάρις εἰς τὴν πνοὴν αὐτοῦ τοῦ Πνεύματος, τὸ ὁποῖον συγκροτεῖ καὶ πραγματοποιεῖ τὴν Ἐκκλησίαν. Αὐτὴν τὴν ζωὴν τῆς πίστεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπραγματοποίησαν εἰς τὸν τέλειον βαθμὸν οἱ Πατέρες κατὰ τὸν Μαίλερ. Καὶ αὐτὴ ἡ οὐσιαστικὴ καὶ ζωντανὴ ἀντιμετώπισις τοῦ μεγάλου θέματος τῆς Ἐκκλησίας ἔρχεται νὰ δώσῃ τὴν καλύτεραν ἀπάντησιν εἰς τὰς νομοκρατικὰς καὶ ἱεροκρατικὰς θεωρίας τῆς Δύσεως.

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

Ἡ πίστις, λοιπόν, εἶναι δῶρον τοῦ Πνεύματος. Δὲν ἠμπορεῖ ἐπομένως νὰ ὑπάρξῃ ἄμεσος γνῶσις καὶ ἀκριβὴς κατανόησις τῶν ἀντικειμένων τῆς πίστεως παρὰ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μέσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀδελφικῆς κοινότητος τὴν ὁποίαν αὐτὸ συγκροτεῖ. «Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ζῆσῃ μίαν ζωὴν χριστιανικὴν καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ γνωρίσῃ τὴν θρησκείαν του, χωρὶς τὴν ἐπίδρασιν πού ἀσκεῖ ἐπάνω του ἡ κοινωνία τῶν πιστῶν, ἡ ἐμπνεομένη ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα». Ἡ ζωὴ ἐν τῇ πίστει, ἡ ζωὴ μέσα εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν δὲν ἔχουν ἄλλην οὐσιώδη ἀρχὴν παρὰ τὴν ζωὴν ἐν τῇ ἐνότητι, τὴν ζωὴν, δηλαδή, τὴν χριστιανικὴν. Ἀντιστρόφως ἡ αἴρεσις δὲν ἔχει ἄλλην οὐσιώδη ἀρχὴν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ χωρισμοῦ.

Καὶ ὅπως τὸ Πνεῦμα πραγματοποιεῖ τὴν βαθυτέραν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, ὄχι

μὲ ἐξωτερικοὺς νόμους, ἀλλὰ μὲ μίαν ἐσωτερικὴν καὶ ζωτικὴν κλίσιν, μὲ ἓνα προσανατολισμὸν τῆς ψυχῆς διὰ τῆς ἀγάπης, μὲ τὴν ἐννοίαν τῆς κοινωνίας καὶ τῆς συμψηφίας, κατὰ παρόμοιον τρόπον τὸ ἴδιον Πνεῦμα πραγματοποιεῖ τὴν ὀρθότητα καὶ τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως, ὄχι τόσον μὲ ἐξωτερικὰς συνταγὰς, ὅσον μὲ μίαν ἐσωτερικὴν καὶ ζωτικὴν κλίσιν τῶν ψυχῶν πρὸς τὰς ἰδίας ἀληθείας καὶ τὸ ἴδιον ἔργον τῆς ζωῆς.

Ἡ πρώτη καὶ κυρία συνέπεια αὐτῆς τῆς ἀληθείας εἶναι ὅτι ἡ ἐργασία τῆς χριστιανικῆς σκέψεως τῶν Πατέρων δὲν εἶναι ποτὲ προῖον μόνον τῆς σκέψεως. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δώσῃ κανεὶς τὸ πνεῦμα του εἰς τὴν πίστιν ὅπως εἰς ἓνα ἄλλο ἀντικείμενον, διότι τὸ ἀντικείμενον ἐδῶ δὲν εἶναι ἀνθρώπινον. Μόνον τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐρευνᾷ τὰ τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀπλὴ ἰδεολογικὴ ἀνάπτυξις εἶναι ἐν προκειμένῳ ἀνεπαρκὴς καὶ ἴσως ἐπικίνδυνος. Προκειμένου περὶ θρησκευτικῆς σκέψεως, πρέπει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα νὰ εἰσδύσῃ, νὰ κατοικήσῃ καὶ νὰ ἐμψυχώσῃ τὴν ζωὴν τοῦ Χριστιανοῦ. Εἶναι φανερὸν δηλαδή, ὅτι παρεμβαίνει ἡ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἢ καλύτερα ἡ «μυστικὴ» πλευρὰ εἰς τὴν σκέψιν. Χρειαζέται κοινωνία Ἁγίου Πνεύματος. Διὰ νὰ γνωρίσῃς τὸν Θεὸν εἶναι ἀπαραίτητον τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Διὰ νὰ γνωρίσῃς τὸν Χριστὸν εἶναι ἀπαραίτητον τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ζωοποιούμενον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, δηλ. ἡ Ἐκκλησία. Μόνον τὸ Πνεῦμα ἐνὸς μέλους τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἠμπορεῖ νὰ συλλάβῃ τὰ τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Μαίλερ συχνὰ ἐπανέρχεται εἰς αὐτὴν τὴν βασικὴν καὶ πρωταρχικὴν ἰδέαν. «Ἡ μεγάλη σκέψις πού χρησιμοῦμεν ὡς θεμέλιον εἰς ὅλα αὐτὰ εἶναι ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι διόλου μιὰ ἀπλὴ ἰδέα, ἀλλὰ κάτι πού κυριεῖ ὀλόκληρον τὸν ἄνθρωπον, πού ριζώνεται εἰς τὴν ζωὴν του καὶ πού δὲν ἠμπορεῖς νὰ τὸ ἐνοήσῃς, ἐὰν δὲν τὸ ζῆσῃς». Ἡ πλάνη προέρχεται διὰν χωρίσωμεν τὴν διανοητικὴν δραστηριότητα ἀπὸ τὴν ὅλην ψυχικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρώπου προκειμένου νὰ ζητήσωμεν διὰ μιᾶς ἀπλῆς νοητικῆς ἢ διαλεκτικῆς ἀναπτύξεως μίαν νέαν ἀποψιν τῶν θεμάτων τῆς πίστεως.

Θὰ ἦτο σφάλμα ἐὰν ἐζητούσαμεν εἰς τοὺς Πατέρας μίαν ἐπιστήμην αὐτοῦ τοῦ τύπου. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπιμελῶς ἀπέφυγαν: δὲν δίδουν ἀφρημένους διατυπώσεις τοῦ δόγματος. Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ χριστιανικὴ πίστις δὲν συνίστανται εἰς τύπους, ἀλλὰ εἰς μίαν ζωὴν, πρωτίστως εἰς μίαν ζωὴν. Ἐδῶ ἔγκειται ἡ πρωτοτυπία τοῦ ἔναντι τῆς αἰρέσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς εἰδωλολατρικῆς φιλοσοφίας. Αὐταὶ προσέφερον ἰδέας, δὲν μετέβαλλον τὴν ζωὴν. Ὁ Χριστιανισμὸς ἔκτισε «ἐπάνω εἰς τὰ θεμέλια μᾶς νέας ζωῆς, ἀγίας καὶ ἀναγκαίως κοινῆς, ἕνα νέον σύστημα ἰδεῶν περὶ Θεοῦ, κόσμου, καὶ ἀνθρώπου». Αὐτὸ πὸν χαρακτηρίζει τοὺς Πατέρας εἶναι ἡ ὑπεροχὴ τῆς ζωῆς ἔναντι τοῦ τύπου, τῆς κοινωνίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔναντι τῆς ἀπλῆς λογικῆς ἀναπτύξεως. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ σκανδαλίζεται κανεὶς, ὅταν εὐρίσκη εἰς αὐτοὺς μίαν λογικὴν διατύπωσιν κατωτέραν ἐν σχέσει μὲ τὴν βαθεῖαν αἴσθησιν τῶν πραγμάτων τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποῖαν εἶχαν. Τὰ φραστικὰ μέσα ἴσως νὰ τοὺς ἔλειπαν ἐνίοτε, ἀλλὰ ἡ αἴσθησις τῆς πίστεως καὶ τῆς Ὁρθοδόξιας ἦτο εἰς αὐτοὺς βαθυτάτη.

ΠΙΣΤΙΣ ΚΑΙ ΑἰΡΕΣΙΣ

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία διέφερον οὐσιωδῶς ἀπὸ τὴν αἵρεσιν. Ἐνῶ ἡ τελευταία ἐνεφανίζετο ὡς γνῶσις, εἰς τὴν ὁποῖαν ἡ πίστις ὑπετάσσετο, οἱ δὲ ὁπαδοὶ τῆς ἀποτελοῦσαν, κατὰ συνέπειαν, μίαν συνάθροισιν ἀνθρωπίνην καὶ γνωσιολογικὴν, ἡ Ἐκκλησία ἀντιθέτως εἶχεν ὡς ἀποστολὴν νὰ πιστεύῃ, νὰ μεταδίδῃ τὴν πίστιν αὐτὴν καὶ νὰ τὴν μεταφυτεύῃ εἰς κάθε νέαν γενεάν. Τὸ οὐσιῶδες καὶ τὸ πρωταρχικὸν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν εἶναι νὰ ἔχῃ πράγματι τὴν ἔννοιαν τῆς πίστεως, αὐτὴν δηλαδὴ τὴν ἐσωτερικὴν κλίσιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποῖαν προξενεῖ τὸ Πνεῦμα τῆς ἀγάπης, τῆς ἀγιότητος καὶ τῆς ἀδελφικῆς κοινωνίας πὸν κατοικεῖ εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν. Ἡ ἀκριβὴς διατύπωσις ἴσως λείπει ἐνίοτε. Ὅταν ἡ ψυχὴ ζῇ εἰς κοινωνίαν μὲ τὴν Ἐκκλησίαν, αὐτὸ εἶναι δευτερεύον. Ἐπανελημμένως τὸ τονίζει αὐτὸ ὁ Μαῖλερ. Εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους

Πατέρας ἐν τῷ συνόλω των, διαβλέπει τὴν συνέχειαν καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς πίστεως καὶ ἐκεῖ ἀκόμη ὅπου ἡ θεωρητικὴ διατύπωσις εἶναι συγκεκαλυμμένη, ἀτελής, ἔστο καὶ ἀδέξιος.

Οἱ Πατέρες δὲν εἶναι οἱ ἄνθρωποι τῶν θεωρητικῶν διατυπώσεων. Δὲν εἶναι πρωτίστως «φιλόσοφοι», ἀλλὰ ἄνθρωποι τῆς πίστεως καὶ τῆς ζωντανῆς παραδόσεως. Εἶχαν βαθεῖαν συνείδησιν τοῦ ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ διατυπώσῃ κανεὶς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον αἰσθάνεται ἐσωτερικῶς καὶ ὅτι εἶναι ματαία ἡ ὑπερβολικὴ ἀναζήτησις τῆς σαφηνείας. Παρ' ὅλα αὐτὰ συνέβαλον πολὺ περισσότερον διὰ τὴν διευκρίνησιν καὶ διατύπωσιν τοῦ δόγματος ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι, ἐπιζητοῦντες τὰς ἀφρημένους διατυπώσεις, συνεσκότισαν μᾶλλον τὴν ἀπλότητα τῆς Ἀποστολικῆς Πίστεως.

Ἡ πρόοδος εἰς τὴν λογικὴν ἐπεξεργασίαν καὶ σαφῆ διατύπωσιν τοῦ δόγματος εἶναι κατὰ μέγα μέρος συνέπεια τῆς αἰρέσεως. Αὐτὴ ἡ ὁποία προῆλθεν ἀπὸ τὸν χωρισμὸν μεταξὺ τοῦ «μυστικῶς» καὶ διανοητικῶς στοιχείου καὶ ἡ ὁποία συνίσταται εἰς μίαν φιλοσοφικὴν καὶ λογοκρατικὴν ἀνάπτυξιν τῶν θρησκευτικῶν δεδομένων, εἶχε τουλάχιστον ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς Ὁρθοδόξους Πατέρας εἰς τὸ νὰ διευκρινήσουν τοὺς ἀμφιβόλους ὄρους, νὰ ἐκφράσουν τὰς πεποιθήσεις τῆς παραδόσεως, νὰ διακηρῦξουν μὲ ἀκρίβειαν τὸ συγκεκριμένον νόημα τῆς πίστεως. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ αἵρεσις ἔγινε μία εὐκαιρία ἀναπτύξεως καὶ τονώσεως διὰ τὴν Ἐκκλησίαν.

Οἱ Πατέρες δὲν ὑπῆρξαν ἀρχηγοὶ σχολῶν, δὲν ἐδημοῦργησαν συστήματα: εἶναι οἱ μάρτυρες καὶ οἱ διάκονοι τῆς παραδόσεως, δηλαδὴ τὰ ὄργανα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μὲ ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Ἐκεῖνο πὸν προκαλεῖ τὴν θεωρητικὴν τῶν δραστηριότητα δὲν εἶναι τὸσον αἱ λογικαὶ ἀνάγκαι τῆς διανοίας, ὅσον αἱ ἀνάγκαι τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἐπιταγὴ τοῦ Πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἐργάζεται μέσα εἰς αὐτὴν. Ἐκεῖνο πὸν τοὺς ὠθεῖ νὰ διδάξουν καὶ νὰ γράψουν εἶναι τὸ ἴδιον Πνεῦμα πὸν συγκροτεῖ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἐνότητά της. Διὰ τοῦτο ὑπάρχει μεταξὺ

τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς διδακτικῆς τῶν δρώσεως μία ὀργανικὴ συμφωνία, μία ταυτότης σκοποῦ, προσανατολισμοῦ καὶ συνθηκῶν.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Μαῖλερ ἐφρόντισε νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἱστορίαν τῆς Πατερικῆς σκέψεως, ὄχι κυρίως ὡς ἱστορίαν τῆς σκέψεως διαφόρων στοχαστῶν ἢ συγγραφέων, ἀλλὰ τῆς σκεπτομένης καὶ συγγραφούσης Ἐκκλησίας. Ὡς ἱστορίαν, ὄχι ἀτόμων ποῦ ἐργάζονται δι' ἴδιον λογαριασμόν καὶ μὲ τὸ ἰδικόν των πνεῦμα, ἀλλὰ ὡς ἱστορίαν ἐνός ζωντανοῦ ὄλου, τοῦ ὁποίου ἡ συνείδησις εἶναι συνεχῆς καὶ τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζει ἀλληλοδιαδόχως τὰς περιστάσεις καὶ τὰς δυσκολίας τῶν καιρῶν. Μὲ πόσῃ καύχησιν λέγει διὰ τὸν μεγαλύτερον ἴσως ὄλων τῶν Πατέρων, δι' ἐκείνον ποῦ τὸν ἐμελέτησε μὲ τόσῃ προτίμησιν: «Ὁ Ἀθανάσιος ἐκρατεῖτο ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν ὅπως τὸ δένδρον ἀπὸ τὸ ἔδαφος». Οἱ Πατέρες εἶναι βλάστημα τοῦ μυστικοῦ Παραδείσου. Τὰ συγγράμματά των εἶναι καρποὶ τῆς Ἐκκλησίας.

ΤΟ ΖΩΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΟΥΣΙΩΔΕΣ

Διὰ τοῦτο εὐρίσκει κανεὶς εἰς τὰ ἔργα των τόσῃ γλυκύτητα καὶ ἄλλας ἀρετάς, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀνήκουν καὶ δὲν εὐρίσκονται παρὰ μόνον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ Μαῖλερ σημειώνει ἰδιαίτερος τὰ ἀκόλουθα χαρακτηριστικά των: Τὴν πιστότητα καὶ τὴν σταθερότητα, τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Διὰ τὸν Μ. Ἀθανάσιον λέγει: «Ῥιζωμένος μὲ ὄλον τὸ εἶναι του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς ὀλόκληρον τὸ παρελθόν της, ἔγινε μία πιστὴ εἰκὼν της. Ἡ πιστότης Ἐκείνης, τὸ ἀμετάβλητον τοῦ χαρακτῆρος της ἔγινε κτῆμα καὶ τοῦ Ἀθανασίου. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἐνότης ὑπάρξεως μὲ τὴν Ἐκκλησίαν εἶχεν ἀκόμη κ' ἓνα ἄλλο ἀποτέλεσμα. Καθὼς ἐτρέφετο πλήρως μὲ τοὺς καρπούς της καὶ ἡ ζωὴ του ὀλόκληρος ἦτο συνδεδεμένη μὲ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ δι' αὐτῆς μὲ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν—ἡ διὰ τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν Ἐκκλησίαν—ἠσθάνετο εὐτυχῆς δι' αὐτὸν τὸν ἑσωτερικὸν πλοῦτον».

Εἰς ἄλλα σημεία ὁ Γερμανὸς θεολόγος ὑπογραμμίζει τὴν ποιικιλίαν τοῦ

πνεύματος τῶν Πατέρων καὶ τὴν ἀπέραντον ἐλευθερίαν τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ καθένας των, μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, νὰ ἀναπτύχῃ σύμφωνα μὲ τὰ τάλαντα καὶ τὴν κλίσιν του: «Ὅταν μελετῶμεν αὐτοὺς τοὺς μεγάλους διδασκάλους, τὴν δόξαν τοῦ αἰῶνος των, βλέπομεν καλὰ ὅτι, ἐνῶ ἦσαν βαθεῖα ὑποταταγμένοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, δὲν ὑστέρησαν εἰς τὸ νὰ ἀναπτύξουν τὰς πολυαριθμοτέρας θεωρίας περὶ τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος, τὰς ποικιλωτέρας ἀντιλήψεις περὶ τῶν ἡθῶν. Εἰς τὴν ἔκφρασιν καὶ εἰς τὴν σκέψιν, εἰς τὰς ἀποδείξεις καὶ εἰς τὴν θεωρίαν ἀποκαλύπτεται ἡ ἰδιοφυῖα τοῦ καθενός. Ὁ ἓνας ἔχει βαθύτερον τὸ βλέμμα, ὁ ἄλλος ἔχει ὄρασιν περισσότερον διαγῆ καὶ διεισδυτικὴν. Ὁ πρῶτος καρποφορεῖ ἓνα τάλαντον, ὁ ἄλλος τὸ ἄλλο». Ἔτσι ἐξελίσσεται καὶ καρποφορεῖ ἡ ζωὴ τῆς χριστιανικῆς σκέψεως.

Ὁ ζωτικὸς χαρακτῆρ, τὸν ὁποῖον ἔχει ἡ ἐργασία τῆς σκέψεως τῶν Πατέρων, ἔχει καὶ μίαν ἄλλην συνέπειαν πολὺ ἀξιοσημείωτον ὅσον ἀφορᾷ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς τῆς σκέψεως. Τὸ νὰ εἶναι ὄργανα τῆς Ἀγίου Πνεύματος διὰ τὴν ζωὴν τῆς πίστεως, τὴν ὁποίαν τοῦτο δημιουργεῖ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, αὐτὸ προσδίδει εἰς τὸ θεωρητικὸν ἔργον τῶν Πατέρων ἓνα χαρακτῆρα ζωτικόν καὶ διὰ τοῦτο συνθετικόν. Ἡ ζωὴ εὐρίσκεται ὀλόκληρος εἰς κάθε μέρος τοῦ ζωντανοῦ ὀργανισμοῦ καὶ εἰς κάθε λειτουργίαν του. Καὶ εἰς κάθε τι ποῦ κἀνουν ἢ γράφουν οἱ Πατέρες εὐρίσκει κανεὶς τὴν παρουσίαν ὀλοκληροῦ τῆς ζωντανῆς οὐσίας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Αὐτὸ εἶναι ἓνα χαρακτηριστικὸν ἰδιαίτερος ἀξιοσημείωτον, ὅπως τὸ παρουσιάζει ὁ Μαῖλερ. Εἰς αὐτὰ ποῦ γράφουν οἱ Πατέρες αἰσθάνεται κανεὶς πάντοτε ὅτι εἶναι παρὸν τὸ σύνολον τῶν ἀρχῶν τῆς πίστεως. Διαβλέπει κανεὶς ἀκόμη τὴν ζωντανὴν σχέσιν τοῦ θέματος ποῦ διαπραγματεύονται μὲ τὴν οὐσίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ. «Ἡ οὐσία τοῦ Χριστιανισμοῦ»: ἰδοὺ μία ἔννοια ἰδιαίτερος προσφιλῆς εἰς τὸν Μαῖλερ. «Αὐτὸς ὁ Πατήρ, γράφει διὰ τὸν Μ. Ἀθανάσιον, ποτὲ δὲν ἀνέπτυξεν ἓνα σημεῖον τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας χωρὶς νὰ τὸ θεωρήσῃ εἰς τὰς σχέσεις του μὲ τὴν οὐσίαν

τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ χωρὶς νὰ τὸ ὀδηγήσῃ ἐκεῖ μὲ τὸν σαφέστερον τρόπον. Αὐτὸ τὸ προσόν του εἶναι πὸν δίδει εἰς τὰς συζητήσεις του μίαν δύναμιν ἀδιάσειστον».

Ποία εἶναι αὐτὴ ἡ «οὐσία τοῦ Χριστιανισμοῦ», τὴν ὁποίαν αἰσθάνονται βαθεῖα εἰς ὅ,τι γράφουν οἱ Πατέρες καὶ πρὸς τὴν ὁποίαν συνεχῶς ἀναφέρεται τὸ πνεῦμα των; Εἶναι ἡ θεία ἐνανθρώπησις πρὸς ἀπολύτρωσιν καὶ θέωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ δύναμις τῶν Πατέρων προέρχεται ἀπὸ αὐτὴν τὴν συνεχῆ ἀναφορὰν εἰς τὸ πεδῖον τῆς σωτηρίας μας, εἰς τὸν σαρκωθέντα Ἰησοῦν Χριστόν: «Ἡ καρδιά τῶν Πατέρων μας ἦτο ὑπερπλήρης ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν» τὸν εὕρισκον παντοῦ, διότι δὲν ἐζητοῦσαν ἄλλον ἐκτὸς ἀπὸ αὐτόν. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας πὸν ἠρχίσαμεν νὰ μὴ πιστεύωμεν πλέον εἰς τὸν Χριστόν καὶ εἰς τὴν λύτρωσίν του, δὲν τὸν εὕρισκομεν πλέον πουθενά».

Αὐτὴ ἡ συνεχὴς ἀναδρομὴ εἰς τὸ οὐσιώδες εἶναι ἡ αἰτία τῆς δυνάμεως τῶν Πατέρων. Τοὺς ἔδωσε αὐτὴν τὴν θαυμασίαν αἰσθησὶν τῆς Ὁρθοδοξίας πὸν ἀποτελεῖ τὸ ἰδιάζον χαρακτηριστικόν των. Αὐτὴ τοὺς ἔκαμε νὰ διακρίνουν τὰς πλάνας ὄχι τόσον διὰ τῆς γνώσεως, τῆς ἀφαιρέσεως καὶ τῆς ἀναλυτικῆς κρίσεως, ὅσον μὲ τὸ αἰσθημα τῆς συμφωνίας ἢ ἀσυμφωνίας πρὸς τὴν οὐσιώδη αὐτὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν αὐτοὶ ἐζοῦσαν. Ὁ Ἀθανάσιος, παρατηρεῖ ὁ Μαῖλερ, λέγει συχνά: Αὐτὸ εἶναι ξένον πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Εἰς αὐτὰς τὰς φράσεις διαβλέπει κανεὶς τὴν ἐσωτερικὴν ἀντιπάθειαν δι' ὠρισμένας θεωρίας. Εἶναι ἡ ἀθέλητος ἔκφρασις τοῦ χριστιανικοῦ αἰσθηματος, τὸ ὁποῖον ἀμύνεται ἐναντίον ὠρισμένων πλανῶν, ὅταν αὐταὶ ἀπειλοῦν νὰ καταστρέψουν τὴν χριστιανικὴν ζωὴν ἕως τὴν ρίζαν τῆς. Εἶναι τὸ Πνεῦμα τῆς ὑγιοῦς Παραδόσεως, τὸ ὁποῖον ἐκδηλώνεται τοιοῦτοτρόπως. Εἶναι μία ὑπαρ-

ξιακὴ ἀντιμετώπισις τοῦ χριστιανικοῦ μυστηρίου, τὴν ὁποίαν δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐπιτύχουν οἱ αἵρετικοί, μὲ τὴν μονομερῆ νοησιαρχικὴν μέθοδόν των.

Κατὰ παρόμοιον τρόπον θὰ ἐννοήσῃ κανεὶς τὴν Γραφήν: μόνον ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, μὲ τὴν ἐσωτερικὴν κλίσιν καὶ τὸν ζωντανὸν ὀφθαλμὸν πὸν δίδει τὸ Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον εὕρισκεται μόνον εἰς τὴν κοινότητα τῆς ἀγάπης, τὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ Γραφή, ἡ ὁποία εἶναι τὸ γραπτὸν μέρος τῆς παραδόσεως, δηλαδὴ ἡ γραπτὴ μαρτυρία τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, δὲν εὕρισκεται παρὰ μόνον μέσα εἰς αὐτήν. Ἀφαιρετρία ἐπομένως καὶ βάσις πάσης ἐρημνείας τῆς Βίβλου εἶναι ἡ πίστις τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας ἡ Βίβλος εἶναι ἔκφρασις καὶ ἀπόρροια. Μόνον ἐκεῖνος πὸν ζῆ εἰς κοινωνίαν ἀγάπης ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, θὰ τὴν κατανοήσῃ.

Σύμφωνα μὲ ὅλα αὐτά, τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ πνεύματος τῶν Πατέρων εἶναι ἡ στενὴ σχέσηις τοῦ νοητικοῦ καὶ «μυστικοῦ» στοιχείου, μὲ τὴν ἐννοιαν τοῦ ὅλου ψυχικοῦ κόσμου. Χάρις εἰς αὐτὸν τὸν στενὸν σύνδεσμον οὔτε τὸ θεῖον δῶρον τῆς ἐσωτερικῆς ἀνακαινίσεως ἀναπτύσσεται χωρὶς τὴν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν, οὔτε ἡ ἐνέργεια τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας βεβαιοῦται ἀνεξαρτήτως τῆς ζωοποιήσεως τοῦ θείου πνεύματος. Αὐτὴ ἡ συνάρτησις ἐπιβάλλει τὸ πρωτεῖον τοῦ ζωτικοῦ ἢ μυστικοῦ στοιχείου ἐπὶ τοῦ νοητικοῦ. Τὸ δεύτερον καθορίζεται ἀπὸ τὸ πρῶτον, εἰς τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς περικάλυμμα καὶ ἔκφρασις.

Τὸ πνεῦμα τῶν Πατέρων ἠμπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ δικαίως ὡς «πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως», συνθέσεως καὶ οργανικῆς ἐνότητος. Μὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα των πρέπει νὰ ἔλωμεν εἰς ἐσωτερικὴν κοινωνίαν, ἂν θέλωμεν νὰ ζήσωμεν ἓνα οὐσιαστικὸν Χριστιανισμόν.

Η ΕΛΛΕΙΨΙΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΓΑΜΟ

Όπως οι άλλες αξίες του πολιτισμού, έτσι και ο γάμος έχει την ύλιστική του θεωρία. Και μάλιστα, όχι σαν ένα αδύναμο και ανενεργητο θεωρητικό κατασκεύασμα που γίνεται αντικείμενο συζήτησεως μόνο ανάμεσα σε λιγοστούς διανοουμένους, αλλά σαν μια εκλαϊκευμένη αντίληψη που σήμερα, όπως και στο παρελθόν, διαποτίζει τη σκέψη και επηρεάζει τις ενέργειες πολλών ανθρώπων.

Η θεωρία αυτή βλέπει το γάμο σαν μια εκδήλωση απολύτως φυσική τόσο στη γένεσή της, όσο και στη μετέπειτα εξέλιξί της. Φυσικός προορισμός του ανθρώπου ο γάμος, άκοιτε να λένε, τρόπος ζωής που διέπεται από φυσικούς νόμους. Το ένστικτο μας οδηγεί προς αυτόν κι' αυτό πάλι μας χρησιμεύει για οδηγός στα διάφορα μονοπάτια του. Αυτό αποτελεί τη βάση του και τη συνεκτική του δύναμη. Όσο για τους πνευματικούς παράγοντες, αυτοί θεωρούνται δευτερευούσης σημασίας και ή απωθούνται ένσυνείδητα ή λησμονούνται, μπαίνοντας και στις δυο περιπτώσεις στο περιθώριο.

Αυτή η ύλιστική αντίληψη του γάμου, που άλλωστε, στην λαϊκή της μορφή, τις περισσότερες φορές δεν είναι καν συνειδητή, συνυφαίνεται στην πράξη με έναν κακής ποιότητας εμπειρισμό. Ο γάμος δεν θεωρείται αντικείμενο που αξίζει ιδιαίτερη προσοχή, παρατήρησι, σπουδή⁽¹⁾, αλλά κάτι που πηγαίνει κατά κάποιο τρόπο μόνο του, κινούμενο από τους φυσικούς παράγοντες που το διέπουν και από τη γενικότερη ροή των ανθρωπίνων πραγμά-

των. Laissez faire λοιπόν και εδώ, όπως λένε οι θεωρητικοί της οικονομίας. Βέβαια έχει και ο γάμος τα προβλήματά του. Όμως και αυτά, λέει αυτή η νοοτροπία, θα τα αντιμετωπίσει ο νέος έπιανόν στα πράγματα, «έν τή πράξει», ώδηγημένος από τα φυσικά του χαρίσματα, τη νοημοσύνη του, την κρίση του, τη προσαρμοστικότητα του, τη φυσική του διαίσθησι, ανάλογα και με τις συγκεκριμένες συνθήκες που θα συναντήσει.

Έτσι οι νέοι φθάνουν στη στιγμή που πρόκειται να κάνουν το αποφασιστικότερο βήμα της ζωής τους, χωρίς καμμιά ουσιαστική προετοιμασία. Μοιάζουν με δυο νεαρούς εξερευνητές, που μόλις χθές πρωτογνωρίστηκαν και πού, χωρίς έπιστημονικά όργανα προσανατολισμού και χάρτες, ξεκινούν για να εισδύσουν στα βάθη μιας άγνωστης χώρας, χωρίς να ξέρουν ούτε τα ήθη και έθιμά της, ούτε την τοπογραφία της⁽²⁾. Είναι, άλλοτε γεμάτοι άγνοια και άλλοτε γεμάτοι πλάνες ως προς την άληθινή ουσία και το νόημα της καινούργιας ζωής που πρόκειται ν' αρχίσουν. 'Απ' αυτές τις πλάνες, ως αναφέρουμε μόνο μία, που όμως είναι από τις πιο συνηθισμένες αλλά και τις πιο σημαντικές. Αυτή που στο γάμο βλέπει μόνο τη ρομαντική πλευρά και άγνοεί την πεμπτοσύνα, το αγωνιστικό νόημα. Και δεν είναι μόνον οι γενικότερες αυτές πλάνες. Είναι και ή έλλειψις ειδικωτέρων γνώσεων. Γι' αυτό μέσα στο γάμο, πολλοί νέοι στέκουν με άμηχανία μπροστά στα προβλήματα που ορθώνονται απέναντί τους, μη ξέροντας πώς να τα αντιμετωπίσουν, βλέποντας στην πράξη, ότι τα πράγματα δεν είναι και τόσο απλά όσο τα εφαντάσθηκαν. Η άμηχανία αυτή τους ώθει στον αυτοσχεδιασμό. Και τότε δίνουν σε ζητήματα ζωτικής ση-

(1) Μιλώντας για την κρίση στη σημερινή οικογένεια ο Π. Μελίτης παρατηρεί ότι και τα γενικότερα προβλήματα και δυσκολίες, που παρουσιάζει ή οικογενειακή ζωή, είναι από τα όλιγώτερο μελετώμενα θέματα, σαν να είναι κατώτερα του κόπου μιας συστηματικής έρευνας, κ.λ.π. Π. Μελίτης, «Για ν' άνοιξη ο δρόμος» σελ. 109.

(2) Ch. Almeras, Le mariage heureux σελ. 18.

μασίας λύσεις πὸν βασίζονται ἢ σὲ ὅ,τι τυχαῖα καὶ χωρὶς προγραμματισμοῦ ἔχουν ἀκούσει ἢ στὴ φυσικὴ τους διαίσθησι καί, γι' αὐτό, δὲν ἔχουν τὴν βαρῦτητα, τὴν ἀποτελεσματικότητα πὸν δίνει ἡ ἀληθινὴ γνῶσις, ἡ σοβαρὴ ἀντιμετώπισις. Ἡ πάλι, βλέπουν τὸν ἑαυτὸ τους ἀναγκασμένο νὰ καταφεύγῃ στὶς συμβουλὰς φίλων πού—ὄταν βέβαια δὲν ἀνήκουν στὴν κατηγορία ἐκείνων πὸν συνδυάζουν ὀρθὲς ἀντιλήψεις, μακρὰ πείρα καὶ πνεῦμα ἀληθινῆς στοργῆς καὶ ἀγάπης—ἢ βρίσκονται στὴν ἴδια ἀδυναμία ἢ δὲν ἔχουν δυστυχῶς πάντα τὶς ἀγνότερες προθέσεις.

Καὶ οἱ συνέπειες δὲν εἶναι βέβαια εὐχάριστες. Πολλὲς σελίδες θὰ ἀπαιτοῦσε μιά, ἔστω καὶ σύντομη, περιγραφή τους. Καὶ τί δὲν θὰ μπορούσε νὰ πῇ κανεὶς π. χ. γιὰ τὶς συνέπειες πὸν ἔχει μιά κακὴ ἐκλογή, πὸν δὲν προέρχεται πάντοτε ἀπὸ ἐλαφρότητα, ἀλλὰ πολλὲς φορὲς αἰτία τῆς ἔχει τὴν ἄγνοια τῶν πραγματικῶν ἀπαιτήσεων καὶ συνθηκῶν πὸν διέπουν τὴν ἔγγραφη ζωὴ. Ὁλόκληρο κεφάλαιο πάλι, θὰ μπορούσε νὰ ἀποτελέσῃ ἡ σχεδὸν τελεία ἔλλειψις ψυχολογικῆς προετοιμασίας τῶν νέων γιὰ τὶς σχέσεις τους μὲ τὸ ἄλλο φύλο μέσα στὰ πλαίσια τοῦ γάμου. Μᾶς λείπει στὸν τομέα αὐτόν, μιά ὀλοκληρωμένη γνῶσις, ἀγωγή καὶ καθοδήγησις τῆς νεολαίας πὸν τὸς συγκεροῦσι καὶ ἀπογοητεύεισι θὰ μπορούσε νὰ προλάβῃ ἢ τοῦλάχιστον νὰ ἀμβλύνῃ. Παρ' ὅλες τὶς εὐκαιρίες ἐπαφῆς τῶν φύλων πὸν παρέχει ἡ σύγχρονη ζωὴ, οἱ περισσότεροι νέοι, εἴτε γιὰτὶ δὲν τοῦς δόθηκε ἡ εὐκαιρία μᾶς σοβαρῆς μελέτης, εἴτε γιὰτὶ οἱ ἴδιοι παίρνουν τὸ ζήτημα στὰ ἐλαφρά, φθάνουν στὸ γάμο χωρὶς νὰ ἔχουν βαθύτερη γνῶσι τῆς ψυχολογίας καὶ ψυχοσυνθέσεως, τῶν πραγματικῶν τάσεων καὶ ἐπιδιώξεων τοῦ ἄλλου φύλου, χωρὶς νὰ ἔχουν σπουδάσει τὸ γεγονός ὅτι, στὸ γάμο, δὲν συναντῶνται μόνο δύο ἄνθρωποι ἀτελεῖς, ἀλλὰ δύο φύλα, δηλαδὴ δύο διαφορετικοὶ κόσμοι πὸν ὁ καθένας ἔχει τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά του, πὸν ζῆ, σκέπτεται, αἰσθάνεται μὲ τὸ δικὸ του τρόπο⁽³⁾. «Ὁ ἄν-

δρας μου κι' ἐγώ, ἔλεγε μιά νέα γυναίκα, εἶμαστε ἀπομονωμένοι ὁ καθένας στὸ νησί του. Κανένας δὲν μᾶς ἔμαθε νὰ κολυμπᾶμε ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον». Οἱ βαθεῖες διαφορὲς πὸν χωρίζουν τὰ δύο φύλα καὶ πὸν σκοπὸ ἔχουν τὴν ἀλληλοσυμπλήρωσί τους, γίνονται ἔτσι, ἀπὸ ἄγνοια καὶ ἔλλειψι κατανοήσεως, αἰτίες ἀντιθέσεως, διχασμοῦ, γιὰ νὰ ἀποτελέσουν τὰ πρῶτα ρήγματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ εἰσδύσῃ ἀργότερα ὁ ἐχθρὸς⁽⁴⁾ ἢ, ἂν αὐτὸ δὲν συμβῇ, γιὰ νὰ καταδικάσουν τὸ γάμο σὲ μιά μόνιμη κατὰστασι μετριότητος ἢ λανθανούσης κρισεως καὶ νὰ ἐνοηθῶν ἔτσι τὴν ἀπογοήτευσι πὸν συνοδεύει τὴν διάψευσι τῶν ὀνείρων γιὰ μιάν ἀληθινὴ ψυχικὴ ἐπαφή.

Ὅσο γιὰ τὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς ἐκεῖ οἱ συνέπειες εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερες καὶ φανερότερες. «Αὐτὸ πὸν προξενεῖ τὸν τρόπο εἶναι τὸ βλέμμα ἑνὸς παιδιοῦ» ἔγραφε ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ. Ἀδιάκοπα θὰ ἔπρεπε ἡ ἀγωγή πὸν δίνουν τὸ σχολεῖο, ἡ οἰκογένεια, ἡ ἐκκλησία, νὰ ὑπενθυμίζουν στοὺς νέους τὴν μελλοντικὴ εὐθύνη τους ὡς γονέων. Ὁλόκληρη ἡ ζωὴ τοῦ νέου θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναπτύσσεται κάτω ἀπὸ τὸ σύνθημα, ὅτι κάθε του βίωμα πρέπει νὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ σὲ συσχετισμὸ μ' αὐτὸ τὸ ἔργο, μ' αὐτὴ τὴν εὐθύνη, πὸν ἀργότερα θὰ κληθῇ νὰ ἀναλάβῃ. Καὶ συστηματικῶς θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὄχι μόνον ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς συναισθησεως τῆς εὐθύνης, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν παροχὴ μέσων καὶ γνώσεων πὸν νὰ κάνουν δυνατὴ τὴν ἀνταπόκρισι στὴν εὐθύνη. Ὅμως οἱ κύριοι παράγοντες τῆς ἀγωγῆς, τὸ σχολεῖο καὶ ἡ οἰκογένεια, ἐκτὸς ἴσως ἀπὸ ἐξαιρέσεις, τίποτε σχεδὸν δὲν κάνουν στὸν τομέα αὐτόν. Καὶ τοῦτο παρ' ὅλα τὰ δεδομένα τῆς ἐπιστήμης, πὸν σήμερα ἰδιαίτερα τονίζει ὅτι οἱ βασικὲς γραμμές τοῦ χαρακτῆρος τοῦ παιδιοῦ εἶναι κί-

πὸν θέλουν νὰ κατατοπισθοῦν στὸ θέμα αὐτὸ εἶναι τὰ βιβλία τοῦ ψυχιάτρου κ. Ἄ. Ἀσπιώτη: «Ἡ γυναίκα καὶ ὁ ψυχικὸς τῆς κόσμος» καὶ «Ἡ συνάντησις μὲ τὸ ἄλλο φύλον», Ἐκδόσεις τοῦ «Ἰνστιτοῦτου Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς καὶ Ἱατρικῆς Ψυχολογίας».

(4) Βλ. καὶ τὰ ἄρθρα «Ὅταν σκέπτεσαι τὸ διαζύγιο» ὑπὸ Δ. Ἀκύλα εἰς «Ἀκτίνας» 1950 σελ. 502-506, 552-555.

(3) Πολύτιμα βοηθήματα γιὰ τοὺς νέους

λας σχηματισμένες στὴν ἡλικία τῶν πέντε ἐτῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι οἱ νέοι γονεῖς, τελείως ἀπροετοίμαστοι, κάνουν μέσα σ' αὐτὴ τὴν τόσο κρίσιμη γιὰ τὸ παιδί χρονικὴ περίοδο, τὰ περισσότερα λάθη. Ἀργότερα, ἢ πείρα, ἂν ἔχουν βέβαια τὴν ἱκανότητα νὰ ἀκούν τὴ φωνὴ της, θὰ τοὺς διδάξῃ ὠρισμένα πράγματα. Ὅμως θὰ εἶναι ἴσως τότε ἀργά. Τὰ σφάλματά τους θὰ ἔχουν ἴσως συνέπειες σ' ὀλόκληρη τὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ, χωρὶς ἴσως οἱ ἴδιοι νὰ ἔχουν ἰδέα⁽⁵⁾.

★

Ἐθίξαμε ὠρισμένα προβλήματα, ὄχι βέβαια γιὰ νὰ δείξουμε ὅλες τὶς πλευρὲς τους καὶ νὰ τὰ ἐπιλύσωμε μέσα σὲ λίγες γραμμές—σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο θέλωμε νὰ εἰμασθε καλὰ ἐξηγημένοι—ἀλλὰ γιὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσωμε σὰν παραδείγματα κακῶν συνεπειῶν μιᾶς καταστάσεως. Θὰ μπορούσαμε καὶ ἄλλα ἀκόμη παραδείγματα νὰ παρατάξωμε. Ὅμως σκοπὸς μας δὲν εἶναι νὰ δώσωμε τόνο δραματικὸ σὲ ὅσα λέμε. Βέβαια μπορεῖ οἱ συνέπειες τῆς τακτικῆς τῆς ἀδιαφορίας νὰ μὴ εἶναι πάντοτε τραγικές. Ὅμως πάντα εἶναι δυσμενεῖς. Ἄλλωστε καὶ στὴν ἐνδοϊκώτερη περίπτωση, πρέπει νὰ καταπολεμήσωμε τὴν αἰτία τους, ἂν βέβαια ἐνδιαφερόμαστε γιὰ νὰ βελτιωθῇ ὁ γάμος ποιοτικά καὶ νὰ μὴ μείνῃ στὸ ἐπίπεδο τῆς μετριότητος, ὅπου ἔχουμε συνηθίσει νὰ τὸν θεωροῦμε.

Ἐπὶ τέλους, σὲ ἄλλες ἐποχές, ἴσως αὐτὴ ἡ ἀδιαφορία νὰ ἦταν κάπως φυσικὴ. Τὸ ἐπίπεδο τῆς μορφώσεως τοῦ μέσου ἀνθρώπου ἦταν πολὺ χαμηλότερο, οἱ ἀνθρώπινες κοινωνίες ζοῦσαν μὲ τρόπο πρὸς ἄπλο ἀλλὰ καὶ πρὸς πρωτόγονο. Ἔτσι θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἐξηγήσῃ καὶ νὰ δικαιολογήσῃ ἀκόμη μιὰ τέτοια νοοτροπία. Ὅμως τοῦτο εἶναι ἀδύνατο στὴν ἐποχὴ ὅπου τὸ ἐπίπεδο τῆς μορφώσεως ἔχει καταπληκτικὰ ἀνεβῆ καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ κατάρτισις ἔχει φθάσει στὰ ἔσχατα ὄρια.

Δὲν πᾶνε λίγα χρόνια πού ὁ τοκετὸς ἐ-

θεωρεῖτο γεγονός πού φυσιολογικὰ ἔπρεπε νὰ ἐξελιχθῇ μέσα στὶς ὠδίνες. Νὰ ὅμως πού ἡ ἐπιστήμη κατῳρθώσε, ὅπως λέγεται, μὲ τὸ νὰ ὑποβάλλῃ τὴν ἐπίτοκο σὲ μιὰ εἰδικὴ προπαίδεια, σὲ μιὰν ὠρισμένη σωματικὴ καὶ ψυχολογικὴ προετοιμασία, νὰ μειώσῃ ἢ νὰ καταργήσῃ σχεδὸν τὶς ὠδίνες αὐτές. Ὅμως καὶ ὁ γάμος τί ἄλλο εἶναι παρὰ ἓνα δημιουργικὸ ἔργο πού ἐξελλίσσεται πολλὰς φορὰς μέσα σὲ συνθήκες καὶ καταστάσεις ἐπώδυνες; Γιατί λοιπὸν μὲ μιὰ πετυχημένη προετοιμασία δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ τὸν κάνωμε δημιουργικότερο, ἀποδοτικότερο καὶ νὰ περιορίσωμε τὶς ὠδίνες καὶ τὶς ἀπώλειες δημιουργικῆς δυνάμεως πού φέρνει μαζί της ἡ ἄγνοια;

Σήμερα γιὰ νὰ καταπιαστῆς μὲ τὴ θεραπεία τῆς ὑγείας τοῦ ἄλλου πρέπει νὰ ἔχῃς καταναλώσει κυριολεκτικὰ τὴ μισὴ σου ζωὴ σὲ σπουδές. Καὶ γιὰ νὰ κάνῃς καὶ τὴν ἀπλούστερη δουλειά, σοῦ ζητοῦνται προσόντα πού ὁ κατάλογός τους ὄλο καὶ μακραίνει. Καὶ ὅμως ὁ γάμος καὶ ἡ ἰδρυσις οἰκογενείας, ἂν ἐξαιρέσῃ κανεὶς τὴν πολιτικὴ, εἶναι τὸ μόνον πρᾶγμα ὅπου μπορεῖς νὰ αὐτοσχεδιάζῃς καὶ νὰ προχειρολογῆς, τὸ μόνον ἔργο ζωῆς στὸ ὁποῖο ἡ κοινωνία ἀνέχεται νὰ προσέρχωνται τὰ μέλη της τελείως ἀπαρασκεύα.

Ὅμως, μὴν τὸ ξεχνᾶμε, ζοῦμε στὸν αἰῶνα τῆς ἐπιστήμης! Ἄν οἱ σύζυγοι δὲν εἶναι κατηρητισμένοι σχετικὰ μὲ τὴν ἀποστολὴ τους, ἔχουν πανεπιστημιακὰ διπλώματα καὶ ἴσως καὶ ἄλλους ἐπιστημονικοὺς τίτλους. Καὶ ἂν ἡ μητέρα δὲν ξέρῃ νὰ δώσῃ τὶς βάσεις τῆς ὀρθῆς ἀγωγῆς στὸ παιδί της, ὅμως ἐδιδάχθηκε τὸν τύπο πού δίνει τὴ λύσι τῆς δευτεροβαθμίου ἐξισώσεως! Αὐτὸ ἀφίνει τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο ἱκανοποιημένο. Σὰν νὰ ἦταν ὁ γάμος κάτι, πού γιὰ τὴ ζωὴ τῆς κοινωνίας ἔχει μικρότερη σημασία ἀπὸ τὴν ὁργάνωσι μιᾶς ἐπιχειρήσεως ἢ ἀπὸ τὸ νὰ κάνῃ σωστὰ τὴ δουλειά του ὁ τελευταῖος ἐργάτης τῆς βιομηχανίας.

Βέβαια θὰ ἦταν ἀστεῖο νὰ καταφεροθῆ κανεὶς ἐναντίον τῆς μορφώσεως πού ἡ ἐποχὴ μας προσφέρει τόσο στὸν ἄνδρα ὅσο καὶ στὴ γυναῖκα. Ὅμως γιατί ἡ μόρφωσις αὐτὴ νὰ μὴν ἐπεκταθῆ καὶ στοὺς τομεῖς

(5) Α. Καραντώνη: Τὸ παιδί καὶ τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον, «Ἀκτίνες» 1950 σελ. 495-501. Καὶ Α. Μυγιάκη: Ἀπὸ τὰ προβλήματα τῶν παιδιῶν, «Ἀκτίνες» 1952 σελ. 163-168.

ἐκείνους πού εἶναι τόσο βασικοί, βασικώτεροι ἀσφαλῶς ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους γιὰ τὴν ὑγιᾶ ἐξέλιξι τοῦ πολιτισμοῦ;

Τὸ ἀκόμη πιὸ περιεργό εἶναι, ὅτι καὶ μέσα στὰ πλαίσια τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐκαλλιεργήθηκε ἀρκετὰ ἡ νοοτροπία αὐτῆ τῆς ἀδιαφορίας γιὰ τὴν προπαρασκευὴ γιὰ τὸ γάμο. Ἄν καὶ ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετος μὲ ἀπόψεις σὰν ἐκείνες πού εἶδαμε στὴν ἀρχὴ τοῦ ἄρθρου μας, ἂν καὶ πιστεύει στὴν πνευματικὴ οὐσία τοῦ γάμου, ἡ ἡγεσία του καὶ συγκεκριμένα ἡ ποιμαίνουσα ἐκκλησία, τὸ κήρυγμα, ἡ ἀπὸ καθέδρας θεολογία, ὅμως καὶ τὸ χριστιανικὸ πλῆρωμα καὶ εἰδικότερα οἱ χριστιανοὶ γονεῖς, δὲν κατώρθωσαν νὰ δώσουν ὅ,τι θὰ ἔπρεπε γιὰ μιὰν ἀρτία προετοιμασία καὶ μόρφωσι τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀδιαφορία τῶν χριστιανικῶν κύκλων μπορεῖ νὰ μὴν ἦταν τόσο μεγάλη ὅσο ἄλλοῦ. Ὅμως καὶ στίς καλύτερες περιπτώσεις, οἱ προσπάθειες κατευθύνσεως τῶν νέων ἦσαν ἐλλιπεῖς. Καὶ τοῦτο γιατί στηρίχθηκαν στὸ λάθος πού καὶ σὲ ἄλλα ζητήματα ἐσημειώθηκε, νὰ νομίζωμε ὅτι ὅποιοι βάζει γερά θεμέλια ἔχει ταυτοχρόνα ἔτοιμο καὶ τὸ σπίτι. Μέσα στὸ χριστιανικὸ περιβάλλον πολὺ συχνὰ ἐπεκράτησε ἡ σκέψις ὅτι μιὰ γενικώτερη πνευματικὴ τοποθέτησις τοῦ γάμου ἦταν ἀρκετὴ γιὰ τὴν προετοιμασία τῆς νέας γενεᾶς. Τὰ ἄλλα προβλήματα τοῦ γάμου, ἀπλούστατα, ἀγνοήθηκαν⁽⁶⁾.

Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια, ἰδίως μετὰ τὸν πόλεμο, ἔχει σημειωθῆ κάποια βελτίωσις στὸ θέμα αὐτό. Ὁ μεγάλος κατήφορος πού πήρε ὁ γάμος τὶς τελευταῖες δεκαετίες, ἔκαμε ὅλους νὰ ἀνησυχίσουν. Ἡ ἀπίχνησις τῆς ἀνησυχίας ἔφθασε ὡς τὰ κοινοβούλια καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἀνάγκης νὰ καθοδηγηθῆ ἡ νεολαία ἐπάνω στὰ ζη-

τήματα αὐτά, ὅλο καὶ κερδίζει ἔδαφος. Ἄρκετὰ συγγράμματα, βοηθούμενα καὶ ἀπὸ τὶς προόδους τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς ἐπιστήμης γενικώτερα, ἔρχονται στὸ φῶς τῆς δημοσιότητος καὶ περιοδικὰ μεγάλης κυκλοφορίας δημοσιεύουν ἀξιόλογα ἄρθρα γιὰ τὰ εἰδικότερα προβλήματα τοῦ γάμου. Στὴν Εὐρώπη καὶ ἀκόμη περισσότερο στὴν Ἀμερικὴ, ὅπου ἡ ἀνησυχία γιὰ τὸ γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια γίνεται ὅλο καὶ μεγαλύτερη, ὁργανώνονται σχετικὲς ὁμιλίες καὶ διαλέξεις ἢ σειρὲς μαθημάτων, ἰδρύονται εἰδικὲς σχολὲς προετοιμασίας τῶν νέων, συμβουλευτικοὶ σταθμοὶ γιὰ τὰ ζητήματα τῆς ἐκλογῆς, γιὰ τοὺς ἀρραβωνιασμένους καθὼς καὶ γιὰ τὰ νέα ζευγάρια ἢ καὶ τὰ παλαιότερα πού δὲν εἶχαν τὴν εὐκαιρία μιᾶς τέτοιας σχετικῆς μορφώσεως. Καὶ ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα συντελεῖται αὐτὴ τὴ στιγμή ἐπιστημονικὸ ἔργο μελέτης τῶν προβλημάτων τῆς ἐφηβείας καὶ τῆς ἀγωγῆς, βασικῆς σημασίας γιὰ τὴ μελλοντικὴ ἐξύψωσι τοῦ γάμου⁽⁷⁾. Ὅμως γιὰ νὰ ἀξιολογηθῶν καὶ νὰ καρποφορήσουν ὅλες αὐτὲς οἱ προσπάθειες, πρέπει ἀμείλικτα νὰ παταχθῆ ἡ ἐσφαλμένη ἰδέα ὅτι κάθε θεωρητικὴ συζήτησις ἐπάνω στὰ θέματα αὐτὰ ἀποτελεῖ καθαρὴ φιλολογία, ξένη πρὸς τὴ ζωὴ καὶ τὴν πραγματικότητά, ἀντίληψις πού ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀκόμη βαθειὰ ριζωμένη ἐν νέους καὶ ὄρμους καὶ ἐμποδίζει ὄχι μόνον τὴν ἔρευνα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπλὴν μετάδοσι τῆς πείρας τῆς μιᾶς γενεᾶς στὴν ἄλλη.

★

Κάποτε ἐρώτησαν τὸν γνωστὸ χιουμορίστα Μάρκ Τουαῖν, τί εἶναι ὁ γάμος. Καὶ

(7) Ἡ ἐργασία αὐτὴ ἐκφάνσεις τῆς ἔχει κυρίως τὶς ἐκδόσεις τοῦ Ἰνστιτούτου Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς καὶ Ἰατρικῆς Ψυχολογίας. Ἀπὸ τὸ πλούσιο αὐτὸ βιβλιογραφικὸ ὕλικό δὲς ἀναφέρωμε, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δύο βιβλία τοῦ κ. Α. Ἀσπιώτη στὰ ὁποῖα ἤδη παρεπέμψαμε, ὡς συγγενέστερα μὲ τὸ θέμα μας, τὸ βιβλίον τοῦ Ἰδίου «Ὁ ἐφηβος καὶ ἡ οἰκογένεια» καθὼς καὶ τὰ βιβλία παιδαγωγικοῦ περιεχομένου. Ἄς ἀναφέρωμε ἐπίσης τὶς σχετικὲς ἐκδόσεις τῆς ἀδελφότητος «Ζωή», καὶ ἰδιαίτερα τὸ βιβλίον «Νέα Θεμέλια» καθὼς καὶ τὶς ἐκδόσεις τῆς «Δασασκοῦ» «Σὺ πού γίνεσαι ἄνδρας» ὑπὸ Jean le Preshytre καὶ «Τώρα πιά εἶσαι γυναικία» ὑπὸ Fabienne v. Roy.

(6) Τοῦτο τὸ σφάλμα πρέπει νὰ νοηθῆ σὲ συνάρτησι μὲ μιὰ γενικώτερη ἐσφαλμένη στάσι πού πήρε ἡ χριστιανικὴ ἡγεσία ἀπέναντι στὸ γάμο καὶ πού ἀναφέρει ὁ Π. Μελίτης στὸ ἄρθρον του «Ἐνας ἰσολογισμὸς» «Ἀκτίνες» 1956 σελ. 53. Ἄς μὴ παραλείψωμε πάντως νὰ μνημονεύσωμε ἐδῶ τὴν ἐργασία πού ἔγινε τὰ τελευταῖα χρόνια μέσα στοὺς κόλπους τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας.

ἐκεῖνος τοὺς ἀπήτησε περίπου ὡς ἐξῆς: Ἄγαπᾶς τὸν πρῶτο χρόνο, τὸ δεύτερο καὶ τὸν τρίτο ἀνέχεσαι, τοὺς ὑπολοίπους τσακῶνεσαι καὶ ὕστερα βλέπεις τὰ παιδιά σου νὰ ξαναρχίζου τὴν ἴδια ἱστορία. Χιουμοριστική ἀντιμετώπισις τοῦ ζητήματος, καρπὸς ἐπαγγελματικῆς συνηθείας θὰ πῆτε. Καὶ ὅμως αὐτὸ τὸ ἀστεῖο, τὸ φαινομενικὰ ἀστεῖο, κρύβει μιὰ μεγάλη ἀλήθεια. Γιατί ἐκεῖ καταλήγει σὲ πολλὲς περιπτώσεις ὁ γάμος, ὅταν δὲν τὸν παίρνομε στὰ σοβαρὰ. Καὶ ὄχι μόνον ὁ γάμος ὁ ἐξ ἀρχῆς νοσηρὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ γάμος ποὺ ἐξέκίνησε μὲ καλὲς ἐλπίδες. Γιατί ὁ γάμος εἶναι σοβαρὴ ὑπόθεσις καὶ θέλει σοβαρὴ ἀντιμετώπισι. «Ὁ γάμος εἶναι ἐπιστήμη» ἔγραφε ὁ Μπαλζάκ. Ὅμως, ὅλοι ὅσοι ἔχουν κάποια εὐθύνη ἀγωγῆς, εἴτε ὡς γονεῖς, εἴτε ὡς παιδαγωγοί, εἴτε ὡς κοινωνικοὶ καὶ πνευματικοὶ ἡγέτες, δὲν ἔχουν σχεδὸν καθόλου μαθητεύσει σὲ μιὰ τέτοια, ἀνύπαρκτη ἀλλωστε σήμερα, ἐπιστήμη καὶ γι' αὐτὸ συχνὰ βλέπουν στὰ πράγματα τὴν ἀδυναμία τους νὰ κατευθύνουν τὴν νέα γενεά.

Ὅμως τώρα διαισθανόμαστε μιὰ πιθανὴ ἔνστασι τοῦ ἀναγνώστη. Ἴσως μᾶς κατηγορήσῃ ὅτι, ἐνῶ διαπιστώνομε μιὰ κατάστασι δυσάρεστη, δὲν διατυπώνομε καμμιὰ γνώμη, δὲν ὑποδεικνύομε κανένα συγκεκριμένον εἰδικώτερο μέτρο γιὰ τὴν θεραπεία της. Δημιουργεῖτε ἔτσι, τὰ μᾶς πῆ, μιὰ ἀνησυχία ποὺ ζητᾶ μιαν ἀπάντησι χωρὶς νὰ τὴν βροῖσκη.

Ὅχι χωρὶς βάσι ἢ παρατήρησις. Δικαιολογημένος ὁ πόθος καὶ τὸ αἶτημα. Ὅμως δὲν εἶναι ἡ ἀρχὴ τὸ ἡμῶν τοῦ παντός; Καὶ ποιά καλύτερη ἀρχὴ ἀπὸ τὴν δημιουργικὴ ἀνησυχία ποὺ κεντρίζει τὶς δυνάμεις σὲ μιὰ δημιουργικὴ ἀντιμετώπισι καὶ λύσι ἐνὸς προβλήματος; Τὸ ξύπνημα μιᾶς τέτοιας ἀνησυχίας ἦταν ὁ σκοπὸς μᾶς. Ὅσο γιὰ τὴν δλοκλήρωσι τοῦ θέματός μας, τὴν πραγματικὰ τόσο ἐπιθυμητὴ καὶ νὰ θέλαμε θὰ μᾶς ἦταν ἀδύνατο νὰ τὴν περιορίσωμε στὰ ὄρια αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου. Μιὰ τέτοια δλοκλήρωσις θὰ εἶναι καρπὸς πολλῶν κόπων καὶ προσπαθειῶν στίς ὁποῖες ὅλοι καλούμεθα νὰ συμβάλωμε. Γι' αὐτὸ, ἐκεῖνο ποὺ θὰ θέλαμε νὰ ποῦμε πρὸς τὸ παρόν, προτοῦ τελειώσωμε, εἶναι κάτι ποὺ καὶ

ἄλλοτε ἔχει τονισθῆ ἀπὸ τὶς στήλες τῶν «Ἀκτίνων», ὅτι δηλαδὴ κάθε προσπάθεια κατευθύνσεως τῆς νέας γενεᾶς, γιὰ νὰ προκόψῃ καὶ νὰ δώσῃ καρπὸς ἀληθινὰ ἀνθρώπινους, γιὰ νὰ δώσῃ δηλαδὴ στὰ χέρια τῶν νέων πραγματικὰ ὄπλα γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῶν προβλημάτων τοῦ γάμου καὶ ὄχι μέσα αὐταπάτης, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἕνα γενικώτερο, ὑγιὲς κοσμοθεωριακὸ πλαίσιο, ἀπὸ μιὰ σωστὴν ἀντίληψι γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τὸν προορισμὸ του καὶ τὴ θέσι του μέσα στὸν κόσμον⁽⁸⁾. Χωρὶς αὐτὸ τὸ πλαίσιο, ὅλες οἱ ἐπιστημονικὲς γνώσεις, οἱ ψυχολογικὲς ἀναλύσεις, οἱ γνώσεις τῶν κοινωνικῶν παραγόντων καὶ συνθηκῶν τοῦ γάμου ποὺ ἴσως θὰ προσφέρωμε στοὺς νέους, θὰ μείνουν ὄχι μόνον ἄχρηστες ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβεῖς.

Βέβαια ὁ γάμος δὲν μπορεῖ νὰ ξαναγυρίσῃ σὲ παλιές, ξεπερασμένες μορφές. Ἡ χειραφέτησις του ἀπ' αὐτὲς πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ὀριστικὴ γιὰ τὴν ἐπέβαλε ἡ γενικώτερη ἐξέλιξις ποὺ ἐπῆρε ὁ πολιτισμός. Ὅμως ἐξ ἴσου δὲν μπορεῖ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ στηρίζεται σὲ ἕναν ξεπερασμένον ἀτομισμὸ, καὶ σὲ κακοχωνεμένες καὶ ἄσχημα τοποθετημένες ιδέες ψευτικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐλευθερίας. Ἡ προσωπικότης ὀριμάζει καὶ δλοκληρῶνεται μόνον ὅταν αὐτοπεριορίζεται μπαίνοντας στὴν ὑπηρεσία ἐνὸς σκοποῦ ποὺ νὰ τὴν ὑπερβαίνει. Καὶ ὁ γάμος δὲν μπορεῖ νὰ σταθῆ παρὰ μόνον σὰν βωμὸς ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται νὰ δώσῃ τὸν ἑαυτό του θυσία σὲ μιὰ ἀνώτερη δημιουργία, τὴ δημιουργία τῆς ἀγάπης. Αὐτὴ ἡ χριστιανικὴ του θεώρησις εἶναι ἡ μόνη ὀρθὴ καὶ ρεαλιστικὴ τοποθέτησις του, ἡ μόνη ἐλπίς ἐπιβιώσεως του. Καὶ γι' αὐτὸ ἐπάνω της θὰ πρέπει νὰ στηριχθῆ κάθε προσπάθεια διαφωτίσεως τῆς νέας γενεᾶς. Ἄν θέλωμε βέβαια νὰ ἔχωμε ἕνα γάμο ἀνώτερο καὶ ὄχι μιὰ καρικατοῦρα του ποὺ θὰ εἶναι πάντα ἔτοιμοι νὰ εἰρωνευθοῦν οἱ διάφοροι Μάρκ Τουαίν.

Δ. ΠΥΡΓΙΩΤΗΣ

(8) Γιὰ τὴ γενικώτερη πνευματικὴ καὶ κοσμοθεωριακὴ τοποθέτησι τοῦ γάμου βλ. «Τὸ σύγχρονο πρόβλημα τοῦ γάμου» ὑπὸ Τ. Α. «Ἀκτίνες» 1943 σελ. 231, 298 κ. ἑ.

Τό θέατρο τῆς ζωῆς

Ο ΑΤΛΑΝΤΙΚΟΣ

—Καί οἱ σχέσεις σου μέ τόν ξάδελφό σου, τόν συνεταῖρό σου;

—“Ὅλο καί πιό ὀμαλές...

—Μπρᾶβο! Καί πῶς αὐτό τὸ θαῦμα;

—Διέπλευσα πρῶτος ἐγὼ τόν ὠκεανὸ πού μᾶς ἐχώριζε, καί πλησιάσαμε ὁ ἕνας τόν ἄλλον...

Στὴν θαλπωρή μῆς γωνίτσας τοῦ πολυάνθρωπου κέντρου, ἡ φιλικὴ κουβεντοῦλα ἔφτασε σὲ μιὰ μικρὴ ἐξομολόγηση.

“Ἔτσι, μοῦ διηγήθηκε τὸ ξεκίνημά του γιὰ τὸν μεγάλο σὲ ὄλους μας ἄθλο: Νὰ ἐρχεσαι μέ τὴν φαντασία σου στὴ θέσι τοῦ διπλανοῦ σου, πού ζῆ, πού σχετίζεται μαζί σου, νὰ σκεφθῆς τίμια «τὰ τοῦ ἐτέρου...». Ἄπλως μὰ τεράστιος ἄθλος πού ὀδηγεῖ στὴν ὀμαλὴ συνεννόησι καί συνεργασία.

★

“Ἐνα Σαββατόβραδο, ἄρχισε ὁ φίλος μου, πῆρα στὸ τηλέφωνο, στὸ σπίτι του, τόν ξάδελφό μου καί συνεργάτη. Νὰ τοῦ θυμίσω μιὰν ἐνέργεια πού ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἀπὸ ἐκεῖνον. Μόλις εἶχα πιεῖ τὸ καφεδάκι μου, ξεκούρατος, καλοφαγωμένος τὸ μεσημέρι, ἔτσι εἶμωνα στὰ κέφια μου.

Ἐκεῖνος μοῦ ἀπάντησε ἀπότομα, θυμωμένα:

—Τώρα μέ παίρνεις, Σάββατο βράδυ;

Ἦταν τὸ μάλωμά του μιὰ «ἄδικη ἐπίθεσις» πού μέ ἀνακάτεψε ὄλον. Δὲν ἔχω φυσικὴ ἐτοιμότητα στὰ λόγια μου ἀλλὰ γιὰ δικαιολογίες μοῦ ἔρχεται καμμιά φορὰ ἀμέσως ἢ ἔμπνευσις:

—Μά, ἐντὸς τῆς ἐβδομάδος δὲν εἶχα με συμφωνήσει;

Κατώρθωσα νὰ πῶ ἀμέσως ἄθῶα.

Καί εἶπε τότε ἐκεῖνος πού δὲν τὸ ἄκουσα καλὰ γιὰτί φώναζε πάλι.

Καί ἐκεῖνη τὴν ἐκκαθάρισι δὲν μοῦ τὴν ἔστειλες...

—Νὰ τὴν παραβάλω ἤθελα...

Μοῦ ἤλθε νέα ἔμπνευσις νὰ ἀπαντήσω μέ ἐτοιμότητα.

Ἐκεῖνος πάλι δὲν ἱκανοποιήθηκε.

Σὲ λίγο ἡ συνδιάλεξις τελείωσε μέ φαινομενικὴ δική μου ψυχραιμία. Μέσα μου ὀμοῦ ἐβραζα...

Ἦταν πάντα δύσκολη ἡ συνεργασία μας. Μ’ ὄλο ποῦ, φυσικά, κανεὶς ἀπὸ τοὺς δύο μας δὲν ἦταν ἐκ προγράμματος ἐχθρὸς τοῦ ἄλλου κάποια «ἄμμος μέσα στὰ γρανάζια» τῶν σχέσεών μας δυσκόλευε μόνιμα τὴν συνεννόησι.

Ἐκλείσα τὸ τηλέφωνο καί μέ τὸ χέρι μου ἀκόμα πάνω στὸ ἀκουστικό, ἀναλογίσθηκα ἀκόμα μιὰ φορὰ, τὰ ἐλαττώματα αὐτοῦ τοῦ δύσκολου ἀνθρώπου: Οὔτε εὐγενικὸς οὔτε προσηνής... Χωρὶς καμμιά ἐπιείκεια γιὰ τόν ἄλλον. Λεπτολόγος, γκρινιάρης. Ἴσως νὰ μέ ζήλευε...

Ἄφησα τὸ ἀκουστικό γιὰ νὰ συνεχίσω ἕνα λογαριασμὸ πού εἶχα μπροστά μου. Ἐφρτὰ καί πέντε πρόσθετα καί τὸ ἔβγαζα συνέχεια δεκατρία μὰ καί πάλι δὲν εἶμουνα βέβαιος γιὰ τὴν ἄθροισι!

Παραιτήθηκα ἀπὸ τὸν περιπλοκο αὐτὸν λογαριασμὸ γιὰ νὰ σκεφθῶ ὅτι ἔπρεπε τώρα, σὰν «ἀνώτερος ἄνθρωπος», νὰ κρίνω ἐπιεικῶς τὸν ἀντίπαλό μου: “Ἐ, ἀρχίζει πιά νὰ γερνάει, εἶναι καί στομαχικός...

Τέλος, ἀπεφάσισα ν’ ἀνέβῳ ἀκόμα πιό ψηλά, νὰ τόν «συγχωρήσω» μέ μεγαλοψυχία κι’ ἔτσι νὰ ἡσυχάσω ἀπ’ τὴν σκοτοῦρα...

Ὅταν, ἀργὰ πιά, βγήκα ἔξω, περπάτησα ἀπὸ τὸ Σύνταγμα ὡς τὴν Ὀμόνοια γιὰ νὰ ξεσκάσω. Στὰ ἐκδοτήρια εἰσιτηρίων, τοῦ Ἡλεκτρικοῦ ἐγκρίνιαξα στὸν πλαιῖό μου γιὰ τὴν μεγάλη οὐρὰ πού βρῆκα ἐκεῖ. Ἔδωσα ἔπειτα στὴν θυρίδα τὸ ἀντίτιμο τοῦ εἰσιτηρίου, χωρὶς νὰ πῶ στὸν ζαλισμένο ὑπάλληλο πού ἐπῆγαινα. Αὐτός, μαντεύοντας λάθος, μοῦ ἔδωσε εἰσιτήριο Καλλιθέας ἀντὶ γιὰ στάσι Βικτωρίας. Γύρισα πάλι στὴν θυρίδα ἀφοῦ, στὶς σκάλες, κατάλαβα ἀπὸ τὸ εἰσιτήριο τὸ λάθος. Μάλωσα μὲ τοὺς κορυφαίους τῆς «οὐρᾶς» πού παρεξήγησαν ὅτι ἤθελα νὰ ὑπερφαλαγγίσω τὴν σειρά τους. Μάλωσα καὶ μὲ τὸν ὑπάλληλο πού μοῦ εἶπε «νὰ μάθω νὰ μιλάω ὅταν δίνω τὰ λεπτά μου γιὰ εἰσιτήριο»....

Περιμένοντας κάτω στὸν σταθμὸ τὸ τραῖνο, κατάλαβα ὅτι παρ' ὅλη τὴν «συγγνώμη» μου στὸν συνεταίρο-ξάδελφό μου, ἐξακολουθοῦσα νὰ εἶμαι τρομερὰ ἐκνευρισμένος...

★

Στὸ σπίτι μου, ἐνῶ ἔβγαζα τὰ παπούτσια μου, διηγῆθηκα στὴν γυναῖκα μου τὸ τηλεφώνημα, γιὰ νὰ μὴ μοῦ τρώη κρυφὰ τὰ σωθικά μου. Ἐκείνη μὲ ἀκουγε προσεκτικὰ ἐνῶ μάξευε ἀπὸ τὸ πάτωμα τοὺς σημερινούς νεκρούς καὶ τραυματίες ἀπὸ τὰ καινούργια παιχνιδάκια τῶν παιδιῶν.

Ὅταν τελείωσα, στάθηκε ὄρθια ἀπέναντί μου, μὲ μιὰν ἀκρωτηριασμένη κούκλα στὸ δεξί της χέρι καὶ μοῦ θύμισε τὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ ἕνα ξένο ἄρθρο μὲ συμβουλές: «Πῶς νὰ ὀξύνετε τὴν κρίσι σας», πού τῆς εἶχα ὑποδείξει ἐγὼ νὰ διαβάσῃ πρὸς ὀφέλειάν της.

Ἐγραφε ἐκεῖ, πάνω-κάτω ὅτι ἐὰν θυμώνετε σὲ μιὰ συζήτησι μὲ κάποιον, τὸ πιθανώτερο εἶναι ὅτι σεῖς ἔχετε ἄδικο.

★

Ξάπλωσα στὸ κρεβάτι, ἀναψα τὴν λαμπίτσα πλάι μου ἀνοιξα μιὰ ἐφημερίδα. Καὶ διάβαζα, μιὰ στὶς γραμμές της:

« Ὁ Σάββας Γεωργίου καὶ ἡ γυναῖκα του ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Ν. Ὠρόκη γιὰ τὸν Πειραιά...».

καὶ μιὰ μέσα μου:

... συμφώνησα βέβαια νὰ τοῦ ὑπεθυμίσω «ἐντὸς τῆς ἑβδομάδος» ἀλλὰ τὸ νόημα δὲν ἦταν νὰ τοῦ τηλεφωνήσω καὶ τὸ Σάββατο βράδυ!...

«... μὲ ἕνα καρυδότσουφλο τὴν «χαρὰ»...».

...τὴν ἐκκαθάρισι, πάλι, εἶχα ὑποσχεθεῖ νὰ τοῦ τὴν στείλω ἀπὸ τὸ περασμένο Σάββατο.

«... Ἡ πρώτη νύχτα τοῦ ταξιδιοῦ πέρασε σ' ἕνα λιμάνι τοῦ ποταμοῦ Χάτσον...».

...Μὰ πέρασαν ἀπὸ τότε ἡμέρες ἑπτὰ καὶ δὲν τὴν ἔστειλα....

«... βρίσκονται τώρα μέσα στὴν ὠκεάνια δμίχλη...».

....«Εἶχα στὸ νοῦ μου» νὰ τὴν στείλω τὴν προσεχῆ ἑβδομάδα. Ἀλλά—ἔδῳ πού τὰ λέμε—ζήτημα εἶναι ἂν θὰ τὴν ξαναθυμώμουνα....

«...δὲν περνάει πολλὴ ὥρα καὶ ἡ «Χαρὰ» συναντάει τροπικὴ θύελλα. Τὸ κῶμα γιγαντώνεται...».

Ἐνα κῶμα εἰλικρινείας ξεχείλισε τώρα, γιὰ πρώτη φορὰ, μέσα μου. Ἐνας τραγικὸς ἀπολογισμὸς δικῶν μου ἀσυνειπειῶν... Ἐτοῦτο εἶπα ἐδῶ καὶ μετὰ τὸ «ξεῖπα». Ἐκεῖνο εἶχα ὑποσχεθεῖ καὶ τὸ «ξέχασα».... Μικρὰ καὶ ἄνευ σημασίας πράγματα, νόμιζα τότε. Μικρὰ ἦσαν ὅμως γιὰ μένα μόνον. Γιὰ κείνον πρέπει νὰ φαινόntonταν μεγάλα.

Γιὰ πρώτη φορὰ ἔμπαινα μὲ τὴ φαντασία μου στὴ θέσι τοῦ «ἀντιπάλου μου». Αὐτὸ ἦταν ἕνα κατόρθωμα!

...Μήπως, μήπως.... Ἄν ἄρχιζα νὰ τὸ προσέχω αὐτό, θὰ ἄλλαζε καὶ ἡ δική του στάσις; Μήπως ἔτσι θὰ ἔσπαζε ὁ «φραῦλος κύκλος» τῆς κακῆς συνεργασίας; Νὰ φύγῃ ἐκείνη ἢ ἄμμος ἀπ' τὰ γρανάζια τῶν σχέσεόν μας;

★

Ἡ γυναῖκα μου μὲ φώναξε νὰ φαῖμε. Πέταξα τὴν ἐφημερίδα καὶ κάθισα στὸ τραπέζι. Στὴν καρδιά μου εἶχε κοπάσει ἡ τρικυμία. Μασοῦσα εὐτυχισμένος ἕνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα φαγητὰ πού μοῦ εἶχε σερβίρει κι' ὅς δὲν πρόσεχα καθόλου τί ἔτρωγα....

Εἶχα ξεκινήσει γιὰ τὸ μεγάλο ταξίδι στὸν Ἀτλαντικό...

ΟΥΤΙΣ

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΕΝΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΝ ΒΗΜΑ

Θά ἔπρεπεν ὄλως ἰδιαιτέρως νὰ προσέξωμεν ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικὰ γεγονότα διὰ τὴν ζωὴν τοῦ τόπου, τὴν προσπάθειαν ποὺ καταβάλλεται διὰ νὰ ἰδρυθοῦν μέσαι ἐπαγγελματικαὶ σχολαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Θὰ μᾶς συγχωρήσουν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι θὰ μᾶς κρίνουν ὑπερβολικούς, ἀλλ' ἡ γνώμη μας εἶναι, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ξέρομε καλὰ ποῖα εἶναι τὰ πρωταρχικὰ καὶ διὰ τὴν ζωὴν τοῦ τόπου καιρία ζητήματα. Χανόμεθα, διαπληκτιζόμεθα, ἀλληλοτραγώμεθα διὰ θέματα πολὺ δευτερώτερα καὶ ἀδιαφοροῦμεν διὰ τὰ σπουδαιότερα. Καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα εἶναι ἡ ἐπαγγελματικὴ μόρφωσις τῶν νέων. Ὅταν ἡ μόρφωσις αὐτὴ δὲν παίρῃ τὸν καλὸν δρόμον, τότε ἀποτελεῖ ἴσως ματαιοπονίαν πᾶσα προσπάθεια διὰ νὰ ὀρθοποδήσῃ ὁ τόπος. Βεβαίως ἡ πάλῃ τῆς ζωῆς εἶναι σκληρὰ καὶ οἱ καιροὶ μας δύσκολοι, ἀλλὰ ἡ ἀμελετησιὰ μας καθιστᾷ ἀκόμη δυσκολώτερας τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας καλοῦνται νὰ παλαίσουν κάθε φορὰν οἱ νέοι ποὺ κατέρχονται εἰς τὸν στίβον τῆς βιοπάλης. Ἐχει, λοιπόν, ἕξοχον σπουδαιότητα τὸ ἐρώτημα κατὰ πόσον ὑπάρχει ὄντως μελετημένη ὀργάνωσις τῆς ἐπαγγελματικῆς προπαρασκευῆς, εἰς τρόπον ὥστε αὐτὴ νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς δυνατότητας καὶ τὰς πιθανότητας ἐπαγγελματικῆς τακτοποιήσεως τοῦ νέου.

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον, ἐὰν ὄντως (δὲν ἀμφιβάλλομεν ἀλλὰ περιμένομεν ἀκόμη περισσοτέραν ἐπαλήθευσιν) εἶναι ἀληθές ὅτι ἀρχίζομεν νὰ παίρνωμεν στὰ σοβαρὰ τὸ θέμα τῆς ἰδρύσεως ἐπαγγελματικῶν σχολῶν ἀπὸ τὰς ὁποίας θὰ ἐξέρχονται νέοι, ἔτοιμοι διὰ τὴν βιοπάλην, εἰς αὐτὸν ἢ ἐκεῖνον τὸν ἐπαγγελματικὸν κλάδον, τοῦτο εἶναι ἓνα σπουδαῖον βῆμα διὰ νὰ ἀρχίσωμεν νὰ ὀρθοποδοῦμεν.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ

Καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἃς τονίσωμεν τὸ ἐξῆς : Ἀποτελεῖ πληγὴν διὰ τὴν Ἑλλάδα, τὸ ὅτι ἔχομεν πλημμυρισμένας τὰς πόλεις καὶ τὰ χωριά μας μὲ... κλασσικὰ γυμνάσια. Κατ' ἀναλογίαν κατοίκων ἔχομεν τὰ περισσότερα κλασσικὰ γυμνάσια ἀπὸ οἰκονομικῶς πτωχὴν χώραν τοῦ κόσμου ! Καὶ αὐτὸς ὁ πληθωρισμὸς κλασσικῶν γυμνασίων εἶναι πολὺ χειρότερος ἀπὸ τὸν νομισματικὸν μας πληθωρισμόν.

Ὅντως, ἐὰν πρόκειται τὸ κλασσικὸν γυμνάσιον νὰ εἶναι κατὰ πάρα πάνω ἀπὸ σχῆμα λόγου, τότε πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι θὰ ἰδρῦται μόνον ἐφ' ὅσον καὶ καθ' ὃ μέτρον ὑπάρχουν ἐγγυήσεις ὅτι οἱ μαθηταὶ φοιτοῦν ὄντως διὰ κλασσικὰς σπουδὰς καὶ ἔχουν κατόπιν ἐξησφαλισμένην κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, μίαν ἐπαγγελματικὴν σταδιοδρομίαν τῆς ὁποίας προϋπόθεσις εἶναι αὐταὶ αἱ κλασσικαὶ σπουδαί. Ὑποτίθεται ἀκόμη ὅτι, ὅταν ἡ πολιτεία ἰδρῦῃ ἓνα τοιοῦτον γυμνάσιον, ἔχει καὶ τὰς ὑλικὰς προϋποθέσεις ἐξησφαλισμένας διὰ νὰ εἶναι ὄντως γυμνάσιον τὸ γυμνάσιον. Δηλαδή θὰ ἔχη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἐκπαιδευτηρίου αὐτοῦ καὶ τὸν ἀπαραίτητον ἐφοδισμὸν του, ἀπὸ τοῦ κτιρίου καὶ τῶν σχολικῶν ὀργάνων μέχρι πρὸ παντὸς τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, τὸ ὁποῖον καὶ εἰς ἀριθμὸν καὶ εἰς κατάρτισιν θὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τοιαύτην ἀποστολήν. Παρ' ἡμῖν εἶναι γνωστὸν ὅτι συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Καμπτόμενοι ἀπὸ ἀκρίτους παρακλήσεις τῶν κατοίκων κάθε κώμης καὶ κάθε χωριοῦ οἱ ἐκαστοτε ὑπουργοὶ ἰδρῦουν γυμνάσια ἐπὶ γυμνασίων, τὸ θέμα τῶν κτιρίων παραπέμπεται εἰς τὰς καλένδας, περὶ δὲ ἐπαρκειᾶς τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ καλύτερα νὰ μὴ γίνεταί λόγος.

Ἐξ ἄλλου, ἀπὸ αὐτὴν τὴν εἰς ἀριθμὸν ἀπειρίαν τῶν κλασσικῶν γυμνασίων ἐξέρ-

χονται μυριάδες νέων με κλασσικήν μὲν μόρφωσιν. . . τὴν γνωστὴν εἰς ὅλους μας, με ἀξιώσεις δὲ αἱ ὁποῖαι κατήντησε κατὰ ἓνα μόνον τρόπον νὰ ἡμποροῦν νὰ ἱκανοποιηθοῦν, διὰ τῆς προσκολλήσεως εἰς τὸν κρατικὸν προϋπολογισμὸν. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας εἶναι πρόδηλον ὅτι δὲν ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ σοβαρὸς λόγος περὶ ὀρθῆς καὶ πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου ἐναρμονιζομένης διαρθρώσεως καὶ ὀργανώσεως τῆς ὅλης μας κοινωνικῆς καὶ οικονομικῆς ζωῆς. Δὲν ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ σοβαρὸς λόγος περὶ ἀξιοποιήσεως ἄλλων ἐπαγγελματικῶν δυνατοτήτων, διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ὁποίων δὲν χρειάζονται ὁ Βιργίλιος καὶ ὁ Ὀβίδιος καὶ ὁ Θεόκριτος, χρειάζονται ὅμως ἄλλαι γνώσεις καὶ ἄλλη προπαίδευσίς, τὴν ὁποίαν πολλοὶ δὲν καταδέχονται διότι τὴν θεωροῦν κατωτέρα, διὰ νὰ καταντήσουν εἰς τὴν ἀποτυχίαν, ἢ ὁποία βέβαια εἶναι ἢ κατωτάτη πασῶν τῶν λύσεων.

Ἐάν, τὸναντίον, εὐδοκίμησουν αἱ ἐπαγγελματικαὶ αὐταὶ σχολαί, δηλαδὴ σχολαὶ ποὺ θὰ καταρτίζουσι νέους ὄχι με πέντε στίχους τοῦ Βιργιλίου, ἀλλὰ με προσόντα οὐσιαστικὰ δι' ὄρισμένον πρακτικὸν ἐπαγγελματικὸν κλάδον, τότε αἱ σχολαὶ αὐταὶ δὲν θὰ εἶναι ἐμπαιγμὸς ἀλλὰ πληρωσίς ἀνάγκης ἀληθοῦς καὶ θὰ ἐξοπλίζουσι, εἰς τὴν πραγματικότητα καὶ ὄχι με τὰ λόγια μόνον, τοὺς νέους διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Οἱ νέοι ποὺ πηγαίνουν εἰς τοιαύτας σχολὰς ξέρουσι ὅτι πηγαίνουν δι' ὄρισμένον σκοπὸν. Καὶ τὸν σκοπὸν αὐτὸν θὰ τὸν ἐπιτύχουν. Ἐχουσι ἐπίγνωσιν τοῦ μέλλοντός των. Καὶ ἐάν οἱ νέοι αὐτοὶ δὲν δημιουργοῦν χιμαίρας καὶ αὐταπάτας περὶ λαμπρᾶς σταδιοδρομίας, ἀλλὰ δὲν ἔχουν καὶ τὴν ἀπόγνωσιν τῶν ὁποίων εἶναι μαθηματικῶς βέβαιον ὅτι πρέπει νὰ ἔχουν αἱ μυριάδες ἐκείνων ποὺ συνωθοῦνται ἀπ' ἐξῶ ἀπὸ ὄρισμένες πόρτες, αἱ ὁποῖαι δὲν ἡμποροῦν παρὰ ποσοστὸν μόνον ἀπὸ αὐτὰς τὰς μυριάδας νὰ χωρέσουν! Ὅτι δ' ἐξ ἄλλου διὰ τῆς τοιαύτης ἀποσυμφορήσεως τὸ κλασσικὸν γυμνάσιον θὰ ἐνισχυθῇ καὶ θὰ τονωθῇ, εἶναι πρόδηλον. Διότι τότε, ἀλλὰ μόνον τότε, τὸ γυμνάσιον θὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν περιωπὴν ποὺ τοῦ ἀξίζει, εἰς τὸν σεβασμὸν ποὺ τοῦ ἀνήκει καὶ

θὰ ξαναγίνῃ καμάρι τοῦ Ἔθνους, ὅπως καμάρι τοῦ Ἔθνους ἦσαν τὰ γυμνάσια ποὺ ἴδρυε τὸ δοῦλον γένος.

ΝΑ ΤΟ ΠΡΟΣΕΞΩΜΕΝ

Καὶ διὰ νὰ φέρωμεν ἓνα συγκεκριμένον παράδειγμα, τὸ ὁποῖον θὰ καταστήσῃ σαφέστερον ὅ,τι λέγομεν, θὰ ἀναφέρωμεν τὰς σχολὰς ποὺ ὑπάρχουν, εἰς τὸν Πειραιᾶ κυρίως καὶ αἱ ὁποῖαι καταρτίζουσι μηχανικοὺς ἐργοστασίων, πλοίων κ.λ.π. Ὑπάρχει πλείας τοιούτων καλῶν σχολῶν, θὰ ἀναφέρωμεν ὅμως ἰδιαιτέρως τὴν σχολὴν μηχανικῶν « Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος » ἢ ὁποία ἐργάζεται κατὰ τρόπον ζηλευτῶν πράγματι. Τὰ παιδιὰ ποὺ φοιτοῦν εἰς αὐτὴν τὴν σχολὴν ξέρουσι διατὶ φοιτοῦν. Κάθε τι ποὺ μαθαίνουν ξέρουσι διατὶ τὸ μαθαίνουν καὶ τί θὰ τοὺς χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ζωὴν. Τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν εἶναι πλῆρες καὶ ἄρτιον, καὶ ὅταν οἱ σπουδασταὶ πάρουν εἰς τὰ χέρια των τὸ δίπλωμά των, τὸ δίπλωμα αὐτὸ εἶναι ἓνα εἰσιτήριον διὰ θέσεις ποὺ τοὺς περιμένουν. Ἡμπορεῖ αὐταὶ αἱ θέσεις νὰ εἶναι θέσεις ὄχι σκληροῦ κολλάρου ἀλλὰ « φόρμας » τεχνίτου. Εἶναι ὅμως θέσεις ἐπιτυχίας.

Ἄλλ' ἐννοεῖται, δὲν παρέχεται μόνον τεχνικὴ μόρφωσις. Ὅπως ἀντιθέτως, καὶ ἡ σχολὴ αὕτη παρέχει τὴν πνευματικὴν κατάρτισιν, ἢ ὁποία καθιστᾷ τὸν τορναδόρον πνευματικὸν παράγοντα τοῦ πολιτισμοῦ μας, παράγοντα ποὺ θὰ τὸν ἐξήλευαν πολλοὶ ἀπόφοιτοι τῶν Πανεπιστημίων μας!

Τὸ παράδειγμα εἶναι διδακτικὸν καὶ πάσης μιμήσεως ἄξιον. Δὲν χρειάζεται νὰ ἐπεκταθῶμεν ἐπ' αὐτοῦ, τὸ θέμα εἶναι πολὺ μεγάλο, ἀλλ' ἐκεῖνο ποὺ θέλομεν νὰ τονίσωμεν εἶναι : ὥρα εἶναι νὰ προσέξωμεν ἐπὶ τέλους τὸ θέμα αὐτό. Εἶναι αὐτόχρημα κρίσιμον διὰ τὸ μέλλον μας!

ΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟΝ

Τὸ ζήτημα τοῦ « αὐτομάτου » διαζυγίου συνεκίνησεν, ὡς ἦτο ἐπόμενο, ἐκλεκτὴν μερίδα τῆς κοινωνίας μας καὶ ἀρχίζει νὰ δικαιολογῆται ἢ ἐλπὶς, ὅτι θὰ

γίνῃ ἀφορμὴ νὰ διδαχθοῦν πολλοὶ ποὺ χρειάζεται νὰ τὸ διδαχθοῦν, ὅτι ὁ γάμος εἶναι κάτι ἱερὸν καὶ δὲν δύναται δι' ὑφαρπαγῆς νὰ ἀνατραπῇ. Εἶναι λυπηρὸν μόνον ὅτι δὲν ἔδειξε τὴν προσήκουσαν συγκίνησιν οὔτε ἡ ἐπίσημος Ἐκκλησία, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι κόπτονται καὶ διαρρηγνύουσιν τὰ ἱμάτιά των ἐπὶ θεμάτων ἀσυγκρίτως μικροτέρας σπουδαιότητος διὰ τὴν ὀρθόδοξον θεμελίωσιν τῆς κοινωνίας μας. Ταῦτα δέ, ἐνῶ, φέρ' εἰπεῖν, ἡ «Καθολικὴ» ἀφιερώσει, καὶ μάλᾳ εἰκότως, κύριον ἄρθρον εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο.

Τὸ πρῶγμα εἶναι παράδοξον, δοθέντος ὅτι δὲν ἠκούσθη ποτὲ ἡ γνώμη ὅτι ἡ Ὀρθοδοξία ἔχει ἀδιαφόρως διὰ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου καὶ ὅτι δὲν εἶναι ὀρθόδοξον νὰ ἐνδιαφέρεται κανεὶς ἂν ἢ ὄχι θὰ ἔχωμεν γάμον ὡς θεσμὸν ἀληθινόν. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ αἰνίγμα ἔχει τὴν λύσιν του. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ τόνος τῆς φωνῆς καὶ τῶν διαμαρτυριῶν ἐξαρτᾶται ὄχι ἀπὸ τὴν βαρύτητα τοῦ θέματος, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ὀξύτητα τῶν προσωπικῶν ἀντεγκλήσεων ἢ βλέψεων. Ὅπου δὲν υπάρχουν προσωπικά δὲν ἐνδιαφερόμεθα. Ὅπου υπάρχουν προσωπικά, ἐκεῖ χαλᾷ ὁ κόσμος. Τὸ ζήτημα τοῦ «αὐτομάτου» διαζυγίου εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ μὴ θίξῃ κατὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν τρόπον προσωπικῶς καὶ δι' αὐτὸ δὲν τὸ ἐπρόσεξαν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι τόσα ἄλλα, ἐπαναλαμβάνομεν, πολλῶ ἥσσονος σπουδαιότητος, θέματα, προσέχουν. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι ἡ συγκίνησις τῆς κοινῆς γνώμης, συγκίησις ἢ ὁποῖα ἐκδηλοῦται καὶ ἀπὸ τὴν σωρείαν τῶν ἐπιστολῶν ποὺ λαμβάνομεν, θὰ ἐξυπνήσῃ ἐπὶ τέλους καὶ ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ζυπητήρια!

ΝΑ ΤΑ ΣΕΒΩΜΕΘΑ

Δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν ἐὰν πράγματι κάποιος σκέτς μιᾶς ἐπιθεωρήσεως ποὺ παίζεται εἰς ἀθηναϊκὸν θέατρον ἦτο ὄντως προσβλητικὸν διὰ τὴν θρησκείαν ἢ ὄχι. Καὶ παραβλέποντες ὅσα στοιχεῖα μᾶς δίδει εἰς τὴν στήλην του ὁ κ. Μελλῆς Νικολαΐδης, θὰ ὑπολογίσωμεν καὶ μετὰ τὴν δυνατότητα νὰ μὴ ἦτο ὄντως καὶ

τόσον προσβλητικὸν ὅσον ὑπελήφθη ὑπὸ τῶν ἐντεταλμένων τὴν περιφρούρησιν τοῦ δημοσίου αἰσθήματος τῆς αἰδοῦς καὶ τῆς εὐλαβείας δημοσίων ὀργάνων. Ἄπο αὐτοῦ τοῦ σημείου ὅμως μέχρι τοῦ νὰ λέγωμεν ὅτι «δὲν ὑπάρχει πλέον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐλευθερία τοῦ θεατρικοῦ ἔργου», διότι ἐζητήθη νὰ ἀφαιρεθῇ ἓνα σκέτς ποὺ φαίνεται ὅτι παρουσίαζε ἱερεῖς μετὰ ἀμφίων ἱερουροῦντας, ἡ διαφορὰ εἶναι τεραστία καὶ θὰ μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ εἴπωμεν, ὅτι εἶναι ἡ διαφορὰ ποὺ χωρίζει τὸ σοβαρὸν ἀπὸ, ὄχι τὸ κωμικόν, ἀλλὰ τὸ γελοῖον!

Ἄς ἐπανεέλθωμεν λοιπὸν εἰς τὴν σοβαρότητα, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται περὶ τοῦ ἐλαφροῦ θεάτρου ἢ χιουμοριστικῆς λογοτεχνίας. Ἄς μὴν ἐπικαλοῦμεθα τὰς ἱεράς ἀρχὰς τῆς ἐλευθερίας διὰ τὴν ἀσυδοσίαν μας. Καί, ἄς μάθουν ὅλοι ὅτι υπάρχουν ὠρισμένα ἱερά καὶ ὠρισμένα ὄσια διὰ τὸ ἔθνος αὐτὸ τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ τὰ σεβώμεθα ὅλοι. Καὶ ἂν ἓνας ὁ ὁποῖος προβάλλει ὡς θεατρικὸς συγγραφεὺς ἢ λογοτέχνης ἰσχυρίζεται ὅτι δὲν ἔμπορεῖ νὰ κάμῃ χιουμορ ἐὰν δὲν θίξῃ τὰ ἱερά αὐτὰ καὶ τὰ ὄσια, τότε θὰ πῇ ὅτι ἔκαμε λάθος εἰς τὸν δρόμον τὸν ὁποῖον ἐχάραξεν ὡς ἐπαγγελματικὴν του σταδιοδρομίαν, ὅτι πρέπει νὰ ἀλλάξῃ ἐπάγγελμα καὶ ἀσχολίας.

Η ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΦΥΣΙΚΗ

Ὁ μεγάλος φυσικὸς καθηγητῆς W. Heisenberg (Βραβεῖον Nobel) εἶναι ἱκανῶς γνωστὸς εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Ἀκτινῶν» καὶ δὲν χρειάζεται ἄλλην μίαν φοράν νὰ τὸν παρουσιάσωμεν. Ἄλλὰ πρέπει νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν ἐπὶ ἐνὸς νέου ἔργου του ποὺ ἔχει ἰδιαιτέραν πράγματι σπουδαιότητα. Ὁ τίτλος του εἶναι: «Ἡ εἰκὼν τῆς φύσεως ὅπως τὴν παριστᾷ ἡ σημερινὴ φυσικὴ» (Das Naturbild der heutigen Physik) καὶ ὡς συμπέρασμα ἐκτιθέμενον εἰς ὀλόκληρον εἰδικὸν κεφάλαιον, διατυποῦται ἡ ἄποψις ὅτι ὄλονεν καὶ περισσότερον καθίσταται αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη τῆς διαμορφώσεως ἀρτίας προσωπικότητος, ἢ ὁποῖα θὰ δώσῃ τὸν ἄνθρωπον ποὺ θὰ πα-

ρακολουθήσει την πρόοδο των ἐπιστημῶν. Καὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον θὰ τὸν δώση ἢ γνησίως ἀνθρωπιστικὴ καλλιέργεια, ἢ ὅποια ἀξιοποιεῖ ὄχι μόνον τὴν ἀρχαίαν μὲρφοσιν, τὴν ὅποιαν παρέχουν τὰ οὐμανιστικὰ γυμνάσια ἀλλὰ καὶ τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Μὲ αὐτὸν τὸν συνδυασμὸν ἢ ὄντως ἀνθρωπιστικὴ ἐκπαίδευσις θὰ παράσχη τὸν ἄνθρωπον ποῦ ζητοῦν οἱ σύγχρονοι καιροί.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τοιαύτη ἀντίληψις, ἐκτιθέμενη ἀπὸ ἐκπροσώπους τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ δὴ αὐτόχρημα κορυφαίους, δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν περὶ φυσικῆς ἐπιστήμης εἰκόνα τὴν ὅποιαν μᾶς εἶχε παραδώσει ἡ περασμένη γενεά. Τόσον τὸ χειρότερον βέβαια δι' ἐκείνους ποῦ μᾶς παρέδωσαν τὴν εἰκόνα αὐτήν. Ἄλλ' ἀκόμη χειρότερον δι' ἡμᾶς, ἐὰν ἔπειτα ἀπὸ τοιαύτην ἐξέλιξιν ἐξακολουθοῦμεν νὰ ἀγνοοῦμεν τὴν πραγματικὴν κατεύθυνσιν τὴν ὅποιαν ἡ ἐπιστήμη, ἐν τῷ συνόλω τῆς πλέως, δίδει εἰς τὴν προσπάθειαν διὰ νὰ ἀναδημιουργήσωμεν τὸν πολιτισμὸν μας !

ΓΙΑ Ν' ΑΝΟΙΞΗ Ο ΔΡΟΜΟΣ

Ἔχει βεβαίως κώλυμα τὸ παρὸν περιοδικόν, προκειμένου νὰ ὁμιλήσῃ περὶ βιβλίου τὸ ὅποιον ἐξεδόθη ἀπὸ τὸν συνεργάτην μας Π. Μερίτην. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἄς ἀρκεσθῇ νὰ πληροφορήσῃ ἀπλῶς τοὺς ἀναγνώστας του ὅτι ὑπὸ τὸν τίτλον «Γιὰ ν' ἀνοίξῃ ὁ δρόμος» ἐξεδόθη σειρά ἄρθρων τοῦ συνεργάτου μας τούτου, ἄρθρων ποῦ εἶναι ἀφιερωμένα ἀκριβῶς εἰς τὸ θέμα τί πρέπει νὰ γίνῃ διὰ νὰ ἀνοίξῃ ὁ δρόμος ποῦ ὑπάρχει, διὰ μίαν αὔριον καλυτέραν ἀπὸ τὴν σήμερον.

Τὰ ἄρθρα αὐτὰ ἔχουν ἤδη δημοσιευθῆ εἰς τὰς «Ἀκτίνας» ἀπὸ τὸ 1943 καὶ ἐπέκεινα. Δι' ἐκείνους ποῦ δὲν διαθέτουν τοὺς σχετικoὺς τόμους τῶν «Ἀκτίνων», τὸ κυκλοφορήσαν βιβλίον ἀποτελεῖ μίαν εὐκαιρίαν διὰ νὰ ἔχουν τὰ ἄρθρα αὐτά. Καὶ ἐκείνοι ὅμως ποῦ ἔχουν τοὺς σχετικoὺς τόμους, θὰ εὑρουν εἰς τὸ νέον βιβλίον μίαν συστηματικὴν ἀνακατάταξιν τοιαύτην, ἢ ὅποια θὰ τοὺς ἐπιτρέψῃ νὰ ἰδοῦν

τὴν σχετικὴν ἀρθρογραφίαν ἀνακαινισμένην εἰς ἓνα νέον σύνολον, ἀναφερόμενον εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν γιὰ νὰ ἀνοίξῃ ὁ δρόμος. Προσπάθειαν ποῦ ἀξίζει νὰ εἶναι τὸ νόημα τῆς ζωῆς τοῦ καθενός μας, τοῦ κάθε πνευματικοῦ ὄντως ἀνθρώπου.

ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΑ ΤΗΣ ΚΟΣΜΟΘΕΩΡΙΑΣ

Εἶχε ἤδη δοθῆ ἡ εὐκαιρία νὰ ἐμφανίσωμεν εἰς τὴν πρώτην τοῦ ἔκδοσιν τὸ βιβλίον τοῦ κ. Δημητρίου Φιλαρέτου «Τὰ θεμέλια τῆς κοσμοθεωρίας». Ἀλλὰ μὲ πολλὴν χαρὰν δυνάμεθα τώρα νὰ ἀναγγεῖλωμεν τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ἔκδοσιν πράγματι βελτιωμένην καὶ ἐπηρεξημένην. Θὰ συστήσωμεν μὲ ὅλην μας τὴν καρδίαν νὰ διαβασθῇ τὸ βιβλίον αὐτό, διότι ἀποτελεῖ μίαν εἰσαγωγὴν εἰς τὰ βασικὰ προβλήματα τῆς κοσμοθεωρίας, καὶ μίαν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Ὁ συγγραφεὺς ἔχει κατορθώσει, ἐνῶ εἶναι βαθύς, νὰ εἶναι καὶ εὐληπτός. Ἀποδεικνύει μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ὅτι κατέχει ὄντως τὸ θέμα του. Καὶ κάθε ἓνας ποῦ καταπιάνεται μὲ θέματα κοσμοθεωριακὰ (καὶ ποῖος δὲν καταπιάνεται μὲ αὐτὰ εἴτε ἐσυνειδήτως, εἴτε χωρὶς νὰ τὸ ξέρῃ;) καλὸν θὰ εἶναι νὰ διαβάσῃ αὐτὸ τὸ βιβλίον. Τὸ περιεχόμενον του θὰ βοηθήσῃ καὶ τὸν ἀρχάριον, διότι θὰ τοῦ δώσῃ τὴν δυνατότητα νὰ κάνη καλὴν ἀπαρχὴν τῶν μελετῶν του, ἀλλὰ καὶ τὸν προχωρημένον. Δι' ὅλους εἶναι τὸ βιβλίον αὐτὸ ἄξιον πάσης συστάσεως καὶ τὸ συνιστῶμεν, ἐπαναλαμβάνομεν, θερμότερα εἰς ὅλους.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΤΗΣ ΚΑΙ ΕΥΘΥΝΗ

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης ἐπ' εὐκαιρίαν τοῦ Νέου Ἔτους πρὸς τοὺς δικαστικoὺς λειτουργοὺς τοῦ κράτους ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ αἶσθημα τοῦ ὑγιῶς σκεπτομένου ἀνθρώπου ποῦ θέλει τοὺς δικαστικoὺς λειτουργοὺς ὄχι εἰς τὸ περιθώριον, ἔστω καὶ ὑπὸ τὴν εὐγενεστέραν ἔνοιαν τοῦ ἔρου, τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἀλλὰ μὲσα εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν.

Ἡ ἐγκύκλιος ζητεῖ ἀπὸ τοὺς δικαστικούς λειτουργοὺς νὰ γίνουν κοινωνικώτεροι, νὰ μὴ ζοῦν ἀπομονωμένοι ἀπὸ τῆς υπολοίπου κοινωνίας ἀλλὰ νὰ ἀναστρέφονται ἐν αὐτῇ διὰ τὴν ἀπόκτησιν κοινωνικῆς πείρας, ἀπαραιτήτου διὰ τὴν καλυτέραν ἀπόδοσιν τῆς δικαιοσύνης.

Δὲν θὰ ἀμφισβητήσωμεν, ὅτι καὶ αὐτὸ τό, ἃς τὸ πούμε ἔτσι, ἀκοινωνήτον, δὲς δ' εἰπεῖν καὶ ἀπόκοσμον, τοῦ δικαστικοῦ λειτουργοῦ ἔχει τὸ νόημά του. Θέλει νὰ κατοχυρώσῃ τὸν δικαστὴν ἀπὸ κοινωνικῶν ἀναστροφῶν αἱ ὁποῖαι αὐριοῦν δυνατὸν νὰ ἀποτελέσουν προσκόμματα διὰ τὴν ἐνάσκησιν τοῦ δικαστικοῦ ἔργου. Ἀνθρώπινον εἶναι νὰ μὴν ἤμπορεῖ κανεὶς εὐκόλως νὰ δεῖξῃ ἀντικειμενικότητα καὶ αὐστηρότητα πρὸς ἓνα ἄνθρωπον μὲ τὸν ὅποιον ἦτο μαζὶ τὴν προηγουμένην τὸ βράδου εἰς μίαν κοινωνικὴν ἀναστροφήν. Ναί, ἀλλὰ πάλιν καὶ τὸ ἀπόκοσμον καὶ τὸ ἀκοινωνήτον δημιουργοῦν ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶναι καλὸς δικαστής.

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον, χωρὶς νὰ παραγνωρίζονται οἱ ἐκ τῆς κοινωνικότητος κίνδυνοι, πρέπει οἱ κίνδυνοι αὐτοὶ νὰ ἐμπνέουν ὄχι τὸ ἀκοινωνήτον ἀλλὰ τὴν προσοχὴν εἰς τὴν κοινωνικότητα. Καὶ ὅπως οἱ κίνδυνοι ἀπὸ τὰ τροχοφόρα δὲν ἔχουν ὡς συνέπειαν ὅτι δὲν θὰ περπατοῦμε εἰς τοὺς δρόμους, ἀλλὰ ὅτι θὰ περπατοῦμε μετὰ προσοχῆς, ἔτσι καὶ οἱ κίνδυνοι ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν ἀναστροφήν καὶ τὴν ἀνάμιξιν μὲ τὴν κοινωνίαν πρέπει νὰ ἔχουν ὡς συνέπειαν, ὄχι τὴν ἀπομάκρυνσιν καὶ «ἀναχώρησιν», ἀλλὰ τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ἐν συναισθήσει τῆς εὐθύνης περίσκεψιν.

ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΩΤΕΡΟΝ

Ἄλλως τε τὸ θέμα αὐτὸ καὶ ἡ λύσις αὐτῇ προσήκει ὄχι μόνον διὰ τοὺς δικαστικούς λειτουργοὺς ἀλλὰ καὶ δι' ὅλους τοὺς κρατικούς λειτουργοὺς ἐν γένει, ἀκόμη δὲ καὶ διὰ κάθε πνευματικὸν ἄνθρωπον. Διὰ κάθε πνευματικὸν ἄνθρωπον προβάλλει ἡ ἀνάγκη, ἡ εὐθύνη, νὰ συμβιβάζῃ δύο, φαινομενικῶς μόνον ἀντιθέτους, ἀξιώσεις, ἀφ' ἑνὸς τὴν ἀξίωσιν τοῦ νὰ εἶναι κοινωνικὸς ἄνθρωπος καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἀνάγκην νὰ προσέχῃ νὰ μὴ παρασυρθῇ

ἀπὸ τὸ κακόν, πού δυστυχῶς (δὲν ὠφελεῖ νὰ τὸ κρύψωμεν) ὑπάρχει ἐν πλησμονῇ εἰς τὸν σύγχρονον κοινωνικὸν βίον. Ἀλλὰ ἡ λύσις δὲν εὑρίσκεται εἰς τὴν φυγὴν ἀλλ' εἰς τὰ λόγια τὰ ὁποῖα εἶπε ὡς σύνθημα Ἐκεῖνος, πού δίδει τὴν ἀληθινὴν θεμελίωσιν τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν κοινωνιῶν: « Ὑμεῖς ἐστὲ τὸ ἄλας τῆς γῆς », ἢ, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος α, τὸ φύραμα » τῆς ζύμης. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἄλας ὅπως καὶ τὸ φύραμα δὲν εἶναι μακρὰν ἀλλὰ μέσα εἰς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ὑποστῇ τὴν ἐπίδρασίν του. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἶναι μέσα ὄχι διὰ νὰ ὑποστῇ ἀλλὰ διὰ νὰ ἀσκήσῃ ἐπίδρασιν. Ἐάν, λοιπόν, ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος ἔχῃ συναίσθησιν αὐτῆς τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς εὐθύνης του, τότε ὄχι μόνον ἤμπορεῖ ἀλλὰ ὑποχρεοῦται νὰ ἔχῃ τὴν κοινωνικότητα ἐκείνην ἢ ὁποῖα θὰ τὸν τονώσῃ, θὰ τὸν βοηθήσῃ καὶ θὰ προφυλάξῃ ἀπὸ τοῦ κινδύνου, ἡ ἀρετὴ του νὰ εἶναι ἀπόκοσμος καὶ ἄρα ἀμφιβόλου ἀξίας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΙ

Ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν τὰς θερμὰς μας εὐχαριστίας εἰς ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εἶχον τὴν καλωσύνην νὰ μνησθῶν διὰ τοῦ τύπου, ὁμιλιῶν ἢ ἐπιστολῶν, τῆς δεκαετίας ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς «Διακηρύξεως» τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Καὶ μόνη ἡ τοιαύτη συμμετοχὴ εἰς τὴν δεκαετηρίδα εἶναι ἐνίσχυσις πολύτιμος. Ἡ δὲ κριτικὴ, ἰδίως ὡς πρὸς τὰ «παραλειπόμενα» καὶ αὐτὴ εὐπρόσδεκτος. . . ἄλλο ὅτι ὑπάρχει ἀπάντησις, περὶ ἧς ἐν χρόνῳ εὐθέτω!

Z. N.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΧΙΟΥΜΟΡ ΠΟΥ ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΕΙ

Κύριε Διευθυντά,

Ἴσως ἔρχεται καθυστερημένον, παρ' ὅλον τοῦτο ὁμῶς παρακαλῶ νὰ δημοσιεύσετε τὸ γράμμα μου αὐτό, γιατί πιστεύω πὸς ἐκφράζει τις σκέψεις καὶ τις ἀνησυχίας πολλῶν ἄλλων ἀναγνωστῶν σας.

Τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, ὅταν

κάθε συνειδητὸς χριστιανὸς ἐνοιθε μέσα του κάποια ἱερὴ συγκίνησι καὶ πνευματικὴ ἀνάτασι προσπαθώντας μιὰ φορὰ ἀκόμα καὶ συλλάβη καὶ νὰ κἀν βίωμά του τὸ νόημα τῆς Ἐνσαρκώσεως, ἀρκετοὶ ὁμοθετεῖς μας, ποὺ διάβασαν μιὰν ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα, δοκίμασαν βαθεῖα ἀπογοήτεσι, ἀλλὰ καὶ ἀνησυχία μαζὶ με ἀγανάκτησι. Τὴν ἡμέρα ποὺ ἡ Χριστιανωσύνη ἐτοιμαζόταν νὰ ἐορτάσῃ τὸ μοναδικὸ γεγονός στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος, ποὺ μᾶς ἀπεκάλυψε χειροπιαστὰ τὴν πραγματικότητα τοῦ ὑπερφυσικοῦ κόσμου, τὴν πραγματικότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀγάπης Του πρὸς τὸν ἄνθρωπον, τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἐδιάλεξε ἕνας εὐθυμογράφος γιὰ νὰ διακοιμωδῆσῃ τὴν πίστι τῶν χριστιανῶν στὴν ὑπαρξί τοῦ ὑπερφυσικοῦ κόσμου, συνεπῶς καὶ τοῦ Θεοῦ, τὴν πίστι στὴν μεταθάνατο ζωὴ, καθὼς καὶ στὴν ἀπόδοσι τελικῆς θείας δικαιοσύνης.

Ἐσκωκίω τὸ εὐθυμογράφημα καὶ διερωτῶμαι μαζὶ με χιλιάδες ἄλλων Ἑλλήνων Χριστιανῶν, τί ἐπέδωκε ἀρὰ γε ὁ εὐθυμογράφος κἀνοντας τὸ θεμέλιο τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἀντικείμενον τόσον ἐλαφρῶς εὐθυμογραφίας καὶ χονδροειδοῦς γελοιοποιήσεως καὶ μὴ ἀλλοῖα μιὰ τέτοια μέρα. Καὶ ἀν ἀκόμα ὁ εὐθυμογράφος πιστεύῃ (ὅπως δίνει τὴν ἐντύπωσι) στὸ γνωστὸ καὶ τετριμμένο κῆρυγμα τῆς υλιστικῆς κοσμοθεωρίας, ὅτι ἡ πίστις στὴ μέλλουσα ζωὴ εἶναι παρηγορητικὸς μῦθος, ἀποκύημα ἀπελιπμένης φαντασίας θυμάτων τῆς κοινωνίας, καὶ πάλι διερωτῶμαι, ἀν ἔχῃ αὐτὸς τὸ δικαίωμα νὰ κἀνῃ χρῆσι τοῦ δημοσίου λειτουργήματος του ὡς δημοσιογράφου σὲ μιὰ χριστιανικὴ χώρα.

Δὲν θέλομε νὰ πιστεύσωμε πὸς ἕνα τέτοιο δημοσίευμα βρίσκεται μέσα στὶς συνειδητὲς ἐπιδιώξεις τῆς ἐφημερίδος ποὺ τὸ ἐδημοσίευσε. Γιατὶ ἀλλοίως θὰ ἔπρεπε νὰ σημάνωμε πανελληνίῳ πνευματικῷ συναγεμῶ γιὰ νὰ ξεσηκωθῇ ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία καὶ νὰ προσέξῃ ποὺ βρίσκεται ὁ μεγαλύτερος, ὁ ὑπουλτότερος πνευματικὸς καὶ ἠθικὸς κίνδυνος.

Με μεγάλη ἐκτίμησι

Ο. Ι. ΙΑΤΡΙΑΔΗΣ

Καθηγητῆς—Θεολογικῆ

ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΓΑΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΖΥΓΙΟΝ

Κύριε Διευθυντά,

Λαμβάνων ἀφορμὴν καὶ ἐκ τῶν εἰς τὸ προηγούμενον τευχὸς γραφέντων περὶ τὴν κίνησιν πρὸς καθιέρωσιν τετάρτου γάμου καὶ εἰσαγωγῆς νέου λόγου διαζυγίου, ὡς καὶ τῶν ἐν γένει ὑμετέρων ἀγώνων πρὸς διασφάλισιν τοῦ ἑλληνικοῦ οἴκου, ἔχω τὴν τιμὴν ν' ἀποστείλω τὸ ἀπὸ

31.12.56 ὑπόμνημά μου, ὑποβληθὲν ἤδη πρὸς τὸν κ. Ἐπιτροπὸν Δικαιοσύνης, με τὴν παράκλησιν ὅπως δημοσιεῖθῃ εἰς τὸ ὑμέτερον Περιοδικόν.

Μετὰ τιμῆς.

Π. ΚΟΡΔΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ
Πάρεδρος Νομικοῦ Συμβουλίου
τοῦ Κράτους

Κύριε Ἐπιτροπῆ,

Μετ' ὀδυνηρᾶς ἐκπλήξεως, ἐπληροφορήθην διὰ τοῦ τύπου τὴν ἐπιχειρουμένην εἰσαγωγὴν νέου λόγου διαζυγίου, ὡς καὶ τὴν ἐπιτρέψιν τοῦ τετάρτου γάμου, προπάρξαντος τρίτου ἐγκύρου.

Ἐξ ἐπιστημονικοῦ καθήκοντος, καθ' ὃ διαθέσας μέγα μέρος τοῦ συγγραφικοῦ μου ἔργου εἰς τὸ Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ θέσω ὑπ' ὄψει Ὑμῶν τὰς κάτωθι ἀπόψεις, δι' ὧν ἐνισχύεται ἡ παρ' ὑμῶν ἀκολουθουμένη ὑγιῆς καὶ σώφρων στάσις ἐν τῇ ἀντιμετωπίσει τῶν δύο προτεινομένων καινοτομιῶν.

I. Ὡς τυγχάνει Ὑμῖν γνωστόν, διὰ τοῦ άρθρου 1355 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος ἀπαγορεύεται ἡ σύναξις τετάρτου γάμου, προπάρξαντος τρίτου ἐγκύρου γάμου. Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ὁ Ἀστ. Κ. ἠθέλησε νὰ συμπληρώσῃ τὴν διὰ τοῦ άρθρου 1354 καθιερουμένην μονογαμίαν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ νὰ κυρώσῃ τὸν συνοδικὸν κανόνα (τόμος ἐνώσεως) τῆς κατὰ τὸ ἔτος 921 ὑπὸ τῶν αυτοκρατόρων Κωνσταντίου Ζ' καὶ Ρωμανοῦ Β' συγκληθείσης συνόδου, ἧς ἐκυρώθη νόμῳ ὁ κανὼν οὗτος. (Ὁράτε Κρασσαῖ, Οἰκογενειακὸν Δίκ., § 19 ἐν τέλει, Μπαλῆ, Οἰκογ. Δίκ., § 16, πρβλ. Μομφερᾶτον IV § 12). Πρωτίστως, ρητέον, ὅτι ὁ κανὼν οὗτος, ὡς συνοδικός, τυγχάνει τῆς προστασίας τοῦ άρθρου 2 τοῦ Συντάγ. 1952 καὶ δὲν δύναται νὰ τροποποιηθῇ ὑπὸ τῆς Πολιτείας μονομερῶς, ἀνευ συμφώνου γνώμης τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἀντίθετος διάταξις νόμου πρὸς τὸν ἀνω συνοδικὸν κανόνα καθιστᾷ ἐαυτὴν προφανῶς ἀντισυνταγματικὴν καὶ τὰ τακτικὰ δικαστήρια δικάζοντα ἀξιώσεις διατροπῆς κλπ. τῶν συζύγων, γενομένων τοιούτων διὰ συνάψεως τετάρτου γάμου, δὲν θέλουν ἐπιδικάσει αὐτάς, ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι εἶναι βεβαία ἢ κήρυξις τῶν ὡς ἀκύρων, ὡς συναφθέντων βάσει ἀντισυνταγματικῆς, κατ' ἀνωτέρω, διατάξεως. Ἀληθῆς ὅθεν ἀναστάτως θέλει ἐπέλθει διὰ θεσμοθετήσεως τῆς ἐπιτρέψεως τοῦ τετάρτου γάμου, ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι ἡ προτεινομένη καινοτομία ἀντίκειται εἰς τὰς περὶ γάμου ὑγιεῖς ἀντιλήψεις τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, συναφασμένας, ἀρρήκτως, ἔκπαλαι, με τὰς τοιαύτας τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὁ τετάρτος γάμος ἰσοῦται πρὸς διαδοχικὴν πολυγαμίαν.

II. Ἐπὶ τῆς δευτέρας προτάσεως. Δι' αὐτῆς ἐπιδιώκεται ἡ εἰσαγωγὴ νέου λόγου διαζυγίου διὰ τοῦς ἐπὶ ἑπταετίαν τελοῦντας ἐν διαστάσει καὶ δὴ ἀνεξαρτήτως ὑπακιβόλητος τοῦ ἐπὶ διαζεύξει ἐναγομένου. Σχετικῶς ὁ Ἀστ. Κ. διὰ τοῦ άρθρου 1441 ἐπιτρέπει τὴν διάζευξιν διὰ

κακόβουλον ἐγκατάλειψιν ἐπὶ dietian, προφανῶς ὅμως παρέχεται λόγος διαζυγίου ὑπὲρ τοῦ κακοβούλου ἐγκαταλειφθέντος συζύγου καὶ οὐχὶ ὑπὲρ τοῦ κακοβούλου ἐγκαταλείψαντος. Ἄρ. Π. 380/55, Μπαλὴ αὐτόθι § 100. Τὸ στοιχεῖον τῆς ὑπαιτιότητος τοῦ ἄρθρου 1441 οἱ νεωτερισταὶ θέλουν νὰ τὸ ἀπαλείψουν διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν μονομερῆ λύσιν τοῦ γάμου ὡς κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους (repudium, libellum repudii) καὶ ὅπως ἰσχύει εἰς ξένας τινὰς νομοθεσίας ὡς ἐλεύθερον διαζύγιον, ὡς ἀποκαλεῖται. Φαντάζεται τις τί θὰ ἐπακολουθήσῃ μὲ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ προκειμένου λόγου, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὅτι δὲν θὰ ὑπάρξῃ ἄργότερα διαταγὴ ἡ ἐπταετία νὰ γίνῃ πενταετία καὶ κατόπιν διετία. Ἄληθης ἀποσύνθεσις τῆς ἑλληνικῆς οικογενείας καὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς ἐρειδομένης ἑλληνικῆς Πατριδος. Ἄληθης στρέβλωσις καὶ καταστρατήγησις τοῦ ἄρθρου 1441 Ἄστ. Κ. Ρητέον, ὅτι δίκαια κρατῶν μὲ χαλαρωτέρας τὰς περὶ ἠθικῆς ἀντιλήψεως των ἔχουν τὴν διατάξιν τοῦ ἄρθρου 1441 Ἄστ. Κ. Ὁρᾶτε Ἐλβ. Κ., ἄρθρον 140, Ἀστρ. Κ. 109, Γερμαν. Κ. § 1567, Ἰταλ. Κ. 151 κλπ., τὴν ὅποιαν ἡμεῖς ἐπιδιώκομεν νὰ ἀχρηστεύσωμεν, προπροεβούμενοι εἰς νεωτερισμοὺς νομοθετικούς.

Εἶναι, κ. Ὑπουργέ, ἀτύχημα, ὅτι εἰς τὸ ἰσχύον Σύν/μα δὲν περιλήφθη διατάξις οἷα ἡ τοῦ ἄρθρου 24 τοῦ Σύν/τος 1927 καθ' ἣν ὁ Γάμος τελεῖ ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν προστασίαν τοῦ Κράτους, ἐνῶ ἕτερα νεώτατα Σύν/ματα κατοχύρωσαν τὸν γάμον δι' εἰδικῶν διατάξεων: Ὁρᾶτε Σύν/μα Δουτικῆς Γερμανίας 1949, ἄρθρον 6 καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἰδίως Die Grundrechte (Handbuch der Theorie und Praxis der Grundrechte), Neumann Nipperdey-Scheuner, 1954, II, σελ. 122, τὸ Ἰταλικὸν Σύν/μα τοῦ 1948, ἄρθρον 29, πρβλ. Γαλλ. Σύν/μα 1946 προοίμιον § 10, 11. Καὶ ἐνῶ τὸ ἰσχύον Σύν/μα δὲν ἐπροστάτευσε τὸν γάμον, ἔθεσαν ὅμως ὑπὸ τὴν προστασίαν του τοὺς Συνεταιρισμοὺς! Ὁρᾶτε ἄρθρον 109. Νομίζω ὅμως προσέτι ὅτι ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ νέου λόγου διαζυγίου προσκρούει εἰς ἀνεπιληψίαν διεθνεῖς ὑποχρεώσεις τῆς Ἑλλάδος. Οὐτω διὰ τῆς Οἰκουμένης Διακηρύξεως τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν τῆς 10.12.1948 ἐν ἄρθρῳ 16 § 3 ὀρίζεται ὅτι ἡ οἰκογένεια δικαιοῦται τῆς προστασίας τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ Κράτους, ὅχι βέβαια προστασίας, οἷα ἡ προτεινομένη. Ὑποστηρίζεται δὲ σοβαρῶς, ὅτι αἱ διατάξεις τῆς Διακηρύξεως ἔχουν νομικὴν ἀξίαν διὰ τὸ ἐσωτερικὸν δίκαιον τῶν χωρῶν, αἵτινες εἶναι μέλη τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Ὁρᾶτε Δασκαλάκη, Οἰκουμένη διζικήριξις 1953 σελ. 106 σημ. 244 κλπ. Οὕτω ἡ ὑπὸ κρίσιν πρότασις θ' ἀπετέλει αὐθαίρετον διαρρυθμίσιν τῶν περὶ γάμου σχετικῶν διατάξεων τῆς Διακηρύξεως. Δὲν θὰ ἦτο συγχορηγὸν ἡ Ἑλλάς - μέλος τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ἀντὶ νὰ λαμβάνῃ μέρημιαν νομοθετικὴν ὑπὲρ τοῦ γάμου, νὰ νομοθετῇ κατ' αὐτοῦ.

Πρὲς κ. Ὑπουργέ, νὰ σημειώσω, ὅτι ἡ προτεινομένη διατάξις θὰ βραβεύσῃ τὴν ἐξώγαμον συμβίωσιν, ἥτις ἀποτελεῖ πληγὴν τοῦ κοινωνικοῦ

μας σώματος, διότι, προφανῶς, οἱ ὑπὲρ τῆς ἀλύσεως τοῦ νομίμου καὶ κανονικοῦ γάμου μαχόμενοι, ἀποβλέπουν εἰς τὴν νομιμοποίησιν τῆς ἐξώγαμου συμβιώσεως. Εἶναι πρέρρον, ὅτι οἱ σοφοὶ συντάκται τοῦ ἰσχύοντος Ποινικοῦ Κώδικος δὲν ἐφρόντισαν νὰ ἐπαναλάβουν τοῦλάχιστον τὴν διατάξιν τοῦ ἄρθρου 658 τοῦ προἰσχύσαντος Ποινικοῦ Νόμου, τὴν τιμωροῦσαν ἔστω διὰ πταισματικῆς ποινῆς τὴν ἐξώγαμον συμβίωσιν. Δὲν θὰ εἴχομεν φθάσει εἰς τὸν κατῆφορον τὸν σημερινόν, ἂν ὁ Ποιν. Κώδιξ ἀντεμετώπιζε τὸ ὑπ' ὄψει ζήτημα.

III. Αἱ προτεινόμενα τροποποιήσεις τοῦ Ἄστ. Κώδικος, οὕτως ἡ συμβολὴ εἰς τὴν κοινωνικὴν σταθερότητα τῆς χώρας εἶναι αὐτόδηλος, δέον, καθ' ἡμᾶς, ν' ἀποκρουσθῶν, πάσῃ θυσίᾳ, ἀνεξαρτήτως τῶν ἄνω νομικῶν λόγων, κυρίως, διότι καθάπτουται τὸν ὕγιον περὶ γάμου ἑλληνικῶν παραδόσεων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐρεῖδεται ἡ ἑλληνικὴ οἰκογένεια καὶ ἡ ἐπ' αὐτῆς θεμελιωμένη ἑλληνικὴ Πατρις. Διότι, προφανῶς, μὲ ἀποσυνθεμισμένη ἑλληνικὴν οἰκογένειαν, εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ὕγις περὶ Πατριδος ἀντίληψις.

Π. ΚΟΡΑΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΑ ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΜΑΣ

Ἀγαπηταί « Ἀκτίνες »,

Μὲ δικαιολογημένην πικρίαν ὁ ἐπιστολογράφος σας τοῦ τεύχους Ἰανουαρίου ὑπὸ τὸν τίτλον « Διὰ τὰ χωριά μας » ἐκθέτει τὸν μαρasmus τῆς ὑπαίθρου καὶ μὲ δίκαιον παράπονον ὑπογραμμίζει ὅτι κατεπεῖγουσαι ἀνάγκαι τῶν χωριῶν μας παραμερίζονται διὰ νὰ εὐνοηθῇ ἡ Πρωτεύουσα.

Ἐφ' ὅσον ὅμως αἱ ἀρμόδια ὑπηρεσίαι εἰτε λόγῳ ἐλλείψεως κονδυλίων εἰτε λόγῳ εὐνοίας πρὸς τὰ ἀστικά κέντρα ἔχουν χαλαρώσει τὴν προσοχὴν διὰ τὴν ἀνακούφισιν τῆς ὑπαίθρου, προβάλλει ἡ ὑπογράφουσα δι' ἡμᾶς τοὺς ἰδιώτας, τοὺς μακαρίως ἀπολαμβάνοντας τὰς ἀνάσεις τῶν μεγάλων πόλεων, νὰ κινηθῶμεν μὲ ἐπιρρημένην πρωτοβουλίαν διὰ τὴν δημιουργίαν ἔργων κοινοφελῶν χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, τὰ ὅποια θὰ ἀνυψώσουν τὴν στάθμην τοῦ πνευματικοῦ καὶ βιοτικοῦ ἐπιπέδου εἰς τὸ χωριό.

Εἶναι ἀληθές καὶ εὐχάριστον ὅτι τελευταίως ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἔχει ἐπιτύχει ἀρκετὰ εἰς τὰς πόλεις καὶ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ πολλοὺς καλοὺς καρπούς. Ἀλλὰ Ἑλλάς δὲν εἶναι μόνον αἱ πόλεις. Ἐξω καὶ γύρω ἀπὸ αὐτάς, ἡ Ἑλλάς τοῦ παραγωγικοῦ μόχθου καὶ τοῦ τιμίου ἰδρώτος, τὰ Ἑλληνικὰ χωριά, περιμένουν τὴν θωπίαν τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ τὴν ἠθικὴν καὶ ὕλικήν συμπαράστασιν ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς των τοὺς διαμένοντας εἰς τὰ ἀστικά κέντρα. Πολλὰ εἶναι δυνατόν νὰ γίνωσιν καὶ διὰ τοὺς ἀγρότας μας, ἐὰν τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα τῆς χριστιανικῆς καρδίας μας κινήσωσιν τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν καὶ πρὸς αὐτούς.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου πληροφορῶ μὲ χαρὰν τὴν σύνταξιν καὶ τοὺς ἀναγνώστας τοῦ περιοδικοῦ

« Ἀκτίνες », ὅτι καταβλήθεισα σχετικὴ προσπάθεια ἀπὸ ὀλιγάριθμον ὁμάδα ἰδιωτῶν τοῦ σωματείου « Φιλαγροτικὴ Ἐταιρεία » εἰς τὴν πόλιν μας, ἐπέτυχε εἰς διάστημα μόνις 3 μηνῶν μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὸ σπουδαιότερον νὰ ἀνεγερθῆ εἰς τὴν περιοχὴν " Ἄνω Ἀλισσοῦ, ἔξω τῶν Πατρῶν, ὀλόκληρον κτίριον μήκους 52 μέτρων, αἱ δαπάναι ἀνεγέρσεως τοῦ ὁποίου ἀνήλθον εἰς πολλὰς ἑκατοντάδας χιλιάδας δραχμῶν, μὲ πρόθεσιν νὰ χρησιμοποιηθῆ ὡς Σχολεῖον διὰ τὴν παροχὴν δωρεᾶν γεωργικῆς μορφώσεως εἰς τοὺς ἀγροτοπαιδας. Καὶ εἶναι εὐνόητον ὅτι ἡ κατάλληλος πνευματικὴ μόρφωσις καὶ τεχνικὴ κατάρτισις τῶν παιδιῶν, θὰ δώσῃ εἰς αὐτὰ τὴν αἰσιοδοξίαν εἰς τὴν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν δυνατότητα νὰ ἀντι-

μετωπίσουν εὐκολώτερον τὰ προβλήματα τοῦ χωριοῦ. Θὰ μάθουν πῶς θὰ κάμουν τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας περισσότερον ἀποδοτικὰς καὶ ὀλιγώτερον σκληρὰς, καὶ πῶς ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δένδρα θὰ κατορθώσουν νὰ ἐμβολιάσουν καὶ τὰ ἄλλα παιδιὰ, ὥστε νὰ μεταδώσουν καὶ εἰς αὐτὰ τὸ πνεῦμα τῆς αἰσιοδοξίας καὶ τὴν εὐχαρίστησιν μὲς προγραμματισμένης ἐργασίας γονίμου καὶ ἀποδοτικῆς. Ἡ εὐμερία δὲ τοῦ χωριοῦ θὰ ἀνακόψῃ καὶ τὸ ρεῦμα τῆς ἀστυφιλίας διὰ νὰ δυνηθῆ καὶ ὁ ἀστικός κόσμος νὰ ἀναπτυχθῆ ἔν ἀνέσει.

Πάτριαι

Μετὰ πολλῆς τιμῆς

B. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

« ΓΙΑ Ν' ΑΝΟΙΞΗ Ο ΔΡΟΜΟΣ »

Μήνυμα παρηγορίας, πίστεως καὶ θάρρους, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ στήριγμα ψυχῆς καὶ πνεύματος, ὁδηγὸς ζωῆς καὶ δημιουργίας εἶναι τὸ βιβλίον τοῦ Π. Μελίτη « Για ν' ἀνοίξη ὁ δρόμος ». Ἦρθε τις πρώτες μέρες τοῦ νέου χρόνου σὰν ἓνα πολύτιμο δῶρο πρὸς τὸν πνευματικὸν κόσμον, πρὸς τὸν ἄνθρωπον γενικώτερα, μὲ ὠραία, καθαρὰ καὶ ἀνώτερη προσφυγὴ μελέτης καὶ στοχασμοῦ, πείρας καὶ κρίσεως, πού κινεῖ τὴν σκέψιν καὶ δυνεῖ τὴν καρδίαν, πού ἀνυψώνει καὶ πλατύνει τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν.

Οἱ μελέτες πού τὸ ἀποτελοῦν δὲν βοηθοῦν ἀπλῶς τὸν ἄνθρωπον στὴν ἀγωνιώδη προσπάθειά του νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ χάος καὶ νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν ἀπελπισίαν, ἀλλὰ τοῦ δίδουν μαζὶ καὶ τὰ ἐφόδια, τὰ πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ ὅπλα, τὴ δύναμιν, γιὰ νὰ μωρῶσῃ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν προσπάθειά του. Καὶ δὲν τὸν καθοδηγοῦν ἀπλῶς στὴν πολύμοχθον ἐργασία (γιὰ ν' ἀνοίξη ὁ δρόμος). Τοῦ τὸν ἀνοίγουν κιάλας. Ρίχνουν τοὺς φραγμοὺς τῆς πλάνης, ξεριζώνουν τοὺς ὀγκώλους τῶν ὀλισθητικῶν θεωριῶν καὶ ἀντιλήψεων, σπάζουν τις ἀραχνιασμένες πύργους τῆς κακῆς ἐξέως καὶ τῆς ρουτίνας καὶ, τινάζοντας ἀπὸ τὸν ὄργανισμὸν τοῦ ἀνθρώπου τὸ παραλυτικὸ μούδιασμα τῆς μοιρολατρίας καὶ τῆς ὑποταγῆς, ἀφήνουν μπροστὰ στὰ ἐκπληκτικὰ μᾶτια τοῦ ἀνοικτοῦ καὶ ἐλευθεροῦ τοὺς ὀρίζοντες καὶ φωτίζουν τὸν δρόμον πού ὁδηγεῖ στὸ βᾶθος, πρὸς τὰ πάνω, πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ φῶς.

Σύνθεσις ὀργανωμένη καὶ σφιχτοδεμένη γερά, στηριγμένη ἀλόγητα στὰ αἰώνια καὶ ἀκατάλυτα θεμέλια τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ ἀγκυλιάζει μὲ φωτεινὴ κρίσιν καὶ μὲ θερμὴ ἀγάπην τὰ κρισιμώτερα προβλήματα τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ πῶς καίρια καὶ βασικὰ αἰτήματά του. Καὶ δὲν εἶναι βέβαια τυχαῖο, ἀλλὰ ἀπεναντίας σκόπιμον καὶ ἐνδεικτικὸν τὸ γεγονός ὅτι τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου εἶναι

ἀφιερωμένο πρὸς θέματα τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ μας, καὶ ἐιδικώτερα τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Τέχνης. Εἶναι τὸ πρῶτον καὶ θεμελιώδες βᾶθος γιὰ τὸ στερεὸν χτίσιμο τοῦ ὅλου πνευματικοῦ οἰκοδομήματος.

Καὶ μπροστὰ σ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ βᾶθος, πού ἐμπίπτει πῶς πολλὴ στίς ἀρμοδιότητες τῆς στήλης αὐτῆς, στεκόμαστε μὲ ἰδιαίτην τιμὴν καὶ χαρὰ καὶ νιώθουμε τὴν πῶς βαθειὰ ὑποχρέωσιν καὶ ἀνάγκην νὰ καλέσουμε τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους τῆς χώρας, καὶ ἐιδικώτερα ἐκείνους πού ἀσχολοῦνται μὲ τὰ γράμματα καὶ τις τέχνες, νὰ προσέλθουν κι' αὐτοὶ μαζὶ μὲς ἀπροφάσιστα, ἀδίστακτα καὶ πρόθυμα, μὲ ἀνοιχτὰ τὰ μάτια τοῦ μυαλοῦ καὶ τῆς ψυχῆς, γιὰ ν' ἀντικρούσουμε μαζὶ μὲ καθαρὸτητα σκέψεως, τὸν τομέα τῆς μελέτης αὐτῆς καὶ νὰ ἐμβαθύνουμε μὲ ἀγνότητα συνειδήσεως καὶ καρδίας στὰ μεγάλα καὶ πρωταρχικὰ θέματα πού ἐξετάζει. Ὁ ἀποκομίσουμε πολύτιμα καὶ οὐσιαστικὰ στοιχεῖα μελέτης, ἀνανώσεως καὶ δημιουργίας καὶ ἀποκτόντας βαθύτερη συνείδησιν τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτιστικῆς εὐθύνης μας, θὰ μωρῶσουμε ν' ἀνταποκριθοῦμε ὅσο τὸ δυνατόν καλῶτερα στὸ καθήκον μας καὶ στὴν ἀποστολήν μας.

ΝΕΟΣ ΘΟΥΡΒΟΣ

ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΘΕΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΣΚΕΨΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Νέος πάλι θούρβος γιὰ τὴν καταπάτησιν τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως καὶ τοῦ λόγου. " Ἄρθρα καὶ σχόλια στίς ἐφημερίδες, διαμαρτυρίες τῶν σωματείων, ἐπερώτησις στὴν Βουλὴν. Καὶ γιὰ τί ; Διότι, σύμφωνα μὲ κάποιον παλαιὸν νόμον, πού εἶχε γίνῃ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς, μὲ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ ἀπηγόρευσε διὰ τῆς Ἀστυνομίας ὀρισμένα τραγῳδία πρὸς κάποιον μουσικὴν ἐπιθεώρησιν, τὰ ὅποια ἔκρινε ὅτι ἐπρόσβαλλον τὴν θρησκείαν μας.

Βέβαια ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ κατοχικοῦ νόμου εἶναι ἀντιπαθητικὴ, ὅπως ἐξ ἴσου ἀντιπαθητικὴ εἶναι καὶ ἡ διὰ τῆς Ἀστυνομίας ἀπαγόρευσις. Ἄλλὰ δὲν εἶναι ἄραγε ἀντιπαθητικὴ — πολὺ περισσότερο ἀντιπαθητικὴ — ἡ ἔμπνευσις καὶ ἡ ἐκτέλεσις τραγουδιῶν, ποῦ, κατὰ ὅποιονδήποτε τρόπον, προσβάλλουν τὴν θρησκεία; Καὶ ἂν εἶναι ἐνέργεια «ἀντιπνευματικὴ», ὅπως τὴν χαρακτηρίζουν, τὸ ἀναγκαστικὸ σταμάτημα τῶν τραγουδιῶν αὐτῶν, δὲν εἶναι ἀσύγκριτα περισσότερο ἀντιπνευματικὴ πράξις αὐτὰ καθαυτὰ τὰ τέτοια τραγούδια;

Καλὴ καὶ σεβαστὴ εἶναι βέβαια ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως καὶ τοῦ λόγου, ἀλλὰ μὲ μίαν προϋπόθεσιν: νὰ ὑπάρχῃ σκέψις καὶ λόγος. Ἄλλὰ ὑπάρχει τάχα «σκέψις» σὲ τέτοιαις νοθεύσεσι καὶ διαστροφῆς τοῦ πνεύματος; Καὶ ὑπάρχει «λόγος» σ' αὐτὰ τὰ οἰκτρὰ ὑποκατάστατα τῆς δῆθεν εὐφυολογίας;

Δὲν συνηθίζουμε νὰ πηγαίνουμε στὶς λεγόμενες «ἐπιθεωρήσεις» καὶ δὲν ἔχουμε ἐπομένως (καὶ εὐτυχῶς) ἄμεσην ἀντίληψιν τῶν τραγουδιῶν αὐτῶν. Ἄλλὰ ἐμάθαμε θετικὰ ὅτι τὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ εἶναι παρωδία τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ ἀριστοουργήματος τῆς «Κυριακῆς προσευχῆς». Καὶ ἐξακριβώσαμε ὅτι τὸ «ρεφραίν», ποῦ ὑποτίθεται ὅτι εἶναι τὸ ἀπόσταγμα τοῦ νοήματος τοῦ τραγουδιοῦ καὶ ἐκφράζει τὶς ἔμπνευσεις καὶ τὶς προθέσεις τοῦ... ποιητοῦ του, ἀπειθῆναι πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τοῦ λέγει:

Ἄπὸ τὸ στόμα μου καὶ στὸ ἅγιον σου αὐτὶ
ἄς φθάσῃ, Κύριε, ἡ δέησις αὐτῆ,
μὴ γίνουσι ὅλα ρόιδο,
ἐκτός ἂν ἔβαλες γαρύφαλον σ' αὐτὶ
καὶ κάνεις τὸ κορόιδο».

Μὰ δὲν ντρέπονται λοιπὸν ἀλήθεια ἐκεῖνοι ποῦ ζητοῦν τὴν προστασία καὶ τὴν ἀσυδοσία τέτοιων ἐξαμβλωμάτων; Καὶ δὲν συναίσθονται τὴν βαρύτερη εὐθύνη ἀπέναντι στὴν πνευματικὴ ζωὴ αὐτοῦ τοῦ τόπου, ὅταν παρουσιάζονται νὰ προμαχοῦν μὲ ἱερὸ μένος γιὰ τέτοιαις ἐκδηλώσεσι, ποῦ, περισσότερο κα' ἀπὸ τῆ θρησκεία, προσβάλλουν τὸ πνεῦμα καὶ διαφθείρουν ὅχι μόνον τὴν ἠθικὴ συνείδησιν, ἀλλὰ καὶ τὸ καλαισθητικὸ αἶσθημα τοῦ λαοῦ;

Ἄδιστακτα πιστεύουμε ὅτι, καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε νόμος, θὰ ἔπρεπε νὰ δημιουργηθῆ, γιὰ νὰ προστατεύῃ τὸν πνευματικὸν πολιτισμὸν τῆς χώρας ἀπὸ τέτοιαις προσβολῆς καὶ ὑπονομιέσεσι. Καὶ ἂν ὁ κατοχικὸς νόμος θὰ ἔπρεπε νὰ καταργηθῆ, καὶ ἂν ἡ ἐπέμβασις τῆς Ἀστυνομίας θὰ ἔπρεπε ν' ἀποφεύγεται, εἶναι ὑποσέδηποτε ἀνάγκη νὰ βρεθῆ καὶ νὰ καθιερωθῆ νέος νόμιμος τρόπος, γιὰ νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν σεβασμὸν, τὴν εὐθύνην καὶ τὸ καθῆκον ἀπέναντι στὶς γνήσιαις πνευματικαῖς ἀξίαις σ' ἐκεῖνους, ποῦ τὰ λησμονοῦν, ἢ τὰ παρανοοῦν ἢ τὰ διαστρέφουν.

Ο ΝΕΟΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ

Μὲ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἡλίου Βενέζης ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν δὲν ἐβράβευσε μόνον μὲ δίκαιη τιμὴ τὸ

ἄξιο καὶ διαλεχτὸ λογοτεχνικὸ ἔργο τοῦ διακεκριμένου συγγραφέως, ἀλλὰ ἐπλούτισε συγχρόνως καὶ ἐνίσχυσε τὴν Τάξιν τῶν Γραμμάτων μὲ ἓνα γόνιμο δημιουργικὸ παράγοντα. Διότι ὁ Ἡλ. Βενέζης, μὲ τὶς γνήσιαις πνευματικὰς ἀρετὰς ποῦ τὸν διακρίνουν καὶ μὲ τὶς ἐξαιρετικὰς ἰκανότητες μελέτης καὶ δράσεως ποῦ διαθέτει, θὰ προσφέρῃ ἀσφαλῶς στὴν Ἀκαδημία καὶ ἰδιαίτερα βέβαια στὴν Τάξιν τῶν Γραμμάτων νέαις δυνάμεισι καὶ νέα ζωὴ, ὥστε ν' ἀνταποκριθῆ πληρέστερα καὶ πλατύτερα στὸν πολιτιστικὸν προορισμὸν τῆς.

Τὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ Ἡλίου Βενέζης, ἐμπνευσμένον κατὰ ἓνα μεγάλο μέρος ἀπὸ ἄμεσα βιώματα τοῦ κατὰ τὶς ἔθνικαις περιπέτειαις στὸ πρόσφατον παρελθόν, ζωντανεῖται καὶ ἀναδημιουργεῖ μὲ δύναμιν καὶ τέχνην τὸ ψυχικὸν δράμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἀκατάλυτην δύναμιν τῆς καρτερίας του, τῆς ἀντιδράσεως καὶ τῆς ἀναγεννήσεως. Γι' αὐτὸ καὶ διαποτίζεται ὀλόκληρον ἀπὸ βαθιὰν ἐλληνικότητα καὶ εἶναι γεμάτον ἀπὸ ἐλληνικὴν ἀτμόσφαιρα καὶ ἐλληνικὴν ζωὴν στὶς πιὸ ὠραίας ἀναμνήσεις, ἐκδηλώσεις καὶ πραγματοποιήσεις τῆς.

Ἄλλὰ καὶ μαζὶ μὲ τὸν ἐλληνικὸν αὐτὸν χαρακτήρα τοῦ ἔργου του, ἡ τέχνην του ἔχει ἐπίσης πάντα — σὰν βασικὰ συστατικὰ καὶ φυσικὰ ἐπακόλουθα τοῦ χαρακτήρος αὐτοῦ — εὐγένεια, καλοσύνη, ἀγάπη καὶ ἀνθρωπιά. Καὶ στὴν τεχνικὴν του, στὸ ὕψος του, στὴν ἔκφρασίν του, μαζὶ μὲ τὴν ἐπιμελημένην ἐπεξεργασία, ὑπάρχει ἐξαιρετικὴ καλαισθησιὰ καὶ λεπτότητα καὶ μιὰ διάχυτη ποιητικὴ πνοή, ποῦ προκαλεῖ τὴν ἀνάτασιν καὶ τὴν συγκίνησιν.

Ἐκφράζουμε τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἐκλογὴν του στὴν Ἀκαδημία θ' ἀποτελέσῃ νέον ἰσχυρὸν κίνητρο γιὰ μιὰ καινούργια δημιουργικὴ πορεία καὶ γιὰ νέα ἄξια καὶ σημαντικὰ πνευματικὰ ἐπιτεύγματα.

ΔΥΟ ΑΠΟΤΥΧΙΕΣ

Εἶναι ἰδιαίτερος λυπηρὸν ὅτι τὸ Ἑθνικὸ Θέατρον, ποῦ ἔχει πραγματοποιήσει στὸν τομέα τοῦ ἀρχαίου δράματος καὶ σὲ ἄλλαις ἐκδηλώσεσι τῆς δράσεώς του ἀξιώλογα καὶ σοβαρὰ ἐπιτεύγματα, ἐστρωσε στὴν ἐκλογὴν τῶν ἐφετειῶν θεατρικῶν ἔργων δύο τουλάχιστον ἀποτυχίας: τὴν «Κλυταιμνήστρα» τοῦ κ. Ἀλ. Μάτσα καὶ τὸν «Ἀνδροκλήτη καὶ τὸ λιοντάρει» τοῦ Μπέρναρ Σῶ.

Τὸ πρῶτον, ποῦ παρουσιάσθηκε μὲ τὴν ἀνευλαβῆ ἀξίωσιν νὰ συγχρονισθῆ καὶ ν' ἀνανεώσῃ τὴν ἀρχαία τραγωδία καὶ εἰδικότερα τὸν «Ἀγαμέμνων» τοῦ Αἰσχύλου, δὲν κατόρθωσε παρὰ νὰ παραδῆσῃ τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου δραματουργοῦ καὶ νὰ μεταμορφώσῃ τὴν τραγικὴν ἠρωίδα του σὲ κοινὴ μοιχαλίδά, πλαϊσιωμένην ἀπὸ τὴν ὁμαδικὴν μοιχεία τῶν γυναικῶν τοῦ Ἄργους!

Τὸ δεύτερον, ποῦ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ αὐθαδέστερα ἔργα τοῦ Ἰρλανδοῦ σατυρικοῦ, χωρὶς κἂν νὰ εἶναι καὶ ἀπὸ τὰ τεχνικῶς καλύτερά του, δὲν εἶχε ἀσφαλῶς τὴν θέσην του στὸ Ἑθνικὸν Θέατρον.

ΤΟΤΕ ΑΝΟΙΓΕΙ Ο ΔΡΟΜΟΣ

Είναι ανάγκη να σταθί για λίγο ή Φοιτητική Στήλη μπροστά στο γεγονός των δεκαχρόνων της « Διακηρύξεως ».

« Όσοι βέβαια γεμίζουμε σήμερα τὰ φοιτητικά ἐδάφια, δὲν ζήσαμε τὸν παλμὸ ἐκείνων τῶν πρώτων ἡμερῶν, τότε πού τὸ βιβλίο αὐτὸ περνοῦσε στὴν πρωτοπορία τῆς προσπάθειας γιὰ ν' ἀνοίξῃ ὁ δρόμος.

Ζήσαμε ὅμως τὸν ἀνοικτὸ δρόμο. Σκύψαμε στὶς σελίδες τῆς Διακηρύξεως μέσα στὴ δὴν τῶν εφηβικῶν μας ἀνησυχιῶν, ἀναζητώντας τὸ « τί λέει ἡ πίστις ». Καὶ τὴν πήραμε ὑπὸ τὰ χέρια μας, στοὺς ἀγῶνες πού ἀπ' τὰ μαθητικά θρανία ἀρχισαν, μὲ τὴν ἀρνησι πού ἐφευγε.

Στεκόμαστε, λοιπὸν, σήμερα μπροστά τὸ βιβλίο αὐτὸ καὶ τὸ ἀτενίζουμε σὰν τὴν ἐνσάρκωσι τοῦ ἡρωϊκοῦ φρονήματος μιάς γενιᾶς.

Καὶ ζητᾶμε νὰ μᾶς δείξῃ καὶ σήμερα τὸ δρόμο. Τὸ δρόμο γιὰ τὴν ολοκλήρωσι ἐνὸς ἡρωϊκοῦ φρονήματος καὶ στὶς δικές μας ψυχές, γιὰ τὸ ἀπαίτου ἑαυτῶν καὶ οἱ δικές μας μέρες.

Ὁμολογοῦμε πὼς ἀρχίσαμε νὰ νοιώθουμε κάπως καλομαθημένοι, μέσα στὴν ἄνσει τῆς ἀντιμετωπίσεως μιάς ἀρνήσεως, πού ἔχει πιά περάσει στοὺς ἡττημένους...

ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

Μὰ στὴ χριστιανικὴ προσπάθεια τὸ ἀνοικτὸ τοῦ δρόμου δὲν σταματᾷ ποτέ. Πρέπει — οὔτε λίγο οὔτε πολὺ — νὰ φέρῃ στὸν Οὐρανὸ αὐτὸς ὁ δρόμος καὶ μένει ἐπομένως μεγάλο κομμάτι ἰκόμα, γιὰ ν' ἀνοίγῃ.

« Γιὰ ν' ἀνοίξῃ ὁ δρόμος » εἶναι ὁ τίτλος ἐνὸς βιβλίου πού τώρα κυκλοφόρησε καὶ πού ὄριμασε σὰν σκέψι καὶ ζωή, στὰ δέκα χρόνια πού πέρασαν ἀπὸ τὴν Διακήρυξι.

Καὶ ἡ μελέτη τῆς νέας αὐτῆς ἐκδόσεως μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἀπαρχὴ μιάς οὐσιαστικώτερης προσφορᾶς τοῦ καθενὸς μας στὸ ἔργο πού σημειώνει δεκάχρονους σταθμούς μὲ τὴ Διακήρυξι καὶ τὸ βιβλίο αὐτὸ. Γιὰ τὸ ἀνοικτὸ τοῦ δρόμου — πρέπει νὰ τὸ ποῦμε ἀκόμη μιά φορά — ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ καθενὸς μας.

Διότι ἐδῶ ὁ σαρκαστὴς τῶν πάντων συγγραφεύς, ὑπερβαίνοντας κάθε ὄριο ἀσυδοσίας, ἀκόμη καὶ κάθε ὄριο κακοπιστίας, νομίζει ὅτι σατυρίζει τὴν ἀγνή, τὴν καθαρῆ, τὴν ἀφελή ἔστω πίστη τῶν ἡρώων καὶ μαρτύρων τῶν πρώτων αἰῶνων τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐνῶ στὴν πραγματικότητά νοθεύει καὶ διαστρέφει τὸ ὑψηλὸ πνεῦμα τῆς πίστεως τους καὶ τὸ ἀνώτερο ψυχικὸ μεγαλεῖο τῆς θυσίας τους.

Τὸ μόνο παρήγορο εἶναι ὅτι, εἴτε θεληματικὰ εἴτε ἀθέλητα, ὁ σκηνοθέτης ἔδωσε τέτοιον τόνο καὶ ρυθμὸ στὴν παράστασι, ὥστε νὰ τὸ μετατρέψῃ σὲ χοντρή φάρσα καὶ σὲ πολλὰ σημεῖα νὰ τὸ γελοιοποιήσῃ. Οἱ κριτικοὶ τὸν ἐπέκριναν γι' αὐτὸ, ἀλλὰ ἐμεῖς νομίζουμε ὅτι αὐτὴ ἦταν ἡ μόνη αἰτιαστὴ καὶ δίκαιη ἐρμηνεία ἐνὸς ἔργου, πού στὶς προθέσεις του, στὸ ὕφος του καὶ στὰ μέσα πού χρησιμοποιοῖ δὲν εἶναι πραγματικὰ παρὰ μιά ἀποτυχημένη φάρσα πού αὐτογελοιοποιεῖται.

ΜΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ

Ἡ νέα προσπάθεια, πού καταβάλλει παλαιὸς καὶ διακεκριμένος ἐκδοτικός οἶκος μὲ τὴν ἐκδοσι τῆς « Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας », εἶναι ἀξιό-

λογη καὶ σημαντικὴ. Πρόκειται γιὰ μιά σειρά ἀπὸ γνωστὰ βιβλία παλαιότερων καὶ συγχρόνων Ἑλλήνων συγγραφέων, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀπὸ καιρὸ ἐξαντληθῆ καὶ πού ἀνατυπώνονται τώρα στὸ ἴδιο σχῆμα, τὸ ἴδιο δέσιμο καὶ τὴν ἴδια γενικὰ ἐμφάνισι. Καὶ τὸ κυριώτερο : σὲ χαμηλὴ τιμῆ.

Μὲ τὴν ἐκδοσι τῶν βιβλίων αὐτῶν σὲ ὁμοιόμορφη σειρά καὶ σὲ χαμηλὴ τιμῆ ἐπιδιώκεται, ὅπως εἶναι φανερόν, ἡ εὐρύτερη κυκλοφορία τους στὸ μεγάλο ἀναγνωστικὸ κοινόν. Ἐξ ἄλλου ὅμως ἡ πλατεῖα αὐτὴ κυκλοφορία, πού, μαζί μὲ τὸ φθηνότερο χαρτί καὶ ἄλλες ἐξοικονομήσεις, καταβάλλει ἀνάλογα τὸ κόστος τῆς ἐκδόσεως, ἀποτελεῖ καὶ τὴν κυριώτερη προϋπόθεσι γιὰ τὴν διατήρησι τῆς χαμηλῆς τιμῆς καὶ τὴν συνέμισι τῆς σειράς.

Ἀλλὰ ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐκδόσεως ἐξαρτᾶται κυρίως ἀπὸ τὴν ποιότητα τῶν βιβλίων, ἀπὸ τὴ λογοτεχνικὴ καὶ πνευματικὴ τους ἀξία. Καὶ ἂν, ὅπως πιστεύουμε, κατορθωθῇ ὁ συνδυασμὸς αὐτὸς τῆς χαμηλῆς τιμῆς μὲ τὴν καλὴ ποιότητα, ἡ νέα αὐτὴ προσπάθεια θὰ ἐπιτύχῃ, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν καθαρῶς ἐκδοτικὴ τῆς ἀποψη, ἀλλὰ καὶ σὰν χρήσιμη καὶ ἀποδοτικὴ συμβολὴ στὴν ἀνάπτυξι καὶ καλλιέργεια τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινού καὶ στὴν ὑποστήριξι τοῦ καλοῦ Ἑλληνικοῦ λογοτεχνικοῦ βιβλίου.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪ ΔΗΣ

ΕΚΕΙ ΣΤΗΝ ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Τώρα που γράφονται οι γραμμές αυτές, έκει στην Ούγγαρία έχουν όλα πιά σχεδόν ήσυχάσει. Ένα ακόμα ήρωϊκό ξεσπάσμα πνίγηκε στο αίμα, γιατί το αίμα είναι το μοναδικό μέσο εξαγοράς του ήρωϊσμού και του μεγαλείου.

Νέοι άνθρωποι ήταν οι περισσότεροι από τους επαναστάτες, Φοιτητάι άρκετοί. Και απέφασαν να πεθάνουν γιά να είναι απόλυτοι στην αναζήτηση των ιδανικών τους.

Και οι νέοι άνθρωποι όλου του κόσμου, οι φοιτητάι όλου του κόσμου, σταμάτησαν γιά λίγο με δέος μπροστά σ' αυτό το βλοκατόμα. Και ήταν ένα κομμάτι από την νεολαίαν πολλών χωρών, που ντράπηκε, έστω και γιά μιá μέρα μόνο, τόν έαυτό της. Έβουωσε κάποια άλλη πνοή, ενός άλλου άερα και ένα διαφορετικό ρυθμό ζωής, άπ' τόν ρυθμό του ρόκ - εντ - ρόλ.

Θυμήθηκε ότι υπάρχουν κι' άλλα ιδανικά γιά τά όποια άξιζει να ζή και να πεθάνη κανείς.

Τώρα θά συνεχιστή έσως πάλι ή παλιά ζωή. Μά το αίσθημα της ντροπής που ζύπνησε μέσα, δέν μπορεί εύκολα να ξεπλυθή.

Και είναι αυτός ένας ακόμα τρόπος με τόν όποιον οι επαναστάσεις ύπηρετούν την αιωνιότητα.

Στήν Ούγγαρία, όπως και στην Κύπρο, γιά τά ίδια ιδανικά, ό ίδιος πόθος...

Πνίγονται έσως στο αίμα κάτω από την πίεση της βίας. Μά τούλάχιστον κάνουν τή μάζα να νιώσει ένα κρυφό αίσθημα ντροπής.

Γιατί θυμίζουν στη γή τόν ουρανó. Μαθαίνουν στους ανθρώπους, που χάνονται μέσα στη συμβατικότητα, τó κινήριμα του άπολύτου...

ΙΔΑΝΙΚΑ ΠΟΥ ΕΚΝΕΥΡΙΖΟΥΝ

Πρέπει να όμολογήσουμε ότι έχουμε ανάγκη από τέτοια μαθήματα αναζητήσεως του άπολύτου.

Μικραίνει και συνθλίβεται ή ζωή όταν την κλείνουμε μέσα στα πλαίσια μιáς ρουτινιασμένης καθημερινότητας, που δέν μάς άφήνει να ξεφύγουμε λίγο πιά πέρα άπ' τó σπιτάκι μας, τά μαθηματικά μας, τις μελλοντικές μας καλές άπολαυές.

Μάς άρκει μιá ήσυχη και άνετη ζωή, μ' ένα ποσοστό τιμιότητας και άγαθής καρδιάς, και σταματούν εκεί τά δνειρά μας, οι πόνοι και οι αναζητήσεις μας.

Τό ιδανικό μιáς μεγάλης ζωής, που θά περάσει άπ' αυτή τή γή άφίνοντας σημάδια της πορείας της, και ό άγώνας γιά μιá μεγάλη ψυχή, που θά δημιουργήση ό,τι μπορεί άληθινά να χαρίσει μιá δυνατή ίκανοποίησι, όλα αυτά συνήθισαμε να τά βλέπουμε, σάν όψιμες έκδηλώσεις έφηβισμού.

Και χανόμαστε καθημερινά μέσα στη φτώχεια και τή φτήνεια της ζωής μας. Άκόμα και στις Πανεπιστημιακές εξετάσεις ιδανικό μας έγινε τó πεντάρι. Θεωρείται εύτυχής όποιος τó κατακτά.

«Δέν βαριέσαι, άδελφέ, μου άρκει ένα τάλληρο».

ΚΑΙ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μά τó τί βγαίνει από όλα αυτά, τó ψηλαφούμε όλοι μας καθημερινά.

Όχι με μιá διάθεση γκρίνιας και συνεγούς κριτικής, μά με όλοκάθαρο πόθο γιά τήν αλήθεια.

Μέσ' στις Σχολές μας, στις αίθουσες και στους διαδρόμους.

Ένα πλήθος ανθρώπων από τους όποιους θά είχε τó δικαίωμα κανείς να απαιτήσει μιá άκτινοβολία πνευματικότητας, μιá και θά ζητήσουν αύριο τόν τίτλο της πνευματικής ήγερσίας του τόπου, που έκδηλώνονται όμως σήμερα με μιá άναστροφή έλάχιστα διαφορετική από αυτήν που θά έδειχνε ένας όποιοσδήποτε άγράμματος συνομήλικός τους.

Δέν μπορούμε να σκύψουμε στα βάρη των ψυχών των ανθρώπων, μά ή καθημερινή άναστροφή είναι ένας καλός καθρέπτης. Μάς καθοδηγεί γιά να χειροπιάνουμε τή μετριότητα ή όχι των απαιτήσεων που έχει ό καθένας άπ' τόν έαυτό του.

Καιρός ν' άρχίσουμε λίγο να πονάμε γιά τήν έκδηλη έσωτερική φτώχεια τού φοιτητόκοσμου, όπως και γιά τήν άθλια γνωσιολογική του συγκρότηση που άντιπροσωπεύεται από τó ιδανικό του πενταριού.

ΤΟ ΔΙΚΗΟ ΤΟΥ ΦΤΩΧΟΥ

Δέν θά πρέπει όμως να παραβλέψουμε και τήν άλλη πλευρά : τó γεγονός ότι δέν είναι πάντοτε ύπαιτιος όλης αυτής της καταστάσεως ό φοιτητής.

Οι δυσκολίες των εξετάσεων, με τήν έλλειψη συγγραμμάτων, τόν μικρό αριθμό των εξεταστικών περιόδων, τήν έλλιπτή έσκησι των φοιτητών, τή στενότητα των εργαστηρίων κ.ά. — γιά τά όποια και άλλοτε έγράψαμε — γίνονται πολλές φορές μεγαλύτερες ύπαιτιότητα των εξεταζόντων.

Είναι κοινόν μυστικόν ότι μερικοί Καθηγητάι με τις έλάχιστες έρωτήσεις που ύποβάλλουν και τις ύπερβολικές « απαιτήσεις » που έχουν, καταλήγουν σε μιá άδικη βαθμολογία. Δέν είναι νοητόν ν' αποτελήται μιá εξέταση από δύο ή τρεις τó πολύ έρωτήσεις και έκείνες, μερικés φορές, παραπειστικές, έτσι που να νομίζη κανείς ότι δέν πρόκειται γιά εξέταση μαθήματος αλλά γιά τέστ. Και τά τέστ βεβαίως χρειάζονται, αλλά δέν μπορούν ν' αποτελούνται μόνον άπ' αυτά οι εξετάσεις. «Η τί να πούμε γιά τήν... «συνήθεια» ν' άπορρίπτεται πάντοτε ό φοιτητής που πηγαίνει γιά πρώτη φορά :

ΑΛΗΘΙΝΑ ΜΙΑ ΠΛΗΓΗ

Και ό φοιτητής, γιά να μπορέση να επιτύχη στις εξετάσεις, αναγκάζεται να καταφύγη στα έξωπανεπιστημιακά φροντιστήρια, όπου ό φροντιστής έφέρει « τά σημεία εις τά όποια κόβει ό Καθηγητής » και που πρέπει να προσέξη ό εξεταζόμενος.

Και έτσι, όλο και αυξάνουν τὰ φροντιστήρια, σὲ τρόπον ὥστε ν' ἀποτελοῦν ἀληθινὰ μιὰ πληγή.

Ἄλλὰ τότε τί χρειάζονται οἱ ἐπιμεληταὶ καὶ οἱ βοηθοί; Πρὸς τί αὐτὸς ὁ θεσμός; Καὶ ὅμως, ἂν λειτουργοῦσε κανονικά, ἂν αὐξάνονταν τὰ πανεπιστημιακὰ φροντιστήρια μὲ περισσότερους ἐπιμελητάς καὶ βοηθοὺς, θὰ μπορούσαν ν' ἀπαλλάξουν τοὺς φοιτητάς ἀπ' τὸ ἀναγκαῖο αὐτὸ κακὸ μὲ τὶς ὀδυνηρὰς οικονομικὰς ἐπιβαρύνσεις πού στο τέλος καταλήγουν στὴν ἀπεργία.

Καίρὸς πλέον νὰ ὑπάρξῃ μιὰ οὐσιαστικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος.

ΚΑΙ ΛΙΓΗ ΣΥΝΕΠΕΙΑ

Ἀναντιρρήτως, σὲ πολλές Σχολές, ὁ τρόπος τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐξετάσεων εἶναι πολὺ ἱκανοποιητικός, πού τιμᾷ τὰ Ἄνωτατα Πανεπιστημιακὰ Ἰδρύματα τῆς χώρας μας. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ θλιβερὰς ἐξαιρέσεις, πού ἔχουν τόσες δυσάρεστες συνέπειες γιὰ τοὺς φοιτητάς.

Ἐξαιρέσι ἴσως ἀποτελεῖ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι μερικοὶ καθηγηταὶ προσέρχονται διὰ τὰς ἐξετάσεις, ὄρες ὀλιόκληρες μετὰ τὴν καθωρισμένη. Καὶ οἱ φοιτητὰὶ ἀναμένουν μὲ ἀγωνία, πού στο τέλος καταντᾷ ἀληθινὸ μαρτύριο.

Δὲν νομίζομε ὅτι μιὰ τέτοια κατάστασις μπορεῖ νὰ συνεχίζεται, ἔστω καὶ ἂν ἀποτελῇ ἐξαιρέσι. Δὲν ὑπάρχει καμμιά δικαιολογία. Ζήτημα συνεπείας εἶναι στο τέλος.

Λίγος σεβασμὸς χρειάζεται, τὸν ὁποῖον ἀναμφισβητῶς δικαιούται νὰ ζητήσῃ ὁ φοιτητής.

ΩΝΗ ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑΣ

Δημοσιεύομε τώρα τὸ « Μήνυμα τῆς Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως τῆς Γενεῆς » πού ἐξεδόθη ἐξ ἀφορμῆς τῶν γεγονότων τοῦ Σουέξ καὶ τῆς Οὐγγαρίας καὶ πού ἀποτελεῖ μιὰ καθαρὴ φωνὴ εἰλικρινείας τῆς παγκοσμίου φοιτητικῆς συνειδήσεως :

« Πρὸ τῶν σημερινῶν συγκρούσεων, δὲν μπορούμε παρὰ νὰ διαδηλώσουμε τὴν ἀλληλεγγύη μας πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς μας φοιτητάς, πού ἀγωνίζονται καὶ πεθαίνουν καθημερινῶς τόσον εἰς τὴν Ἀφρικήν, ὅσον καὶ τὴν Μέσην Ἀνατολὴν καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην.

Ὁφείλομε ὅμως νὰ ἀναγνωρίσουμε καὶ τὴν ἰδικὴν μας ἐνοχίαν καὶ τοῦτο γιὰ τοὺς ἐξῆς λόγους :

Ἄν καὶ κληθῆκαμε ἀπὸ τὸν Κύριον Ἰησοῦ νὰ ἀποτελέσουμε ἕνα μόνον σῶμα, ἐδώσαμε τὸ θέαμα ὁμάδων διηρημένων ἀπὸ τὶς προκαταλήψεις μας, τὶς θεολογικὰς, πολιτικὰς, οικονομικὰς καὶ κοινωνικὰς.

Ἄν καὶ κληθῆκαμε ἀπὸ τὸν Κύριον Ἰησοῦ νὰ

ἐφαρμόζομε μιὰ δικαιοσύνη, χωρὶς ὄρια, ἀφήσαμε νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ἐπιδιώξις τῶν ἰδιαιτέρων μας συμφερόντων, ἡ ὑπεράσπισις τῶν προνομίων μας καὶ οἱ οικονομικὰς ἀνισότητες πού ἐγκυμοῦν τὸν πόλεμο.

Κάνοντας ἔτσι, ἐγίναμε ἐνσυνειδήτως ἢ ὄχι, συνεργοὶ τῶν δυνάμεων τῆς ὑποδουλώσεως καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄν καὶ κληθῆκαμε ἀπὸ τὸν Κύριον Ἰησοῦ νὰ διακηρύξομε τὴν ἀλήθεια, μᾶς ἔλειψε τὸ θάρρος καὶ ἀφήσαμε νὰ παραπλανηθοῦμε καὶ νὰ ἐξαπατηθοῦμε ἀπὸ τοὺς κάθε εἶδους ἰδεολογικοὺς μύθους. Προτιμήσαμε ἔτσι νὰ ἐκθέσουμε καὶ νὰ ἀναμιξοῦμε τὸ μήνυμα τῆς ἐκκλησίας μὲ τὶς « δυτικὰς ἀλήθειαις » παρὰ νὰ διαδηλώσουμε τὴν μοναδικὴν ἀξίαν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Ἄν καὶ κληθῆκαμε ἀπὸ τὸν Κύριον Ἰησοῦ νὰ εἴμασθε ὄργανα εἰρήνης ἀφήσαμε νὰ διατηρηθῇ ὁ πόλεμος εἰς τὸ ἑσωτερικόν μας καὶ μὲ ὅλους ἐκείνους πού μᾶς περιβάλλουν καὶ γι' αὐτὸ φέρομε ἕνα μέρος τῆς εὐθύνης γιὰ τὶς γενικὰς συγκρούσεις πού ταρασσούν τὸν κόσμον.

Ἄν καὶ κληθῆκαμε ἀπὸ τὸν Κύριον Ἰησοῦ νὰ ἀγαποῦμε τὸν πλησίον μας, παραμείναμε αἰχμάλωτοι τοῦ ἐγωισμοῦ μας καὶ δὲν θελήσαμε νὰ ἀναγνωρίσουμε σὲ κάθε ἄνθρωπο ἕνα ἄλλον ἑαυτὸν μας, ἕνα ἀδελφὸ μας στὸν ὁποῖον ζῆ καὶ πάσχει ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ τὶς ὑποχρεώσεις μας, δηλοῦμε ὅτι παραμένομε βαθεῖα ἀλληλέγγυοι μὲ ἐκείνους πού ὑποφέρουν καὶ διώκονται σὲ ὅποιανδήποτε πλευρὰ κι' ἂν εὐρίσκονται. Θέλουμε νὰ θέσουμε τὰ πάντα σὲ ἐνέργεια γιὰ νὰ ἀνακουφίσουμε τὴν ὀδύνη τους.

Ἀναγνωρίζομε ὅμως τοὺς ἑαυτοὺς μας συνειδητῶς μὲ ἐκείνους πού κάνουν τοὺς ἄλλους νὰ ὑποφέρουν, γιὰτὶ δεχόμεθα τὸ μέρος τῆς ἐνοχίας μας γιὰ τὶς ἀδικίες πού ἀφήσαμε νὰ διαπράττωνται καὶ οἱ ὁποῖες ἐσθκωσαν τοὺς ἀνθρώπους μεταξύ τους σὲ πόλεμο. Ταυτοχρόνως εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ καταγγείλομε κάθε ἀγαθὴ συνείδησι ἢ ὁποία ἐκδηλώνεται μόνον σὲ μιὰ ἐνάρρητη ἀγανάκτησι καὶ ἐπιτρέπει τὴ χρησιμοποίησίν τους γιὰ σκοποὺς πολιτικοὺς καὶ δημαγωγικοὺς.

Βεβαίως μὲ τοὺς φοιτητάς ὅλων τῶν χωρῶν ὅτι ἡ μόνη ἐλπίς μας στῆρίζεται εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν καὶ ἀνεστήθη γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς διακρίσεις. Ἐπιθυμοῦμε τὴν δικὴ Του Βασιλείαν νὰ προετοιμάσουμε καὶ ἐκεῖνον τὴν ἔλευσιν νὰ περιμένουμε.

Καλοῦμε ὅλους ἐκείνους πού συμμερίζονται τὴν πίστιν μας νὰ τὴν ὁμολογήσουν εἰς τὴν καθημερινήν τους ζωὴν καὶ νὰ παραμείνουν ἀκλόνητα οἱ μάρτυρες Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος μένει ὁ Κύριος τοῦ κόσμου ».

Ο ΕΝΤΕΤΑΛΜΕΝΟΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Μ. Γερουλάνου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, Ἀκαδημαϊκοῦ: «Τὸ Ληξούρι», Ἀθήναι 1956, σελ. 132. Εἰκόνας 13 ἐκτὸς κειμένου καὶ ἓν σχεδιάγραμμα.

Καὶ τὸ νέον αὐτὸ ἔργον τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ, δείγμα τῆς συνεχιζομένης συγγραφικῆς καὶ κοινωνικῆς αὐτοῦ δράσεως, ἀποτελεῖ παράδειγμα πρὸς μίμησιν διὰ τὰς νεωτέρας γενεάς.

Ὅπως σημειώνει ἐν τῷ προλόγῳ του ὁ σ. δὲν θέλει νὰ γράψῃ ἱστορίαν τοῦ Ληξουρίου, ἀλλὰ «ἀναμνήσεις», καὶ δι' αὐτὸ εἰς τὸ 1ον Μῆρος περιγράφει τὴν «κοινωνίαν ὅπως τὴν ἐνθυμεῖται ἀπὸ τὰ μαθητικά του χρόνια» (1875-1887). Μᾶς δίδει λοιπὸν με ἀπλότητα, σαφῆναι καὶ συστηματικότητι τὰ κύρια χαρακτηριστικά τῆς πνευματικῆς, τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς οικονομικῆς ζωῆς τῆς πόλεως, ὥστε νὰ σχηματίξῃ ὁ ἀναγνώστης πλήρη εἰκόνα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, νὰ ὁδηγῆται εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῆς εἰκόνας τῆς ἰδικῆς του γενετῆρας καὶ συγχρόνως νὰ κάμῃ μίαν σύγκρισιν με τὴν σημερινὴν ἐποχὴν, με ὅλα τὰ ἐπακόλουθα διδάγματα.

Εἰς τὸ Βον καὶ Πον Μῆρος ἀσχολεῖται ὁ σ. με τὴν ἱστορικὴν ἀνασκόπησιν καὶ τὴν τοπογραφίαν τοῦ Ληξουρίου, εἰς δὲ τὸ Von δίδει τὰς κυρίας χρονολογίας τῶν γεγονότων, ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τοῦ ἡμερον, τῆς Κεφαλληνίας καὶ τοῦ Ληξουρίου, ἐπιμέμον περισσώτερον εἰς τὰ πρόσφατα (σεισμοί, ἀνοικοδόμησις κ.λ.π.)

Ἀφήσαμεν τὸ IVον Μῆρος τοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖον ὁ σ. ἀφιερώνει εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς πόλεως ὡς ἐστίας ἰδίου πολιτισμοῦ, ὅστις διήρκεσε πλεόν τῶν τεσσάρων ἑκατονητατικῶν καὶ ὁ ὁποῖος ἔδωσε ζωὴν εἰς ὅλον τὸ ἔθνος με τὰς διακεκριμένας ἐπιστημονικάς, κοινωνικάς, πολιτικάς κ.λ.π. προσωπικότητας, τὰς ὁποίας ἐξέθρεψεν. Αὐτὸς ὁ πολιτισμὸς «θὰ ἐκλείψῃ πλεόν παντελῶς, ἅμα ὡς ἀπέλθουν εἰς τὴν αἰωνιότητα τὰ παραμένοντα ἐκεῖ μέλη τοιούτων οικογενειῶν», διότι ὅπως σημειώνει ὁ ἴδιος, ἡ παρατηρούμενη μετοικησις «σὺν τῷ χρόνῳ θὰ παραταθῇ». Εἶναι κάπως μελαγχολικὰ αἱ σκέψεις αὐταὶ τοῦ σοφοῦ συγγραφέως, ἀλλ' ὁ ἴδιος μετ' ὀλίγον μᾶς δίδει ἐλπίδας καὶ μᾶς ἐμπνέει σκέψεις αἰσιοδοξίας, ὄχι μόνον διὰ τὸ Ληξούρι, ἀλλὰ δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος, ποῦ δίδουν ζωὴν καὶ ἰκμάδα εἰς τὴν πρωτεύουσιν καὶ τὸ ὅλον ἔθνος. Ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ καταχωρήσωμεν τὰς ἐλπιδοφόρους αὐτὰς σκέψεις (σελ. 108-109): «Τὸ ἰδικὸν ληξουριάτικον ὄξυ καὶ ἐπινοητικὸν πνεῦμα δὲν πρόκειται ὅμως νὰ στερεύσῃ, θὰ ἀναλάμπῃ εἰς τὸ μέλλον, θὰ ἀποδίδῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον, διακρινομένας προσωπικότητας, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀναπτύσσουν κοινωνικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν δρᾶ-

σιν ἀξιόλογον, ἀλλ' ὄχι πλεόν, ὅπως ἄλλοτε, εἰς τὸν τόπον καὶ διὰ τὸν τόπον, ἀλλ' εἰς μεγάλα κοινωνικὰ κέντρα τῆς χώρας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὡς ἐκ τῆς δημοκρατικῆς ἐξελίξεως τῶν Ἑθνῶν καὶ τῆς ἀμέσου καὶ στενῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν, ὑπέρτερα πνεύματα, ὀπόθεν καὶ ἂν προέρχονται, εἶναι πανταχοῦ εὐπρόσδεκτα καὶ γίνονται διεθνή. Ἡ φτώχεια γεννᾷ πνεῦμα. Τὸ Ληξούρι ἐν συνεχείᾳ θὰ ἐξακολουθήσῃ παρέχον τοιοῦτον πρὸς γενικώτερον ὄφελος».

Τὸ εὐχόμεθα τοῦτο ὀλοφύχως. Καὶ ἀκόμη εὐχόμεθα εἰς τὸν σεβαστὸν καὶ σοφὸν συγγραφέα καὶ ἀκαδημαϊκὸν μας διδάσκαλον, ὅπως αἱ σκέψεις του αὐταί, καθὼς καὶ ἡ νέα του προσφορά, εὐρουν μεγάλην ἀπήχησιν μεταξὺ πολλῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν συνεχιζομένην ἡ ἀγνήν καὶ τὸσον φαιτηνὴν παράδοσιν τὴν ὁποίαν δημιουργοῦν καὶ σύγχρονοι προσωπικότητες καὶ αἱ ὁποῖαι συνδέουν τὸσον στενῶς καὶ τὸσον ἐπιτυχῶς μεταξὺ τῶν δύο αἰῶνας. Τὸν 19ον καὶ τὸν 20ὸν. Καὶ ζοῦν καὶ ἐργάζονται τὸσον δραστηρίως, παρὰ τὴν μεγάλην ἡλικίαν τῶν, δίδοντες εἰς ὅλα τὸ παρὸν καὶ τὸ ὑποδειγματικὸν παράδειγμα.

Δ. Κ.

Νικολάου Β. Τωμαδάκη, Καθηγητοῦ τῆς Βυζαντινῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν: «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος». Θέματα Ἱστορίας καὶ Φιλολογίας (ἄρθρα καὶ ὁμιλίαι). Ἀθήναι 1956.

Ὁ κ. Τομαδάκης μετὸ νέο βιβλίον μᾶς προσφέρει εὐχαίρια μορφωτικῆς ἐνημερώσεως με ἄρθρα καὶ ὁμιλίαι, ποῦ συνεκέντρωσε σ' ἓνα μικρὸ τεῦχος.

Σκοπὸς του εἶναι νὰ δείξῃ τὴν ἀκτινοβόλο ἐπίδρασιν τῆς Ἐκκλησίας μετὸ τὴν ἀνάπτυξιν ἰδεῶν καὶ τὴν προβολὴν ἐκκλησιαστικῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα μετὸ ἀνώτερον ἦθος, τὴν ὑψηλὴν παιδευσιν καὶ τὴν προσήλωσιν τοὺς σὰν ἑλληνοχριστιανικά ἰδανικά συνετέλεσαν, ἀνάλογα μετὸ τὴν ἐποχὴν ποῦ ἐξῆσαν, στὴν ἀνῆσιν τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ ἢ συνέτειναν στὴν ἐπιβίωσιν τοῦ ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν, στὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἡγῶνος ἢ ἑλαβαν μέρος στὸ νεοελληνικὸ χριστιανικὸ κίνημα.

Μορφές, σὰν τὸν Ἰωάννη Μαυρόποδα, ὁ ὁποῖος ὑπεγράμμισε τὴν ἐξαιρετικὴν σημασίαν τοῦ ἔργου γιὰ τὸν ἑλληνισμὸ οἱ τρεῖς ἱεράρχαι, τὸν μεγάλο ἐθναπόστολο Κοσμά τὸν Αἰτωλὸ ἢ τὴν ποιητικὴν δόξαν τοῦ Βυζαντίου, τὸν Ρωμανὸ τὸν Μελωδὸ, ἐξετάζονται με σαφῆναι καὶ ἐπιστημονικῶς. Θέματα σὰν τὸ «Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν», τὴν «Θρησκευτικὴν ζωὴν», «Βυζαντινὰ κείμενα καὶ

Χριστιανὸν Συγγραφεὺς » κ.λ.π. ἀπασχολοῦν τὴν τῆ σκέψις τοῦ συγγραφέως.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ σύντομο, ἐκλαϊκευτικὸ, ποικίλο σὲ πρόσωπα καὶ ἰδέες, εἶναι καταστάλαγμα μελέτης, ἐπιστημονικῆς πείρας καὶ στοχασμοῦ.

Γ. Μ.

Μητροπολίτου Ἀθήνων Διονυσίου :
« Προσκλητήριο ». Ἀθήναι 1956.

Πραγματικὴ προσφορά εἰς τὸν τόπο μας, θὰ ἤμπορούσε νὰ λογισθῆ τὸ νέον βιβλίον τοῦ σεβ. μητροπολίτου Ἀθήνων. Εἰς 68 μόνον σελίδες μικροῦ σχήματος, ἐπέτυχε ὁ σ. νὰ κλείσῃ ἓνα θέμα τόσο μεγάλο καὶ ἀνεξάντλητο, μὲ τὸ ὁποῖον ἔχει καὶ ἄλλοτε ἀσχοληθῆ, εἰς τὰ βιβλία του « Ἡ ἱερωσύνη κατὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον » καὶ « Ὁ πιστὸς οἰκονόμος ». Τὸ « Προσκλητήριο » ὅμως ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς νέους τοῦ ἔχουν τὴν δυνατότητα ν' ἀποτελέσουν τὸν αὐριανὸν κληρὸν τῆς πατρίδος μας καὶ κατὰ τοῦτο εἶναι ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς.

Σοφὰ διαχειρίζεται τὸ θέμα τὸν ὁ ἔμπειρος καὶ δοκιμασμένος κληρικός. Ἀρχίζοντας μὲ μίαν ἱστορικὴν τοποθέτησιν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς πρώτης Ἐκκλησίας, φθάνει μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, ὅποτε οἱ ἔχθροί τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ὀλιγώτεροι καὶ ἡ ἀνάγκη καλῶν κληρικῶν προβάλλει ἐπιτακτικῆ ὅσον ποτὲ. Δίδεται ἀκολούθως μιά σύντομος καὶ παραστατικὴ σκιαγραφία τοῦ τύπου τοῦ καλοῦ ποιμένου. Καὶ ἐδῶ θὰ εἶχε νὰ προσέξῃ κανεὶς τὴν προσηλωμένην καὶ ρεαλιστικὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ θέματος, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποίαν ὡς προϋποθέσεις διὰ τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα, λογιζοῦνται τόσο ὁ ζῆλος καὶ τὰ πνευματικὰ ἐφόδια ὅσον καὶ ἡ εὐφυΐα, ἡ νοημοσύνη καὶ ἡ μόρφωσις.

« Ἡ ἱερωσύνη δὲν εἶναι ὑπαλληλικὴ θέσις. Δὲν εἶναι βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα. Οὕτε στάδιο γὰρ νὰ ἀναδειχθῆ κανεὶς » γράφει ὁ σ. ἐξάιρον τὸ τιμητικὸν ὕψος καὶ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος. Καὶ προβάλλει τώρα τὸ ἐρώτημα, ποῦ θὰ εὐρεθοῦν οἱ τέτοιοι κληρικοί. Δεδομένου μάλιστα ὅτι « ἡ ἱερωσύνη εἶναι σὰν τὸ μάτι ποῦ δὲν δέχεται οὔτε τὴν ἐλάχιστην τρίχα », ἡ ἀναζήτησις αὐτῆ γίνεται ἀκόμη πιὸ δύσκολη. « Ἐποὶ σὰν μοναδικὴ ἐλπίδα μένουσιν τὰ χριστιανικὰ νεῖτα, καὶ ἀνάμεσα ἀπ' αὐτὰ πρέπει νὰ ἀναφανοῦν ἐκεῖνοι ποὺ αἰσθάνθησαν μέσα τους τὴν κλήσι τοῦ Θεοῦ καὶ συγχρόνως τὴν κλήσι τῶν καιρῶν μας. Οἱ ἀνάγκες, ἰδίως στὰ μακρυνὰ χωρία τῆς πατρίδος μας, βοοῦν.

Ἀλλὰ ἐδῶ προβάλλουν αἱ ἐνστάσεις : Παπᾶς ; — Ναί, γιὰτί ὄχι, ἅπαντὰ ὁ σ. Παπᾶς εἶναι τὸ χαϊδευτικὸν τοῦ ἱερέως. Καὶ ἀναφέρει ἓνα πλῆθος ἱερέων ἀπὸ τῆς πρώτης Ἐκκλησίας μέχρι τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τοῦ νεοελληνικοῦ χριστιανικοῦ κινήματος οἱ ὁποῖοι ἔπαιξαν ἓνα σημαντικώτατο ρόλο εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πολιτικοῦ μας. Ἀκόμη καὶ τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης πλήθος πιστοὶ λειτουργοὶ ἀναφέρονται αἱ ὁποῖοι ἐδέχθησαν μὲ καύχυσιν τὸ ἀξίωμα τοῦ

ἱερέως, ἀπὸ τοῦ Φρά Ἀντζέλλικο καὶ τοῦ Σπαλατζάνι μέχρι τοῦ Μέρτων καὶ τοῦ Holzner

Αἱ ἐνστάσεις ὅμως συνεχίζονται. Ἡ σκέψις ὅτι ἤμπορεῖ κανεὶς νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὡς λαϊκός, ἢ συναίσθησις τῆς ἀναξιότητος, τὰ ἐμπόδια ἐκ μέρους τῶν γονέων, ἀκόμη καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ κληρικοῦ ὡς ρασοφόρου, ἐπίσης ἡ ἀνησυχία διὰ τὴν ὕλικὴν ἐξασφάλισιν μιᾶς οἰκογενείας μὲ τὸν μισθὸν τοῦ κληρικοῦ, ἢ ὁ κίνδυνος τῆς ἐξαφανίσεως τῆς προσωπικότητος κάτω ἀπὸ τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν « δεσποτισμὸν », ὅλα αὐτὰ ἐξετάζονται μὲ ρεαλισμὸν καὶ εὐλικρίνειαν καὶ δίδονται αἱ ἀντίστοιχοι λύσεις.

Λύσεις ὄχι ἀπὸ καθέδρας οὔτε εἰς τόνον καθηγητικόν, ἀλλὰ μὲ ἀπλότητα καὶ ἀγάπην. Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι μιλάει ὁ σ. ἐντελῶς ἐμπιστευτικᾶ, εἰς τὸ αὐτὸ τοῦ νέου.

Καὶ μιά τέτοια φωνὴ δὲν γίνεται παρὰ νὰ εἰσακουσθῆ καὶ νὰ φέρῃ πλουσίαν τὴν καρποφορίαν.

Κ. ΔΑΜ.

Θεοδώρου Χαραλαμπίδη, Ἰπποδευθυντοῦ Μαρσαλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας :
« Θέματα Παιδείας καὶ Πολιτισμοῦ », Ἀθήναι.

Διαβάζοντας τὸ βιβλίο τοῦ κ. Χαραλαμπίδη, ποῦ εἶναι συναγωγὴ ἄρθρων, κατακλύζονται ἀπὸ ἀσυνήθιστη ποικιλία θεμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπλώνονται σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς παιδείας καὶ ἀγκαλιάζουν πολλὰς ἐκδηλώσεις τοῦ πολιτισμοῦ. Μέσα ἀπὸ τοὺς στοχασμούς, τίς κρίσεις καὶ τίς προτάσεις βρίσκεις τὸν ἄνθρωπο ποῦ πονεῖ καὶ ἀγαπᾷ τὴν παιδείαν, ποῦ ξέρει πὼς ἡ παιδεία ἀποτελεῖ τὸ πρωταρχικὸν κύτταρο τοῦ πολιτισμοῦ καὶ πὼς ἀπὸ ἐκεῖ θὰ κἀνῃ κανεὶς τὸ σωστὸ ξεκίνημα.

Ἐκεῖνο μονάχα ποῦ ἀναρωτιέσαι εἶναι ἡ δυνατότης καὶ τὸ πραγματοποιήσιμο τῶσων ἰδεῶν, ἔτσι ὥστε νὰ συμπεράνης καὶ νὰ ἀποφαιнесαι, πὼς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ εἶναι ἀναγκαῖο τὸ πλάσιμο ἀνθρώπων ὠλοκληρωμένων. Πὼς νὰ φτιάξῃς π.χ. λαϊκὸ Πανεπιστήμιον μὲ μία ἀπὸ τίς βασικὰς ἀρχὰς τὴν διαμόρφωσιν κοσμοθεωρίας, ἀφοῦ οἱ ἐπιστήμονες μας δὲν κάνουν βήματα προόδου ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ πρόβλημα, ἐκτὸς ἀπὸ μιά τυπικὴ ἀναγνώρισιν τοῦ πνευματικοῦ παράγοντος ; Γιὰτί ἡ συγκρότησις κοσμοθεωρίας, ἢ ὁποῖα νὰ στηρίζεται πάνω στὴν πολὺπλευρὴ Ἐπιστήμη καὶ τὸν Χριστιανισμό, χρειάζεται μελέτη, σοφία καὶ ἀναγνώρισιν τῆς φιλοσοφικῆς καὶ συνθετικῆς ἐργασίας τοῦ ἄλλου, ποῦ μόχθησε καὶ δούλεψε. Ἡ πὼς νὰ ἰδρύσῃς εἰδικὴ Παιδαγωγικὴ Σχολή, ἀφοῦ οἱ πραγματικὰ κατρητισμένοι παιδαγωγοὶ μας μετριῶνται στὰ δάκτυλα καὶ ἐκεῖνοι ποῦ ζοῦν τὰ προβλήματα τῆς παιδείας, σὰν τὸν συγγραφέα, εἶναι ἀκόμη λιγώτεροι ; Ἄν ὅμως γίνῃ δεκτὴ σὰν ὀρθὴ ἡ διαπίστωσις τῆς ἐλλείψεως ἀνθρώπων — προσωπικοτήτων, ἴσως τότε οἱ πνευματικὸι ἄνθρωποι ν' ἀποφασίσουν νὰ συνεργασθοῦν γιὰτί δυστυ-

χῶς οὔτε ὅσοι νοιάζονται γιὰ τὸν πολιτισμὸ ἀπεφάσισαν νὰ συντονίσουν τίς προσπάθειές τους σὲ εἰλικρινῆ συνεργασία.

Γ. Μ.

Ἰωάννου Κ. Κορναράκη : « Χριστιανική Ἀγωγή Δράσεως », Ἀθήναι 1956.

Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀποτελεῖ εὐχάριστη ἐκπληξὶ καὶ σημειώνει ρωμαλέα προσπάθεια, πού τιμᾷ τὸν σ.

Ὁ σ., μὲ εἰλικρίνεια καὶ ἐρευνητικὸ πνεῦμα, σχολαστικότητά θὰ λέγαμε, διαπιστώνει τὰ ἐπιμαχα προβλήματα τῆς ἐποχῆς, τῆς ἡλικίας, τῆς ἀτομικότητος. Αὐτὸ ὁ χριστιανὸς παιδαγωγὸς πρέπει νὰ τὸ ἔχη ὑπ' ὄψιν του· γιὰτὶ ἄνθρωπος πού ἀγνοεῖ τὴν παιδικὴ ἢ ἐφηβικὴ ψυχὴ δὲν πρόκειται νὰ προσφέρῃ θετικὴ βοήθεια. Πρέπει νὰ ξέρῃς καλὰ καὶ νὰ κατανοῆς αὐτὸν πού θὰ βοηθῆσῃς.

Γι' αὐτὸ, κατὰ τὸν σ. ὁ χριστιανὸς παιδαγωγὸς δὲν θὰ περιορισθῇ στὸ ἀπλὸ μάθημα, ἀλλὰ παίρνοντας πολλὰ στοιχεῖα τῆς « νέας ἀγωγῆς » (πού ὁ σ. διεξοδικὰ ἐξετάζει στὴν εἰσαγωγὴ του) θὰ προσέξῃ τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ ἢ τοῦ νέου, τίς ἐκδηλώσεις, τίς κλίσεις, τὴν ἰδιουτυπία, τὰ προβλήματα τῆς. Στὴν κινήτικότητα καὶ διάθεσι γιὰ δραστηριότητα θὰ δώσῃ ὀμαλὴ διέξοδο μὲ κατασκευές, ἀθλοπαιδιές, παιγνίδια, ἐκδρομές· στὴν ροπὴ γιὰ κοινωνικότητα θὰ προσφέρῃ τὴν ὀργανωμένη ὁμάδα, τὴν φιλικὴ ἀνατροφή, τὴν ψυχικὴ ἐπαφή, τὴν λέσχη, τὴν κατασκήνωσι· στὴν νεανικὴ ὀνειροπόλησι θὰ χαρίσῃ τὸ κέντρισμα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης γιὰ ἕνα καλύτερο κόσμου· στὶς δυσκολίες καὶ τὰ προβλήματα θὰ δείξῃ κατανόησι, θὰ βοηθήσῃ στὸν ἀγῶνα, θὰ τονώσῃ τὴν αἰσιοδοξία.

Τὸ βιβλίον δηλ. τοῦ κ. Κορναράκη στηρίζεται στὴν πολυτιμότερη καὶ ἀναντικατάστατη ἀρχὴ ὅτι μόνον μὲ τὸν λόγον, χωρὶς τὴν ἐργασία καὶ τὴν δράσι, ἀγωγή δὲν γίνεται. Γι' αὐτὸ τοῦ εὐχόμεσθε νὰ συνεχίσῃ τὸν σωστὸ συγγραφικὸ δρόμον, πού πῆρε ἐργαζόμενος πάνω στὸν κοινωνικὸ Χριστιανισμὸ· γιὰτὶ πρέπει πιά οἱ θεολόγοι νὰ καταλάβουν ὅτι σήμερον χρειάζεται ὁ Χριστιανισμὸς, πού θὰ δείξῃ τὴν δύναμι τοῦ Ἐθαγγελίου.

Γ. Μ.

Γεωργίου Πάστρα : « Ποινὰ καὶ Ἀμοιβὰ », Ἀργίνοι 1955.

Σεῖρά ἀπὸ ἐρωτήματα ἀκολουθοῦν τὸ δύσκολο πρόβλημα τῆς ἐπιβολῆς ποινῶν καὶ τῆς ἀποδόσεως ἀμοιβῶν. Πρέπει νὰ ὑπάρχουν ποινές καὶ ἀμοιβές ; Ἐχουν σκοπιμότητα ; Ποιὸ εἶναι τὸ βαθύτερον νόημα τους ; Ποιοὺς τρόπους καὶ ποιὰ εἶδη ποινῶν καὶ ἀμοιβῶν πρέπει νὰ πάρωμε γιὰ τὴν ἄσκησι σωστῆς ἀγωγῆς ;

Ὁ σ. μὲ ἐνήμερωσι ἀναλύει αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα. Στὸ ἀ' μέρος τῆς ἐργασίας του μελετᾷ διεξοδικὰ τίς ποινές· παίρνοντας στοιχεῖα ἀπὸ τὴν Βίβλον καὶ τὴν μυθολογία, πού περιέχει

ἀπηχῆσεις ἀληθείας, δείχνει πὼς ἡ ἐπιβολὴ ποινῆς σὲ περιπτώσι παραπτώματος εἶναι ἔκφρασι τῆς θείας δικαιοσύνης καὶ ἄρα μέσον θεμιτῶν καὶ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον.

Στὴ συνέχεια ὁ κ. Πάστρας ἐξετάζει ἀπὸ νομικὴ καὶ παιδαγωγικὴ πλευρὰ τὸν σκοπὸ τῆς ποινῆς, παραθέτει τίς σπουδαιότερες θεωρίες καὶ ἀκολουθεῖ τὴν ὀρθότερη ἐπιλογή. Ἀξιόλογη ἐπίσης εἶναι ἡ διαπραγματεύσις τοῦ τρόπου τῆς ἐπιβολῆς τῶν ποινῶν, τὰ εἶδη τους, καθὼς καὶ ἡ ἐξέτασις τῆς παιδευτικῆς ἀξίας τῶν σωματικῶν ποινῶν.

Τὸ β' μέρος τῆς ἐργασίας, πού ἀναφέρειται στὶς ἀμοιβές, εἶναι ἀποφοικὸ ἰσὲς ἔκτασι καὶ δυσανάλογο μὲ τὸ ἀ', γιὰτὶ ὁ σ. διαθέτει μόνον τρεῖς σελίδες. Μόλον τοῦτο οἱ ἀπόψεις του εἶναι πολὺ σωστές καὶ πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν ἀπὸ τὸν ἀναγνώστη, γιὰτὶ ὁ σ. δείχνει πὼς ἔπιασε σωστὰ τὸ θέμα. Καὶ εἶναι πολὺ εὐχάριστο νὰ βλέπῃ κανεὶς τὸν σύγχρονον Ἑλληνα ἐκπαιδευτικὸ μὲ ζωντάνια, δραστηριότητα καὶ σωστὲς γνώμες.

Γ. Μ.

Δημητράς Κωνσταντοῦζου : « Παιδαγωγικὰ Ἰδέαι τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν » Μετὰ προλόγον τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Σπυρ. Καλλιᾶφα. Ἀθήναι 1956.

Ἡ σ. μὲ τὴν διατριβὴ τῆς δίνει στὸ εὐρύτερον κοινὸ ἀρκετὰ πρωτότυπη εἰκόνα τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ὡς παιδαγωγῶν. Ὅχι πὼς εἶναι ἀγνωστὴ ἢ ἰδιότης τῶν αὐτῶν, ἀλλὰ συνήθως λέγεται μὲ εὐρεία ἔννοια ὅτι δηλ. ἐργάσθησαν πάνω στὰ γράμματα, πίστεψαν ἀπόλυτα στὸ ἠθικὸ ἰδεῶδες καὶ προσέφεραν προσωπικὸ παράδειγμα.

Ἡ σ. ὅμως μὲ τὸ πόνημά της αὐτὸ μᾶς παρουσιάζει τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας ὡς παιδαγωγῶν *stricto sensu*· γιὰτὶ, ὡς ἐρευνηταὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κατοχύρωσι τοῦ σκοποῦ τῆς ἠθικῆς τελειώσεως στὴν ἀγωγή, ἐνδιαφέρονται γιὰ πλῆθος ἄλλων παιδευτικῶν θεμάτων· ἡ ψυχολογικὴ γνώσις, ἡ μέθοδος διδασκαλίας, ὁ κύκλος τῶν διδασκομένων γνώσεων, τὰ ἔτη φοιτήσεως, τὸ δασκῆτριον κ.λ.π. ἀποτελοῦν σημεῖα τῆς σκέψεως των. Ἡ συγκέντρωσις ὅμως καὶ παράθεσις παιδευτικῶν καὶ διδασκτικῶν στοιχείων προσφέρει καὶ κάτι ἄλλο· δείχνει τὴν σύγχρονον παιδευτικὴν σημασία τους· γιὰτὶ πολλὰ ἀπὸ τίς γνώμες τῶν τριῶν σοφῶν ἰσχύουν καὶ σήμερον· γι' αὐτὸ φρονοῦμε πὼς ἡ διατριβὴ θὰ ἐπαιρνε ἀσυγκρίτως μεγαλύτερον κύρος, ἂν ἡ σ. κατέφευγε ὄχι μόνον στὰ βοηθήματα, ἀλλὰ καὶ στὶς ἴδιες τίς πηγές κάνοντας σχετικὲς παραπομπές.

Γ. Μ.

Μὲ συγκίνησι διάβασα τὸ κομψότατον ἐκεῖνον τεῦχος πού περιέχει τὸν ἀπολογισμὸν μιᾶς ἐπιμοχθῆς τρακονταετοῦς (1926-1956) ἐργασίας τῶν Ὁρφανοτροφείων Κερατσιῶν τοῦ Πειραιῶς « Ἀγ. Γεώργιος » καὶ « Ἀγ. Πολύκαρπος ». Εἶναι μιὰ ἐργασία

πού γίνεται χωρίς θόρυβο, ἀλλὰ μὲ πολλοὺς κόπους. Κίνητρό της, ἡ ἀγάπη. Ἄλλὰ ἔχει « ὡς Πλατωνικὴ ἰδέα, ἀλλὰ ὡς πίστις, ὡς πνοὴ καὶ ἔργον, ὡς δύναμις καταφεύγουσα καὶ παρακινούσα εἰς ἔργα φιλόφθωπα καὶ κοινωφελῆ ».

Μόνον ἔτσι ἐξηγεῖται πῶς κατάρθωσε ἕνας κληρικός, ὁ τότε (1926) ἱεροδιάκονος Πολύκαρπος Λιώσης, καὶ νῦν Ἐπίσκοπος Σταυρουπόλεως, νὰ συλλάβῃ τὸ ὅλο σχέδιο τοῦ κοινωφελεστάτου αὐτοῦ ἔργου καὶ νὰ τὸ θέσῃ σ' ἐφαρμογῇ. Θεματίζει πράγματι κανεὶς τὴν δύναμη τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ τὴν ἀκατάπαυστην ἐργατικότητα τοῦ σεβαστοῦ Ἱεράρχου, ὅταν μάλιστα βλέπῃ ὅτι ἡ ὅλη προσπάθεια ξεκίνησε μὲ οικονομικὰ προϋποθέσεις σχεδὸν μηδέν. Σήμερα, τὰ δυὸ αὐτὰ ὄρφανοτροφεία, τὸ ἕνα ἀρρένων, τὸ ἄλλο θηλέων, ἔχουν νὰ παρουσιάσουν μιά λαμπρὴ ἔργασια καὶ ἀρτίαν ὀργάνωση. Οἱ καλλιτεχνικώτατες φωτογραφίες πού δημοσιεύονται σ' αὐτὸ τὸ τεῦχος, ὅπως καὶ οἱ ἐπιστολὲς παιδιῶν τροφίμων εἶναι πλεόν ἡ εὐγλωττες.

Ὅμως ἡ ἔργασια αὕτη περιμένει τοὺς μιμητάς της. Ἀεῖζει κάθε κόπος καὶ κάθε θυσία γιὰ τὴν περιθάλψην τῶν παιδιῶν αὐτῶν. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπλῶς καθήκον, ἀλλὰ χρέος ὅλων μας. Τὰ ὄρφανὰ θὰ πρέπει νὰ τὰ βλέπουμε σὰν τίς ὑπάρξεις ἐκείνες πού κηδεμόνα τους ἔχουν τὸ κοινωνικὸ σύνολο. Μόνον ἔτσι μιά κοινωνία ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μιλά γιὰ ἰδανικὰ καὶ ἀνθρωπισμῶ, νὰ καυχᾶται γιὰ πολιτιστικὴ πρόοδο.

N. A.

K. ΔΑΜ.

Σταύρου Κ α β β α δ ί α, φιλόλογος: « Ταπεινά Λουλούδια », (Ποιήματα).

Δὲν ξέρω ἂν τὰ « Ταπεινά Λουλούδια » εἶναι ἡ πρώτη ποιητικὴ συλλογὴ πού δημοσιεύει ὁ κ. Καββαδίας.

Πάντως, ἀπὸ τὰ δεκατέσσερα ποιήματα τούτης τῆς συλλογῆς, βγαίνει ὅτι ὁ κ. Κ. ἔχει ἀρκετὸ ταλέντο. Ὁ θρησκευτικὸς λυρισμὸς πάντα πηγαῖος, ἡ θεματογραφία ὅμως ἔχει καὶ τόσο πρωτότυπη, γι' αὐτὸ μερικὲς φορές διαβλέπει κανεὶς κάποια ἀδικαιολόγητη πεζολογία. Σχωρίζω τὸ « Στὸ νησί της » γιὰ τὴν ἀπλότητα καὶ διορφέαδα στίς εἰκόνας· καὶ τὸ « Προσευχὴ στὴν Παναγιά ».

K. ΔΑΜ.

Νίκου Κ ρ α ν ι δ ι ὠ τ η: « Ὁ ποιητὴς Γ. Σεφέρης ». Ἐκδοσις « Κυπριακῶν Γραμμάτων » Λευκωσία.

Μὲ λαχτάρα καὶ δικαιολογημένη συγκίνηση ἀγκαλιάζουμε κάθε πνευματικὸ μῆνυμα πού μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὴ μαρτυρικὴ Μεγαλόνησο. Καὶ εἶναι πάρα πολλὰ τὰ μνημόματα αὐτὰ πού ἡ δουλωμένη Κύπρος, μὲ τὴν ἀδούλωτη ψυχὴ της, στέλνει στὴν Ἐλευθερίᾳ Ἑλλάδα. Ὅλα ἔχουν τὸ ἄρωμα ἐκείνου πού ξεγυρνῶν γύρω τους τὰ ὄρατα δημιουργήματα τοῦ πνεύματος, λουσμένα στὸ φῶς τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ ἄκρατου πό-

θου τῆς Λευτεριάς. Παντοῦ βρίσκει κανεὶς κάτι πού μιλάει γιὰ Ἑλλάδα, ὅτι ἀκριβῶς ἔχει κλείσει μέσα της κάθε κυπριακὴ ψυχὴ. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπάρχει καὶ στὸ βιβλίον τοῦ κ. Ν. Κρανιδιώτη, τοῦ γνωστοῦ Κυπρίου λογοτέχνη καὶ διευθυντοῦ τοῦ περιοδικοῦ « Κυπριακὰ Γράμματα », πού εἶναι μιά μελέτη γιὰ τὸν ποιητὴ Γ. Σεφέρη.

Ὁ σ. στὴν ἀρχὴ κάνει μιά ἀνασκόπηση σὲ γενικὰς γραμμὰς τῆς ἐποχῆς πού γεννήθηκε καὶ ἔζησε ὁ ποιητὴς Σεφέρης. Εἶναι μιά ἐποχὴ ταραγμένη πού « ὁ πρώτος παγκόσμιος πόλεμος δὲν ἔσπειρε τὰ ἐρείπια τοῦ μοναχὰ στίς πολιτείες, μὰ καὶ μέσα στίς ἴδιες τίς καρδιὰς τῶν ἀνθρώπων ». Στὴ συνέχεια, μιλάει γιὰ τὴν κατάστασιν στὴν ὁποία βρίσκονταν τότε τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα. Γιὰ τὴν κρίσιν στὴν ἔκφρασιν πού ὑπῆρχε στὸν τομέα τῆς ποιήσεως. « Ἐκεῖνο πού δοκίμαζε τὴν κρίσιν — τονίζει ὁ σ. — ἦταν τὸ μέσο τῆς ἔκφρασεως, ἡ τεχνικὴ, πού δὲν ἀνταποκρινόταν πιά στίς ἀπαιτήσεις τῶν καινούργιων ποιητικῶν θεμάτων, ὅπως ἦταν τὰ τραγικὰ συναισθήματα πού δοκίμαζε ὁ ἄνθρωπος τῆς τρίτης καὶ τετάρτης δεκαετηρίδας τοῦ αἰῶνα μας » γιὰ νὰ μῆ ὕστερα στὸ ἔργο τοῦ Γ. Σεφέρη. Νὰ μιλήσῃ γιὰ τὸ λυρισμὸ του, τίς ἰδέες του, τὰ ἰδανικὰ του, τὸν τρόπο τῆς ἔκφρασεως του καὶ τὴ συμβολὴ του στὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα.

Καὶ ὅλ' αὐτὰ γραμμένα μὲ τὴν τέχνη καὶ εὐσυνειδησία πού διακρίνει τὸν συγγραφέα.

Δημήτρην Σ. Φ ε ρ ο ὕ σ η: « Προσδοκίες ». (Ποιήματα). Ἀθήνα 1956.

Δὲν ξέρω ἂν εἶναι ἡ πρώτη ποιητικὴ συλλογὴ πού κυκλοφορεῖ ὁ κ. Φερούσης — ὅμως ἂν κρίνω ἀπ' ὅσα γράφει ὁ ἴδιος, ἔτσι πρέπει νάβω — οὔτε εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαβάσω ἄλλα ποιήματά του, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ εἰκοσιτρία πού περιέχονται ἐδῶ. Καὶ τὰ ποιήματα αὐτὰ εἶναι τῆς πρώτης « δεκάχρονης δημιουργίας » του, πού τὰ παρουσιάζει μὲ σκοπὸ νὰ δώσῃ « μιά ἱστορικὴ συνέχεια τῶν θεμάτων καὶ ἔχει ἕνα ἀπάνθισμα τῶν καλλιτερόνων ποιημάτων » του. Ἔτσι, μπορεῖ κανεὶς νὰ δικαιολογήσῃ μερικὸς στίχους πού σὲ ἄλλη περίπτωσιν θὰ λέγαμε ὅτι δὲν μποροῦν νὰ σταθοῦν σὲ μιά συλλογῇ. Ἀκόμα καὶ τὸ φοβερὰ ἀπαισιόδοξο πνεῦμα πού κυριαρχεῖ στὰ πρώτα του ποιήματα, ὅπως :

Γυρεῦσ' ἀλήθεια !... Τί γυρεῖσ' αἰμένα
κάθε φορά, πού μοναχός μου θὰ βρεθῶ ;
Χωρὶς ἐλπίδα καὶ μὲ ὄνειρα χαμένα,
μέσα στὴ νύχτα, τ' εἶναι κείνο πού ποθῶ ;

Ὅμως, γιὰ τὴν ἀνέλπιδην ἀντιμετώπιση τῶν πραγμάτων ; Τὸ χαλάρωμα τῆς πνευματικῆς ἀνατάσεως γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς ; Δὲν συμφωνῶ καθόλου « πῶς εἶναι ὅλα πλάνη » καὶ ἡ ζωὴ εἶναι ἕνα παραμῦθον.

Στὴ συνέχεια ὁ π. μᾶς δίνει ἀξιόλογα ποιήματα πού δείχνουν μιά καλὴ ἐξέλιξη. Ὁ λυρισμὸς

είναι πηγαίος, όπως πηγαία και η έμπνευση. Έκει όμως που φαίνεται να τὰ καταφέρνει πολύ καλά ο κ. Φ. είναι στον ελεύθερο στίχο. Ξεχωρίζω τὰ « Προσμονή », « Προσδοκίες » και τὸ « Νεκρική Πομπή » πού, νομίζω, είναι τὸ πιὸ ἀντιπροσωπευτικό.

K. ΔΑΜ.

Δημ. Α. Σταθόπουλου : « Χειραψία » (Ποιήματα) Ἀθήνα, 1956.

Εἶναι ἀξία κάθε προσοχῆς ἡ κομψότατη αὐτὴ συλλογὴ μὲ τὰ δεκαεπτὰ ποιήματα τοῦ κ. Σταθόπουλου. Ἡ ὅλη ἐμφάνιση τοῦ δίνει, ἀπὸ τὴν πρώτη κιόλας στιγμῆ, τὴν ἐντύπωση μιᾶς φροντισμένης ἐργασίας. Καὶ εἶναι φροντισμένη τούτη ἡ ἐργασία. Ὁ στίχος πρωτότυπος μὲ τὴν προσωπικὴ σφραγίδα τοῦ ποιητῆ, ὡς πρωτότυπη καὶ ἡ θεματογραφία.

Δύσκολο πρᾶγμα ἡ πρωτοτυπία — ὅμως τόσο ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἀρτια ἐμφάνιση τοῦ στίχου — πὺ γίνεται πιὸ δύσκολο ὅταν τυχαῖν ὁ π. νὰ θέλῃ νὰ κρατήσῃ τὴν ὅλη του δημιουργία στὰ χριστιανικὰ πλαίσια. Ὅχι γιὰ τὸ Χριστιανισμὸ δεσμεύει τὸν ποιητῆ — ἴσα, ἴσα τοῦ δίνει ὅλη τὴ δυνατότητα τῆς ἐλευθερίας γιὰ τὸ ἀγκάλιασμα τοῦ ὠραίου, ἐναρμονισμένου σὲ μιὰ θαυμάσια συνθετικὴ ἐμφάνιση μὲ τὸ ἀληθινὸ — ἀλλὰ γιὰ τὸ ποιητῆς κινδυνεύει, ἀν δὲν προσέξῃ τὴ μορφή, νὰ πέσῃ σὲ μιὰ « ὀρησκεινικότητα » πὺ θὰ τὸν παρασύρῃ στὴν ἀγορῆ ἐμφάνιση τῆς κοσμοθεωρίας του πὺ θὰναι σύγκαιρα δείγμα φτηνῆς ποιήσεως. Τὸ νὰ πάρῃς μεγάλες ἐννοιες τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ νὰ τις ντύσῃς μὲ τὸ χρυσοῦφαντο νῆμα τῆς τέχνης, νὰ τις κάμῃς τραγούδι, δὲν εἶναι εὐκόλο πρᾶγμα. Διατρέχεις πάντα τὸν κίνδυνο νὰ παρασυρθῆς ἀπὸ τὴν ὕσια καὶ νὰ ξεράσῃς ὀλότεια τὴ μορφή. Καὶ ἡ ἰσοζυγία ἀνάμεσα μορφῆς καὶ ὕσιας εἶναι πρωταρχικὴ. Δὲν φτάνει μόνον νὰ πῆς τὴν ἀλήθεια, νὰ προβάλλῃς τὴν κοσμοθεωρία σου ξεκινώντας ἀπὸ τὸν ἀξιεπίκαιρο ἀντικειμενικὸ σκοπὸ : νὰ θρέψῃς μὲ κάτι τὸ ὑγιές, τὸ λαό σου, ὅσο νὰ ξέρῃς πῶς νὰ τὴν προβάλλῃς. Γιὰ τὸ ἀλλοτῶς κινδυνεύεις νὰ πέσῃς σὲ μιὰ κοσμοθεωρικὴ « πεζολογία », θὰ ἔλεγα.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Δὲν εἶναι ἀγνωστος στοὺς ἀναγνώστες τῶν « Ἀκτίνων » ὁ θεσμὸς τῶν « κοινωνικῶν ἐβδομάδων » πὺ γίνονται κάθε χρόνο στὴ Γαλλία, μὲ σκοπὸ τὴ μελέτη, κάτω ἀπὸ τὸ πρῖσμα τῆς χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας, τῶν φλεγόντων προβλημάτων πὺ ἀπασχολοῦν τὴν ἐποχὴ μας. Κάθε τέτοια ἐβδομάδα ἀποτελεῖ ἕνα γεγονός, πὺ συγκεντρώνει πολλὰς ἄλλεκατὰς προσωπικότητες ὅχι μόνον τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς Εὐρώπης. Ἡ τελευταία ὅμως — 43ῃ σειρά, — ἐβδομάδα, πὺ ἔγινε στὴ Μασσαλία ἀπὸ τῆς 17 ἕως τῆς 22 Ἰουνίου π.ἔ. μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι ξεχώριζε, χάρις στὸ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον πὺ παρουσιαζοῦσε τὸ θέμα τῆς.

Καὶ ὁ κ. Σ. καταφέρνει νὰ ξεφύγῃ σὲ πολὺ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ τούτο τὸ σκόπελο. Τὰ ποιήματά του, ἀν καὶ εἶναι σχεδὸν ὅλα προσευχῆς ἢ καλύτερα μιὰ εὐλικρινῆς συνομιλία τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ Δημιουργὸ του (λέω τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴ ἄνθρωπια) πὺ κυριαρχεῖ ἐδὼ εἶναι ἀξία ὑπογραμμίσσεως), ἐν τούτοις ἔχουν ὅλη τὴν ἐξωτερικὴ φρεσκάδα μὲ τὴν ἐσωτερικὴ ὁμορφιά, χωρὶς τὰ ψεγάδια πὺ δημιουργεῖ ἡ τέχνη ὅταν ὑπηρετῇ σὲ κάποια « σκοπιμότητα ». Ἄν ἀφαιρέσω μερικοὺς στίχους, ὅπως οἱ :

Κύριε, στίβω σὰ λεμόνι τὴν καρδιά μου
γιὰ νὰ κατασταλάξῃ ὁ χυμὸς τῆς
στὰ πληγιασμένα σώματά μας,

στὸ ποίημα « Ἐποχὴ », ἢ :

καὶ δάγκωσα μιὰ πράσινη σπιτὴ ἑλῆ

στὸ « Ἀδερφή », πὺ μπορεῖ νὰ εἶναι « μοντέρνοι », ὅμως δὲν ἐναρμονίζονται οὔτε στὸ θέμα, οὔτε στὴν ἀπαλάδα τῶν ἄλλων πὺ τοὺς ἀκολουθοῦν, μπορῶ νὰ πῶ ὅτι οἱ ἄλλοι ἱκανοποιοῦν καὶ τὰ πιὸ δύσκολα γούστα. Ξεχωρίζω τὰ « Πνεῦμα » « Ἀδερφή », « Ἀντιθέσεις », « Ἀσφάλεια » καὶ « Χειραψία ».

Εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ γράψω πρὸ καιροῦ γιὰ μιὰ ἄλλη ἐργασία τοῦ κ. Σ., τὸ ἴδιο φροντισμένη. Πρόκειται γιὰ τὸ « Ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου... », τὴν ἀπόδοση 7 Δαυιδικῶν ψαλμῶν σὲ νεοελληνικὸ στίχο. Τώρα, ἡ καινοτομία αὐτὴ ποιητικὴ δημιουργία, μὺ παρέχει τὴ δυνατότητα νὰ πῶ ὅτι ὁ π. παρουσιάζει τὸ ἴδιο ἰσάξιο ταλέντο καὶ στὴν πηγαία ἐμπνευση, ὅσο καὶ στὴν ἐμφάνιση τοῦ στίχου, πρᾶγματα πὺ δίνουν ὅλες ἐκεῖνες τῆς προϋποθέσεις γιὰ μιὰ καλὴ ἐξέλιξη.

K. ΔΑΜ.

Θεμ. Θεοδωροπούλου, « Ὁ δρόμος γιὰ τὴν ἐπιτυχία ». Τόμ. Α' Ἀθήνα.

Ὁ σ. μὲ τὸ βιβλίο αὐτὸ ἐπιδιώκει τὴν μελέτη καὶ ἀνύψωση τοῦ ἀνθρώπου, τὴν σπουδὴ καὶ λύση τῶν προβλημάτων πὺ τὸν πιέζουν καὶ τὸν ἀπασχολοῦν. Φιλοδοξεῖ νὰ χαράξῃ ἕνα σύστημα ζωῆς, νὰ προσφέρει συμβουλὲς καὶ ὁδηγίες γιὰ μιὰ καλύτερη ζωή.

Γ. Μ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Πραγματικά, μιὰ ἀπὸ τῆς κατηγορίες, πὺ διατυπώνονται συχνὰ ἐναντίον τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἶναι καὶ τὸ ὅτι δὲν ἐνδιαφέρθηκε ὅσο θὰ ἔπρεπε γιὰ τὴν ὑλικὴ ὑπόστασι τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι παραμέλησε τὴν μελέτη τῶν οικονομικῶν ζητημάτων καὶ ἔτσι δὲν κατώρθωσε νὰ ἐμπνεύσῃ οικονομικὰ καὶ κοινωνικὰ συστήματα, πὺ, ἐνῶ θὰ ἐξεπλήρωναν τὸν εἰδικὸ προορισμὸ τους, ἐξασφαλίζοντας στὸν ἀνθρώπο τὴν οικονομικὴ ἄνεσι καὶ πρόοδο, θὰ ἔμεναν ταυτόχρονα μέσα στὰ πλαίσια τοῦ χριστιανικοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Καὶ, ἀπ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἄποψι, ἡ ἐβδομάδα τῆς Μασσαλίας ἔχοντας γιὰ κεντρικὸ θέμα τῆς τῆς « ἀνθρώπινες προϋποθέσεις τῆς οικονομικῆς ἀ-

ναπτύξεως», ἀπέτελεσε μιὰν ἐνδιαφέρουσα ὑπενθύμισι ὅτι, στῆ Δυτικῇ Εὐρώπῃ τουλάχιστον, τὰ οικονομικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα δὲν ἔπαυσαν νὰ ἀπασχολοῦν τὴν χριστιανικὴ συνείδησι καὶ σκέψι.

Δὲν ἔχομε ἀτυχῶς ἀκόμη τὰ λεπτομερῆ πρακτικὰ τῶν συζητήσεων πού διεξήχθησαν. Ὅμως καὶ μόνον ὁ κατάλογος τῶν μερικωτέρων θεμάτων, καθὼς καὶ ἡ ἀρμοδιότης καὶ ἡ εἰδικότης ἐκείνων πού τὰ ἀνέπτυξαν εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ μᾶς δείξουν τὴν σοβαρότητα τῆς ἐργασίας πού συνετελέσθη.

Ὅσο γιὰ τὰ συμπεράσματα ὑπῆρξαν πολὺ ἐνδιαφέροντα. Ἡ οικονομικὴ ἀνάπτυξις καὶ πρόοδος ἐθεωρήθηκε ὡς ἀνάγκη τῶν καιρῶν μας, ὅχι μόνον γιὰτὶ ἐπιτρέπει τὴν ἀνύψωσι τοῦ βιοτικῷ ἐπιπέδου τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων πού εἶναι οικονομικῶς ἀσθενέστερα καθὼς ἐπίσης καὶ τῶν ὑποαναπτύκτων χωρῶν, ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ δίνει τὴν δυνατότητα δικαιοτέρων καὶ εὐκολωτέρων λύσεων στὶς ἀναπόφευκτες ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὶς διάφορες κοινωνικὰς τάξεις καὶ τοὺς λαοὺς. Ἀκόμη γιὰτὶ ἀποτελεῖ ἀναπόφευκτη συνέπεια τῆς δημογραφικῆς ἀναπτύξεως, πού ἀναγκάζει τὴν ἀνθρωπότητα, νὰ δημιουργήσῃ, μέσα σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα, τὰ οικονομικὰ μέσα πού χρειάζονται γιὰ τὴν διατροφή τῶν πληθυσμῶν, πού ὅλο καὶ αὐξάνουν.

Ὅμως παράλληλα πρὸς αὐτὴ τὴν ἀναγνώρισι τῆς ἀξίας καὶ τῆς ἀναγκαιότητος τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως στὴν ἐποχὴ μας, διεπιστώθη ὅτι αὐτὴ δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ θεωρηθῇ ὡς αὐτοσκοπός, ἀλλὰ πάντοτε ὡς μέσο, πού ἔχει ἀξία μόνον ὅσο κρατεῖται μέσα στὰ ὅρια πού θέτει ὁ σεβασμὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς προσωπικότητός του. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ οικονομικὴ πρόοδος πρέπει νὰ ὑποτάσσεται σὲ σκοποὺς κοινωνικοὺς, ἠθικοὺς καὶ πνευματικοὺς καὶ ὅτι τόσο τὰ μέσα πού θὰ μεταχειρισθῇ, ὅσο καὶ οἱ πιθανὲς συνέπειές τῆς, πρέπει νὰ βρῶσκονται σὲ ἀνταπόκρισι μὲ τοὺς σκοποὺς αὐτοὺς. Δὲν μπορεῖ, δηλαδὴ νὰ ἀφεθῇ ἡ πορεία τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως στὰ χέρια μηχανιστικῶν παραγόντων ἢ στὸ ἔλεος τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων, ὅσο-

δήποτε σεβαστὰ καὶ ἀν ὑποτεθῇ πὼς εἶναι αὐτὰ. Πρέπει τὰ βήματα τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως νὰ εἶναι καλὰ ὑπολογισμένα ἐκ τῶν προτέρων, ὥστε νὰ μὴ θυσιάζονται ἀλόγιστα συγκεκριμένες πραγματικότητες καὶ ἀνθρώπινοι παράγοντες σὲ ἀμφιβόλου ἀποτελεσματικότητος οικονομικὰ συστήματα καὶ μεγαλεπήβολα τεχνοκρατικὰ σχέδια, ἀλλὰ ἀντιθέτως, οἱ μοιραῖες συνέπειες τῆς οικονομικῆς προόδου (ὅπως οἱ μετατοπίσεις πληθυσμῶν, ἡ ἀτομικὴ ἢ ὁμαδικὴ ἀλλαγὴ ἐπαγγελματικῆς δραστηριότητος κλπ) νὰ γίνονται, μὲ τὴν ἀνθρωπιστικὴ παρέμβασι, ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ ἀνώδυνες.

Ἐνα ἄλλο συμπέρασμα τῶν συζητήσεων τῆς «ἐβδομάδος» ἦταν ὅτι ἡ οικονομικὴ πρόοδος δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ καρπὸς τῆς συνεργασίας ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἰδιαίτερα ἐτονίσθη ὁ ρόλος πού μπορεῖ νὰ παίξῃ ἕνας ἀληθινὰ δημιουργικὸς συνδικαλισμὸς. Μὰ καὶ πέρα πέρα, ὅπως π.χ. στὸ διεθνὲς πεδίο, ἡ τεχνικὴ πρόοδος ἔχει κάνει ἀπολύτως ἀναγκαῖα τὴν συνεργασία. Ἡ οικονομικὴ πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητος δὲν συμβιβάζεται μὲ τὴν πολιτικὴ ἐγωιστικὴ ἐθνικὴ ἀταρξεία ἢ μὲ τίς τάσεις τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ. Πρέπει νὰ εἶναι προσανατολισμένη πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς γενναιοδωρίας, τῆς ὑπηρεσίας καὶ τῆς ἀγάπης. Μόνον ἔτσι θὰ μπορῆσῃ νὰ ἀποβῇ εὐεργετικὴ γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ νὰ γίνῃ πραγματικὴ «οικονομία ἀναγκῶν» ἀντὶ νὰ ἐξυπηρετῇ τὸν ἐγωισμὸ τῶν ὀλίγων.

Παράλληλα μὲ τίς θεωρητικὰς συζητήσεις ἡ «ἐβδομάς» τῆς Μασσαλίας ἀσχολήθηκε καὶ μὲ θέματα πού ἀνάγονται στὸν τομεὰ τῆς πράξεως καὶ τῆς ἀμέσου δράσεως. Ἐπει ἐδόθησαν ἀρκετὲς κατευθύνσεις, ἰδίως στὸ ζήτημα τῆς προετοιμασίας τοῦ μέλλοντος τῶν νέων μὲ τὸ σχολεῖο καὶ τὸν κατάλληλο ἐπαγγελματικὸ προσανατολισμὸ, καθὼς καὶ στὸ ζήτημα τοῦ ἐξανθρωπισμοῦ τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως μὲ τὴν καλλιέργεια τῶν ἀνθρώπινων σχέσεων μέσα στὶς ἐπιχειρήσεις καὶ τὴ συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων στὶς εὐθύνες καὶ τοὺς καρποὺς τῆς οικονομικῆς προόδου.

Δ. Π.

Παρακαλοῦνται οἱ κ.κ. συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίνων» ὅπως ἀποστείλουν τὴν συνδρομὴν των διὰ τὸ νέον ἔτος 1957 ἐκ δρχ. 45, ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ (Καρύτση 14, Ἀθήναι).

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Ἐκδοσις Χριστ. Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρύτση 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 35-023.—Θεσ/νίκης: Ἄγ. Σοφίας 38.—Πειραιῶς: Φίλωνος 34α.—Ἰγπεύθυνος: Γ. Δ. Ἰατρίδης, κατοικία Ἀριστοφάνους 10, Ἀθήναι (1).—Ἐτησίαν συνδρομὴ δρχ. 45, ἔξωτ. δολλ. 3.—Προῖστ. τυπογραφείου: Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομηχάλη 176.—Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

**Τύπος «Ἑλληνικῆς Ἐκδοτικῆς Ἐταιρείας» Α.Ε., Παπαδιαμαντοπούλου 44
Ἐκμετάλλευσις Ἀλεξάνδρου Φιλοπούλου**